

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Oddelek za slovenistiko

Mateja Kržišnik

Mladinska književnost Aksinje Kermauner
s poudarkom na tipni slikanici za slepe

Diplomsko delo

Kranj, april 2008

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Oddelek za slovenistiko

Mateja Kržišnik

**Mladinska književnost Aksinje Kermauner
s poudarkom na tipni slikanici za slepe**

Diplomsko delo

Mentor:izr. prof. dr. Igor Saksida

Kranj, april 2008

ZAHVALA

Iskrena hvala mentorju,izr. prof. dr. Igorju Saksidi, za vso svobodo pri pisanju diplomskega dela, saj sem le tako lahko sledila svojim željam, in za prijazne namige, ki so me spodbudili k širšemu raziskovanju mladinske književnosti.

Miš založbi, brez katere ne bi spoznala Aksinje Kermauner. Miševim hvala za podporo in pomoč, Aksinji Kermauner pa za toplo povabilo v Zavod za slepo in slabovidno mladino in odkritosrčno klepetanje.

Najlepša hvala seveda tudi moji družini. Brez spodbujanja, potrpežljivosti in razumevanja bi bila ta pot zagotovo težja.

IZVLEČEK

V diplomskem delu obravnavam mladinsko književnost Aksinje Kermauner s poudarkom na razvoju tipne slikanice za slepe. V prvem delu klasificiram njena dela glede na naslovniško zvrst v tri obdobja in jih literarnovrstno opredelim, v drugem pa jo obravnavam kot tiflopedagoginjo, torej kot avtorico, ki si prizadeva slepim in slabovidnim približati svet videčih. Podam pedagoško in medicinsko definicijo slepote in slabovidnosti, opišem pisavo slepih in analiziram njena dela, skozi katera želi razbiti predsodke v družbi do tistih, ki ne vidijo. Nato predstavim prvo slovensko in hkrati edino tipno slikanico za slepe *Snežno rožo*, ki je nastala na podlagi pisateljicinih dolgoletnih teoretičnih in metodičnih dognanj, ter opredelim njen razvoj. Na koncu opišem in analiziram pomen in pravila za izdelavo tipne knjige, kar utemeljim na primeru *Snežne rože*.

Ključne besede: mladinska književnost, anekdota, detektivka, znanstvenofantastični roman, tabujske teme, slepota, slabovidnost, brajeva pisava, avtorska slikanica, tipna slikanica za slepe

ABSTRACT

In my diploma I introduce Aksinja Kermauner as a children's literature writer with emphasis on development tactile picture book. The first part of the diploma presents her books, which are classified according to the reading public into three types. The second part treats Aksinja Kermauner as a tiflopedagogue, as a writer, who is striving to approach blind and partially sighted world that exists today. I present pedagogical and medical definitions of blindness and weak-sighted, describe writing for the blind and I analyze her books. The intent of her writing is to educate those in society, who discriminate the blind and partially sighted and open their eyes and make them realize that their behavior is wrong. Then I present the first and at the same time the only Slovene tactile picture book named *Snow flower*, which is based on writer's theoretical and practical results. I also determinate development tactile picture book for blind in our country. At last I describe and analyze significance and present the structure of the *Snow flower*, considering the rules of practical procedure for making tactile review.

Key words: children's literature, anecdote, detective novel, science fiction, taboo themes, blindness, partially sighted, Braille writing, author's picture book, tactile picture book for blind

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	3
2	ŽIVLJENJE IN DELA AKSINJE KERMAUNER	4
3	UMESTITEV DEL AKSINJE KERMAUNER V MLADINSKO KNJIŽEVNOST	6
4	KLASIFIKACIJA OBRAVNAVANIH DEL	8
4.1	PRAVLJIČNO OBDOBJE	9
4.1.1	<i>Koliko sem bila stara, ko sem se rodila?</i>	9
4.1.1.1	Anekdote	10
4.1.2	<i>Polna luna in shujševalna kura</i>	10
4.1.2.1	Vsebina.....	11
4.1.2.2	Lutkovna igra s poučnim poudarkom	11
4.2	REALISTIČNO (ROBINZONOVO) OBDOBJE	12
4.2.1	Detektivki <i>Juhuhu pa ena gnila platenka!</i> in <i>Fuj, pivoled!</i>	13
4.2.1.1	<i>Juhuhu pa ena gnila platenka!</i>	13
4.2.1.2	<i>Fuj, pivoled!</i>	14
4.2.1.3	Umeščenost obravnavanih detektivk v žanr otroške detektivke po teoriji Dragice Haramija	15
4.2.1.4	Zunanja kompozicija detektivk s poudarkom na naslovih	18
4.2.1.5	Notranja kompozicija detektivk	18
4.2.2	<i>Modrost starodavnega anka</i>	19
4.2.2.1	Vsebina.....	19
4.2.2.2	Učenje zgodovine skozi zgodbo starodavnega anka.....	22
4.2.2.3	Zgodovinski znanstveno fantastični roman	24
4.2.2.4	Zgodba starodavnega anka v knjižnem kvizu	25
4.3	PREHODNO OBDOBJE.....	26
4.3.1	<i>Berenikini kodri</i>	27
4.3.1.1	Vsebinska predstavitev dogajanja po poglavjih	28
4.3.1.2	Tabujske teme	33
4.3.1.3	Intertekstualnost.....	37
4.4	OSTALA DELA AKSINJE KERMAUNER.....	41

5	AKSINJA KERMAUNER – TIFLOPEDAGOGINJA	42
5.1	SLEPOTA IN SLABOVIDNOST	43
5.1.1	Opredelitev pojmov slepota in slabovidnost	43
5.1.2	Medicinska opredelitev slepote in slabovidnosti	43
5.1.3	Pedagoška opredelitev slepote in slabovidnosti.....	44
5.2	BRAJEVA PISAVA	46
5.3	MLADINSKA DELA O SLEPOTI IN SLABOVIDNOSTI	47
5.3.1	<i>Kakšne barve je tema?</i>	48
5.3.2	<i>Tema ni en črn plašč</i>	48
5.3.2.1	Vsebina.....	49
5.3.2.2	Slepota in slabovidnost v Klemenovi zgodbi.....	50
5.3.3	Vsebinska povezanost knjig <i>Kakšne barve je tema?</i> in <i>Tema ni en črn plašč</i>	50
6	OPREDELITEV SLIKANICE.....	53
6.1	PREGLED DEFINICIJ SLIKANICE	53
7	TIPNA SLIKANICA	55
7.1	RAZVOJ TIPNE SLIKANICE ZA SLEPE PRI NAS	55
7.2	POMEN TIPNE SLIKANICE	56
7.3	PRAVILA ZA IZDELAVO TIPNE SLIKANICE	57
7.4	SNEŽNA ROŽA	58
7.4.1	Značilnosti avtorske slikanice	59
7.4.2	Vsebina.....	60
7.4.3	Uresničitev pravil pri izdelavi <i>Snežne rože</i>	60
8	ZAKLJUČEK	63
9	VIRI IN LITERATURA.....	64
9.1	LEPOSLOVNI VIRI.....	64
9.2	LITERATURA	65
9.3	SPLETNI VIRI SLIK IN PODATKOV	68
10	PRILOGE.....	69
	PRILOGA 1: Navodila za igranje anka – knjižni kviz	69
	PRILOGA 2: Pesmi Federica Garcie Lorce (1898–1936).....	79
	PRILOGA 3: Znaki brajeve pisave	80
	PRILOGA 4: Tehnike izdelave tipnih slik.....	82

1 UVOD

Diplomsko delo je vsebinsko razdeljeno na obravnavo Aksinje Kermauner kot slovenske mladinske avtorice in kot tiflopedagoginje v povezavi z njeno prvo in nasploh edino slovensko tipno slikanico. V prvem delu se ukvarjam z obravnavo njenih mladinskih del, klasificiranih po teoriji Milene Mileve Blažič, ki potek bralnega in pisnega razvoja kategorizira v tri obdobja (pravljичno, realistično, prehodno). Posamezno delo uvrščam v obdobje glede na usmerjenost k določeni starostni skupini bralcev (upoštevanje specifičnosti, ki velja za naslovniško zvrst literature) in prvine, ki so prilagojene sprejemnim zmogljivostim in sposobnostim mladega bralca in ki vplivajo na spreminjanje zanimanja in zmogljivosti glede na bračvevo mentalno starost. Navedeno utemeljujem pri opredelitvi literarne vrste¹ vsakega obravnavanega dela, kjer določeno pozornost namenjam značilnostim, ki delo odklikajo od ustaljenih vrstnih vzorcev (na primer pomembnost zunanje kompozicije detektivke *Juhuhu pa ena gnila plastenka!* s poudarkom na naslovu ali na primeru intertekstualnosti v mladinskem romanu *Berenikini kodri* ipd.).

V drugem delu obravnavam Aksinjo Kermauner kot tiflopedagoginjo, kot avtorico, ki se ukvarja s fenomenom slepote in slabovidnosti. Najprej definiram medicinsko in pedagoško opredelitev slepote in slabovidnosti ter predstavim pisavo slepih. Sledi obravnavo knjig *Tema ni en črn plašč* in *Kakšne barve je tema?*, pri čemer je izpostavljeno projiciranje teorije (*Kakšne barve je tema?*) na konkretno zgodbo (*Tema ni en črn plašč*). Večji del drugega dela je namenjen predstavitvi slikanice: predstavim definicije slikanic, pomen in razvoj tipne slikanice ter na osnovi prve slovenske tipne slikanice *Snežne rože* Aksinje Kermauner opišem postopke za izdelavo tovrstne knjige. *Snežno rožo* opredelim kot avtorsko slikanico in predstavim razvoj tipnih slikanic v slovenskem literarnem prostoru. Sklepne ugotovitve strjeno predstavim v zaključku.

¹ Pri opredeljevanju literarnih zvrsti in vrst se sklicujem na Matjaža Kmecla (1996: 231), ki opredeljuje zvrsti kot zbirne/združevalne pojme (lirika, epika, dramatika) in vrste kot ožje opredeljujoče pojme (sonet, roman, skeč).

2 ŽIVLJENJE IN DELA AKSINJE KERMAUNER

Aksinja Kermauner se je rodila 03. 08. 1956 Tarasu Kermaunerju² in Alenki Goljevšček³. Po končani osnovni šoli se je vpisala na Gimnazijo Vič v Ljubljani, nato pa izobraževanje nadaljevala na Pedagoški akademiji, kjer se je vpisala na smer slovenski jezik/likovni pouk. Najprej je tri leta delala kot učiteljica na raznih šolah, potem pa se je kot profesorica slovenskega jezika na srednji šoli Zavoda za usposabljanje invalidne mladine v Kamniku seznanila z delom z invalidi. Sledila je služba v ljubljanskem Zavodu za slepo in slabovidno mladino, kjer uči že od leta 1987. Trenutno pripravlja doktorat iz fenomenologije samogenerirane slepote na smeri specialne in rehabilitacijske pedagogike na Pedagoški fakulteti v Ljubljani.

Aksinja Kermauner je literarno pot začela leta 1977 s pesniško zbirko *Ples pravljic* in jo nadaljevala s številnimi objavami v strokovnih revijah ter v revijah za otroke. Danes je poznana kot avtorica številnih knjižnih del za otroke in mladino, izdala pa je tudi štiri romane za odrasle. Težko je reči, da piše knjige za specifični krog bralcev, saj starostno pokrije tako tiste, ki se s zapisano besedo šele spoznavajo, kot tiste, ki jim branje pomeni možnost spoznavanja in razmišljanja o resnejših temah, ki jih izpostavlja (ločitev, droge, alkohol, osamljenost idr.).

Med pomembnejša dela sodita knjigi, s katerima je želela osvetliti razumevanje slepote in slabovidnosti, to sta *Kakšne barve je tema?* in *Tema ni en črn plašč*. Poleg tega je napisala lutkovno igro *Polna luna in shujševalna kura*, poučni zgodovinsko obarvani fantastični roman *Modrost starodavnega anka* ter zbirko otroških anekdot *Koliko sem bila stara, ko sem se rodila?*. Med novejšje izdaje sodijo zbirka knjižic za mlade bralce *Izi & Bizi in dve detektivki: Juhuhu pa ena gnila platenka!* in *Fuj, pivoled!* in štirje romani za odrasle: *Smaragdna obzorja: Tanjin ladijski dnevnik* in *Dnevnik Hiacinte Novak* (v znamenju tehtnice, v znamenju škorpionja, v znamenju vodnarja). Slednji so bili uspešno predstavljeni tudi na odru kot prva slovenska gledališka nanizanka.

Leta 2005 se je tujini predstavila s prvo slovensko avtorsko tipno slikanico za slepe *Snežno rožo*, ki je bila razstavljena kot poseben dosežek za otroke s posebnimi

²Taras Kermauner (1930) – literarni zgodovinar, filozof, esejist, kritik, dramaturg

³Alenka Goljevšček (1933) – esejistka, pisateljica, dramatičarka, etnologinja

potrebami pri Mednarodni zvezi za mladinsko književnost IBBY⁴ na sejmu otroške in mladinske literature v Bologni. Preizkusila se je tudi v filmski produkciji – bila je soscenaristka nadaljevanke *Čokoladne sanje*, ki so jo leta 2004 začeli predvajati na TV Slovenija. Poleg tega je napisala več dramskih tekstov za slepe in slabovidne otroke, ki so bili mnogokrat izvajani po Sloveniji (*Jedec sveta*, *Z belo palico*, *Kakšne barve je tema?*), od leta 2000 do 2005 pa je bila tako mentorica kot avtorica besedil, ki jih je pela skupina slepih in slabovidnih Slepí potnik (zgoščenska *Ljubezen na prvi dotik*).

⁴ IBBY (International Board on Books for Young People), Mednarodna zveza za mladinsko književnost, je bila ustanovljena leta 1953 v Zürichu na pobudo pisateljice in novinarki Jelle Lepman. Njeno poslanstvo je povezovati ljudi, ki si pri mladih prizadevajo vzbuditi zanimanje do knjig in branja, spodbujati razvoj mladinske književnosti v posameznih državah in znanstvena raziskovanja na področju mladinske književnosti, organizirati strokovna srečanja ter si prizadevati, da bi bile mladim po vsem svetu dostopne kvalitetne knjige. Vsaki dve leti uvrsti na Častno listo (IBBY Honour List) najboljša dela posameznih pisateljev, ilustratorjev in prevajalcev.

3 UMEŠTITEV DEL AKSINJE KERMAUNER V MLADINSKO KNJIŽEVNOST

Mladinska književnost je »podtip književnosti, njen integralni del, ki se od nemladinske loči po svojem bistvu, obstoju in zgradbi, namenjen pa je bralcu do starostne meje osemnajst let« (Saksida 1994: 45). Ker pa je starostni razpon omenjene skupine bralcev širok, je potrebno znotraj tega ločevati mladinsko književnost v ožjem pomenu besede in otroško književnost. Slednji tîrmin se zdi Igorju Saksidi manj ustrezen – problematična se mu zdi raztegljivost oznake 'otrok' glede na zgornjo starostno mejo, zato predlaga uporabo besedne zveze otroška književnost kot oznako za skupino otrok do določene starosti (na primer za otroke do petega razreda). Piše (1999: 23), da »mladinske književnosti ne opredeljujemo več kot književnosti 'zgoj za' otroke, ampak kot književnost 'tudi za' otroke«. Gre za širše razumevanje mladinske književnosti, torej književnosti, ki jo berejo predvsem otroci, vendar ne izključno otroci. S tem pride do naslovniške odprtosti, ki omogoča razumevanje mladinske književnosti kot polja, ki pomeni most oziroma dialog med odraslostjo in otroštvom na ravni recepcije in produkcije (prav tam).

Definicijo mladinske književnosti podaja tudi Dragica Haramija (2000: 93), ki jo opredeli kot književnost, ki je po svoji definiciji usmerjena k točno določeni populaciji bralcev in je zaradi razumevanja prilagojena njihovim izkušnjam. Z vidika naslovnika jo opredeli tudi Milena Mileva Blažić (2004/05), ki jo deli na otroško literaturo (zajema bralce od začetne faze spoznavanja črk do osemnajstega leta starosti), znotraj katere označi mladinsko kot tisto, ki zajema bralce od dvanajstega do osemnajstega leta. Razlike med skupinama se kažejo v prvinah mladinske književnosti, ki so prilagojene sprejemnim zmogljivostim in sposobnostim mladega bralca in vplivajo na spreminjanje zanimanja in zmogljivosti glede na mentalno starost, ki pa se skozi leta spreminjajo. Matjaž Kmecl (1996: 305) zato mladinsko književnost razdeli na več starostnih vrst: na literaturo za predšolske otroke, osnovnošolce, predmladostnike in mladostnike, pri čemer utemelji mladinsko kot nadpomenko zaradi določene uporabe prijemov, značilnih za literarno vedo. Vendar pa poudarja, da je treba pri tem upoštevati specifikko, ki velja za naslovniško zvrst literature. Kot kriterij za razlikovanje ni dovolj samo izpostavljanje bralcev, pač pa tudi izpostavljanje literarnega besedila. Da je delitev na otroško in

mladinsko literaturo v ožjem smislu potrebna, se kaže v vsebinskih in oblikovnih razlikah: dolžina besedila, kompleksnost teme, enostavnost, preglednost, vloga slikovnega gradiva, slog pisanja, uporaba metafor ipd. Kar je bralcu zanimivo pri petih letih, mu pri desetih ne bo več, saj konkretne izkušnje in znanje z leti vzporedno naraščajo. Tako so mladim zanimive tiste tematike, v katerih sta upoštevani višja stopnja njihove življenjske izkušnosti in védenje, ki ga že dosegajo (primer razumevanja problematike drog in alkohola v romanu *Berenikini kodri*).

Knjige Aksinje Kermauner sodijo potemtakem tako v otroško kot mladinsko literaturo – če se sklicujem na opredelitev otroške književnosti, potem se v to skupino uvrščajo vse njene objave v *Cicibanu*, *Kekcu* in reviji *Otrok in družina*. Za mlajše je napisala tudi kratki detektivki, lutkovno igro ter knjigo, obravnavano v drugem delu diplomske naloge, z naslovom *Tema ni en črn plašč*, v kateri želi z zgodbo osnovnošolca mladim približati svet slabovidnosti in slepote. Prehod med osnovnošolcem in najstnikom povežujem z zgodovinsko obarvanim znanstvenofantastičnim romanom z navodili za igranje (*Modrost starodavnega anka*), ki je tako kompozicijsko kot vsebinsko zahtevnejši, najstnikom pa je namenila roman *Berenikini kodri*, kjer je z ljubezensko zgodbo dveh zelo različnih ljudi odprla vprašanja o problematičnosti odraščanja, iskanju mesta v družbi in sprejemanju drugačnosti.

Zgodbe Aksinje Kermauner niso površne – izpostavlja detajle in se spretno ne samo dotakne tabujev, ampak se z njimi spopade na simpatičen način. Junaki njenih knjig so otroci in mladostniki, ki niso idealizirani, zato tudi konci niso pričakovani in vedno srečni. Da želi bralca čim bolj vključiti v proces doživljanja in branja, še najbolj dokazujeta knjigi *Polna luna ali shujševalna kura* in *Skrivnost starodavnega anka*. V prvi bralca vzpodbuja, kako naj sam preveri nastanek lunine mene, in mu predlaga, kako naj igro odigra, v drugi pa ga želi pritegniti s kvizom, ki ga lahko reši le z natančnim branjem in raziskovanjem. Tudi v romane, napisane za odrasle, potegne bralca z doživetim opisovanjem vsakodnevnega spopadanja z življenjem (nesrečna ljubezen, vzgoja otrok, osamljenost, nezadovoljnost s službo ipd.), vendar na duhovit in optimističen način. Pisateljica pravi, da »ko piše, živi zgodbo junaka« – se premakne v njegov svet. Njene zgodbe so 'življenjske', ker opise vsakdanjih situacij podkrepi z zelo doživetimi (povsem mogočimi) razpoloženji, ki vplivajo na bralčevo doživljanje.

4 KLASIFIKACIJA OBRAVNAVANIH DEL

Mladinska dela Aksinje Kermauner sem obravnavala glede na starost bralcev⁵. V prvem razdelku, imenovanem pravljичno obdobje, se nahajajo dela, namenjena otrokom, starim od 4./6. do 8./9. leta (objave v *Cicibanu*, *Kekcu*, reviji *Otrok in družina*, anekdote *Koliko sem bila stara, ko sem se rodila?* in lutkovna igra *Polna luna in shujševalna kura*). V drugo obdobje, realistično ali Robinzonovo, se po definiciji Milene Mileve Blažić uvrščajo knjige, ki so namenjene bralcem, starim od 9./10. do 12. leta. Mednje spadajo kriminalki *Juhuhu pa ena gnila platenka!* in *Fuj, pivoled!* ter zgodovinski znanstvenofantastični roman *Modrost starodavnega anka*. Tretje obdobje, prehodno obdobje, pa zajema dela, namenjena bralcem med 12. oziroma 13. in 15. letom starosti. Oznaka 'prehoden' označuje razvoj mladostnika v bralca odrasle literature, kamor zaradi vseh posebnosti uvrščam roman *Berenikini kodri*.

Drugi del diplomske naloge sem posvetila teoriji slabovidnosti in slepote. Izpostavila sem slikanico *Tema ni en črn plašč* in povest *Kakšne barve je tema?*. Prva je namenjena mladim, saj jim pisateljica posreduje dejstva o ravnanju s slepimi in slabovidnimi, druga pa je 'prenos' teh teoretičnih spoznanj v zgodbo petošolca.

Pri vsaki knjigi je najprej predstavljena vsebina, sledi ji vrstna opredelitev. Ponekod se posvečam tudi tistim posebnostim, ki se zdijo za obravnavo zanimive oziroma so pomembne za razumevanje vsebine (primer intertekstualnosti v *Berenikinih kodrih*, shematični prikaz poučnih elementov v romanu *Modrost starodavnega anka*). Drugače je pri knjigah, ki jih je Aksinja Kermauner napisala za slepe in slabovidne otroke. Te zgodbe so bolj informativnega značaja, saj je v ospredju seznanjanje mladih bralcev s svetom slepote in slabovidnosti. Knjigi *Kakšne barve je tema?* in *Tema ni en črn plašč* sta vsebinsko povezani, zato sem s shematičnim prikazom projicirala teorijo (*Kakšne barve je tema?*) v konkretno zgodbo (*Tema ni en črn plašč*).

V zadnjem delu pa je v središču prva slovenska slikanica za slepe *Snežna roža*. V ospredju so definicije slikanice kot take in tipne slikanice, v povezavi z njenim razvojem in predpisanimi pravili za izdelavo.

⁵ Razvrstitev sem povzela po Mileni Milevi Blažić, ki je potek bralnega (in tudi pisnega) razvoja razvrstila v tri dobe: pravljичno, realistično in prehodno obdobje.

4.1 PRAVLJIČNO OBDOBJE

V pravljичno obdobje, ki po starostni klasifikaciji Milene Mileve Blažić (2000: 12) zajema otroke, stare od 4./6. do 8. leta starosti, sodita knjigi *Koliko sem bila stara, ko sem se rodila?* in *Polna luna in shujševalna kura*. Za knjige iz pravljичnega obdobja je značilno, da so namenjene bralcem, ki so v fazi razvoja in osvajanja bralnih in ustvarjalnih sposobnosti. Te knjige imajo funkcijo bogatenja čustvenega, intelektualnega in domišljjskega sveta z upoštevanjem njihovega celostnega dojetja in doživljanja. Ker je to starostno obdobje zaznamovano z vstopom v šolo, mora otrok zato, da postane samostojni bralec, ponotranjiti bralni proces. Pri tem je treba upoštevati, da je njegov receptivni interes v tem obdobju izrazito čustven in domišljjski, zaradi česar je osvojitve bralne tehnike mogoča le v primeru, če ga ne silimo k branju (branje vključuje tudi reševanje križank, rebusov, branje letakov, jedilnikov ...), ampak upoštevamo njegov individualni bralni interes. V tem obdobju je otroku zanimivo branje oziroma prebiranje različnih vrst pravljic (avtorske, klasične, ljudske, sodobne), fantastičnih pripovedi, pustolovskih zgodb in različnih stripov ter knjig o naravi (Blažić 1995/1996: 151).

4.1.1 *Koliko sem bila stara, ko sem se rodila?*

Zbirka anekdot, objavljenih v *Cicibanu* (deset sestavkov, ki so izšli leta 1995 in 1996, z izjemo anekdote *Ime mi je Bučka*, ki je izšla 2002), v reviji *Otrok in družina* (*Metulj*) in *Kekcu* (*Nedeljska igra*), je leta 1997 izšla tudi kot knjižna različica z naslovom *Koliko sem bila stara, ko sem se rodila?*. V knjigi je nekaj novih in nekaj že prej objavljenih anekdot. Vse so kratke in razumljive, v fokus dogajanja pa (večinoma) postavljajo otroka, kar mlademu bralcu omogoča lažjo identifikacijo in razumevanje vsebine. Posebnega pomena sta zapisanost z velikimi tiskanimi črkami in prisotnost ilustracije ob vsaki anekdoti – otrok lahko sam bere, se na igriv način spozna z besedami, povezuje sliko z besedilom, razmišlja o sliki ipd.

Zbirka anekdot *Koliko sem bila stara, ko sem se rodila?* je bila še istega leta, ko je izšla, predstavljena na 34. mednarodnem sejmu knjig za otroke in mladino v Bologni.

Potrditev, da je Aksinji Kermauner z ilustratorjem Marjanom Mančkom⁶ uspelo, pričča tudi članek Marjana Zlobca v Delu⁷, v katerem je zbirko uvrstil med knjige z izvirnimi ilustracijami in s poudarkom na estetski vrednosti.

4.1.1.1 Anekdote

Matjaž Kmecl (1996: 288) anekdoto opredeli kot kratko in duhovito pripovedno vrsto, v katero je zajet najkrajši možni povzetek dogajanja. V ospredje je pogosto postavljeno tisto, kar je najbolj zanimivo – brez vsakršnih opisov (razen najnujnejših), podrobnega označevanja oseb ali izdatnejšega dogajalnega pripravljanja na presenetljivi preobrat. Tako je tudi v vseh anekdotah Aksinje Kermauner, kjer so dogajanja povezana s

pisateljčinimi štirimi hčerami. Brina, Severina, Izidora in Gaja se navadno znajdejo v smešnih situacijah (največkrat nastopa Izidora), ki jih komično podkrepijo ilustracije Marjana Mančka. Ilustracije so komentar besedila, v nekaterih primerih pa tudi ponujajo rešitev na dano situacijo ali ponazarjajo občutja prisotnih v dogajanju.

Vir: *Ciciban* 51, 1 (september 1995). 23.

4.1.2 Polna luna in shujševalna kura

Polna luna in shujševalna kura: lutkovna igra s poučnim dodatkom je izšla leta 1999. Poleg zgodbe o Luni, ki mora shujšati, ponudi pisateljica mladim bralcem astronomsko razlago luninih men in jim svetuje, kako naj sami izdelajo luno z menami in mrki.

⁶ Leta 2007 je skupaj s pesnikom Nikom Grafenauerjem prejel Levstikovo nagrado za življenjsko delo kot »ilustrator z izredno prepoznavnim in tako izvirnim slogom, da je z njim zarisal eno od prepoznavnih smeri v slovenski ilustraciji« (Dolenjski list 2007). Manček je poznan po knjižnih ilustracijah, kot so Pedenjped, Zlata ribica, Kraljična na zmu graha, Hribci, Cufek, Modri medvedek. Poleg omenjene nagrade je prejel še beograjsko plaketo Zlato pero in nagrado za najlepšo knjigo za otroke na 12. slovenskem knjižnem sejmu.

⁷ Članek je bil objavljen 15. aprila 2007.

4.1.2.1 Vsebina

Osrednji lik zgodbe je sladkosnedna Luna, ki se neke noči preveč naje in pade z nebesnega svoda na Zemljo. Teža ji preprečuje, da bi se po lestvi vrnila nazaj v nebo, zato mora shujšati. To se ji zdi zelo enostavno, saj je že slišala za shujševalno kuro: odpravi se v trgovino, kupi tri kure, se naje in nato nesrečna ugotovi, da se je še bolj zredila. Da bi si čim prej uresničila željo, se odpravi v shujševalni salon, kjer pod nadzorom stroge vaditeljice Madam spozna, da zaradi misli na hrano ne more telovaditi. Utrujena pobegne in med tekom ugotovi, da se je za polovico zmanjšala. Srečen povratek na svod obeleži z veliko pojedino, a obljubi, da bo tako le štirinajst dni, potem pa bo prav toliko časa pila samo vodo.

4.1.2.2 Lutkovna igra s poučnim poudarkom

Zgodba je sestavljena iz treh prizorov, v katerih nastopajo tri osebe. Osrednja nit je prikazati menjavanje luninih men s pomočjo zgodbičice o debeljenju in hujšanju. Vloge so napisane za igranje, posebnost pa so didaskalije, ki niso ločene od ostalega besedila, pač pa so pripisane pod del besedila, na katerega se nanašajo. Namenjene so usmerjanju zlasti neverbalnih prvin nastopajočega (primer: Vstane, se očisti prahu in se ogleduje naokrog.), pri čemer so večkrat nasvet kot navodilo – tudi pisateljica pravi, naj beseda teče tako, kot želi nastopajoči, saj je pomemben užitek v igranju. Besedilo je smešno, k čemur prispevajo izbrana dopolnjevanja frazema 'tristo kosmatih' (*Tristo požrešnih črnih lukenj ..., Tristo mastnih Orionovih rebrc!, Tristo scvrknjenih nevtronskih zvezd ..., Tristo suhih Marsovih kanalov ...*) in verzificirani vložki, ki jih pôje Luna (*Zvezdni ocvirki, kozmične juhe, / sončne paštetke, planetne prikuhe, / vse to me vabeče čaka doma, / zdajle po lestvi se vzpnem do neba!*⁸).

Pisateljica poudarja, da je namen branja in igranja vlog v zabavi, zato predlaga več načinov, kako naj otroci igrajo igrice: naj osebe uprizarjajo sami, naj naredijo ročne lutke, igrajo senčno gledališče ipd. Skozi ustvarjalne dejavnosti, kot so izdelovanje lutk, pripravljanje odra, izdelovanje preoblek ipd. se tako nezavedno učijo uporabljati svoje sposobnosti in na ta način tudi oblikujejo življenjske izkušnje. Igranje vlog pomeni

⁸ Ker knjiga ni oštevilčena, ni navedena stran, s katere je pesmica prepisana.

razvijanje senzomotoričnih spretnosti, razumevanje okolice, razvijanje občutka za tinsko delo in razvijanje verbalnih sposobnosti, ob čemer se krepi samozavest in ustvarja pozitivna samopodoba. Gre torej za aktivnosti, pri katerih postajajo otroci samostojnejši, kar je pomembno tako za sposobnost samostojnega ustvarjanja kot tudi za razvoj občutka lastne vrednosti (Kraljič, Vodeb 1994).

Predlogom za igranje sledi slikovni prikaz luninih men. Ilustracija in strokovni opis men dajeta knjigi poučno noto, saj se otroci seznanijo s strokovno razlago nebesnega pojava. Da bi to lažje razumeli, pisateljica zopet predlaga izvedbo poizkusa s povsem dostopnimi predmeti (lepilo, čopič, papir, žoga, baterija). V sedmih korakih prikaže, kako lahko otroci sami preverijo nastanek luninega mrka.

4.2 REALISTIČNO (ROBINZONOVO) OBDOBJE

Robinzonovo ali realistično obdobje, kot ga označujejo Tilka Jamnik, Metka Kordigel, Dragica Haramija in Milena Mileva Blažič, zajema bralce med 10. in 12. letom oziroma 9. in 13. letom. Različni literarni teoretiki se pri starostni omejitvi tega obdobja razhajajo: Metka Kordigel se oprijema starostne dobe od 9. do 13. let, pri čemer se sklicuje na teorijo bralnega razvoja Charlotte Bühler in Susanne Engelmann. Slednji pišeta o tem, da se »v tej dobi otroci zanimajo za knjige, ki pripovedujejo o resničnih dogodkih, zgodbe o odkritjih, raziskovanjih, pustolovske zgodbe, zgodbe iz šolskega okolja« (v Kordigel 1990: 7). Enako trdi Milena Mileva Blažič (2000: 13), ki daje za uvrstitev v to obdobje prednost temam, kot so pustolovščine, potovanja v neznane dežele, v preteklost ali okoli sveta, dogodivščine, raziskovanje skrivnosti in čudežev. Ker sta v ospredju raziskovanje in odkrivanje nečesa novega, so med najbolj brani pustolovske, domišljjske in fantastične zgodbe.

»V realističnem obdobju zanimajo bralce dejanskost (sedanjost), zgodovina (preteklost) in znanstvena fantastika (prihodnost). Dogajanje je postavljeno v realno okolje, glavni lik je bračev vrstnik ali skupina vrstnikov, razvrščena okoli izstopajočega posameznika njegovih let« (Blažič 1995/96: 51). To obdobje opisuje Milena Mileva Blažič kot obdobje bralne mrzlice, saj mladi bralci knjige 'požirajo' in hlastno berejo. Ne zanima

jih opisovanje pokrajin ali razpoloženja, pač pa se usmerijo v zgodbo – dele, ki se jim zdijo nezanimivi, izpustijo, da lahko čim prej preidejo k zgodbi. Poudarek mora biti na fabuli, dogodivščinah in literarnih junakih, ki poleg tega, da so podobne starosti kot bralci, veljajo za pogumne, sposobne, poštene in pravične (Blažič 2000: 13). Vse to se odseva v obeh detektivkah Aksinje Kermauner (*Juhuhu pa ena gnila plastenka!* in *Fuj, pivoled!*) ter znanstvenofantastičnem romanu z naslovom *Skrivnost starodavnega anka*. Detektivki sta slogovno dokaj nezahtevni in sta primerni za bralce nižje starosti te skupine, medtem ko je *Modrost starodavnega anka* primerna za dvanajst- in trinajstletnike.

4.2.1 Detektivki *Juhuhu pa ena gnila plastenka!* in *Fuj, pivoled!*

V zbirki *Izi & Bizi detektivki* sta *Juhuhu pa ena gnila plastenka!*, ki je izšla leta 2005, in *Fuj, pivoled!*, ki je izšla leto kasneje. Knjigi sta formata A 5 in po obsegu ne presegata 55 strani, skoraj vsako stran obeh knjig pa krasijo šaljive ilustracije Petre Preželj⁹, ki so mestoma stripovske.

4.2.1.1 *Juhuhu pa ena gnila plastenka!*

Vsebina

Prvo poglavje, kjer se v daljavi pojavi morje: Pisateljica opisuje pot na morje. Ko mama, Brina, Severina, Gaja in Izidora prispejo do prikolice, se Izidora s punčko Bizi odpravi na plažo, kjer jo čaka neprijetno presenečenje.

Drugo poglavje, v katerem se valijo potoki potu: Deklice se sprašujejo, kdo je kriv, da je morje tako umazano, kaj bodo delale še trinajst dni brez kopanja in zakaj umazanija ne moti gusarjev, ki so se zasidrali sredi Piranskega zaliva.

Tretje poglavje, v katerem odkrijemo pravi vzrok svinjarije: Izidoro iz strašljivih sanj prebudi Bizi in ji predlaga, da raziščeta sumljivo gusarsko ladjo. Z desko se zapeljeta do

⁹ Univerzitetna diplomirana oblikovalka, znana predvsem po ilustracijah otroških slikanic.

ladje, se skrijeta za kup jadvovine in poslušata pogovor nadlumpov Modrega in Zelenega. Slišita, kako morata nadlumpa za dobro plačilo v morje izprazniti vse vreče smeti. Preden zavalita naslednjo vrečo, skočita pred njiju Izi in Bizi in zahtevata pojasnilo. Nadlumpa pokažeta kupček prahu s pretvezo, da je to hrana za ribe. A ker močno piha veter, se ena vreča prevrne in iz nje padejo prazne pločevinke in smeti. Modri in Zeleni napadeta Izi in Bizi, ki se uspešno branita, lumpa pa odnese čez krov v umazano morje. Prosita za rešitev in obljubita, da bosta vse počistila. Ko ju Izi in Bizi rešita iz vode, v daljavi zagledata bližajoči se čoln pomorske policije.

Četrto poglavje, ki prinese odrešenje: Izi in Bizi se vrneti na obalo. Izi sporoči mami, da sta z Bizi, najboljšo detektivko nasvetu, poskrbeli, da se bodo lahko spet kopali v morju.

4.2.1.2 *Fuj, pivoled!*

Vsebina

Prvo poglavje, v katerem se mami uči umetnostnega rjojenja: Izidora seznanila bralca s kaotičnim dogajanjem v času kosila: mama poskuša hkrati ustreči vsem štirim deklicam, dokler napete situacije ne prekine zvonjenje domofona. Zvoni soseda Branka, ki želi Severino odpeljati na sladoleđ. Naslov poglavja je utemeljen v kriku mame, da bo znorela, ker nihče ne zna pospravljati za seboj.

Drugo poglavje, v katerem zvevmo vse o svetovni katastrofi in njenih posledicah: Severina se vrne domov z grozljivo novico, da je povesod zmanjkalo sladoleđ. Deklice so še bolj zgrožene, ko vidijo, da mame ta novica ne pretrese.

Tretje poglavje, v katerem pride na pomoč stara mama: Izidora zbolila, zato s svojo prijateljico (punčko) Bizi ostane v postelji. Sestri Severina in Brina se čutita omejeni, zato mamu prepričata, da odidejo na Šmarno goro. Izidoro pride pazit babica Mamarija.

Četrto poglavje, v katerem postane Bizi glavna oseba, da o meni niti ne govorimo: Izidoro muči, da v mestu ni sladoleđ, zato se z Bizi odločita, da bosta kot pravi

detektivki raziskali nastalo situacijo. Z Bizinim roza avtom s pomično streho se po odgovor odpravita v Mestne mlekarne.

Peto poglavje, v katerem se pokaže prva vroča sled: Gospodu Mlečnežu se predstavi kot detektivska agencija Izi in Bizi. Mlečnež jima razloži, da so zjutraj poslali tovornjake po mleko na Veliko kravje posestvo, a so se vrnil s cisternami piva. Izi in Bizi sta pretreseni. Kot pravi detektivki ugotovita, da so pivo odpeljali k dvema gospodoma, ki sta odprla novo pivovarno. Seveda sta bila to nadlumpa Zeleni in Modri, njuna zakleta nasprotnika in lopova. Izi in Bizi se odpravita na Veliko kravje posestvo.

Šesto poglavje, v katerem se razkrije vsa pogubnost piva: Na Velikem kravjem posestvu se 'oborožita' z dvema balonoma in odideta v glavni hlev, kjer se skrivata za bale sena. Sredi hleva zagledata Modrega in Zelenega in četo krav, ki dajejo namesto mleka pivo. Lumpa se ob tem zabavata, pijeta pivo in se smejeta naivnim kravam, ki sta jih namesto na pašnik peljala na hmeljišče. Prepričana sta, da bosta s preureditvijo mlekarn v pivovarne obogatela. Takrat se oglasita detektivki. Lumpa se ju ne bojita in pravita, da so za vse krive krave in da je pivo bolj pomembno od mleka in sladoleda. Ko ju želita napasti, Bizi z mobitelom oba fotografira, Izidora pa počí balon: bliskavica zaslepi pogled, balon pa zveni kot strel. Lumpa padeta v kravje iztrebke, detektivki pa zahtevata, da se opravičita kravam za izkoriščanje. Povesta jima, da je bila fotografija poslana na Društvo za zaščito živali. Lumpa morata poljubiti krave, ki so srečne, saj se jim še nikoli nihče ni tako posvetil. Pivo se spremeni v mleko, Lumpa pa sta kaznovana z nalogo, da morata vsak dan prijazno voziti krave na pašnik.

Sedmo poglavje, ki prinese utrujene hribolazke: Zvečer Izidoro zbudijo sestrice in mama. Izi jim pove za detektivsko akcijo in razveseli sestrice z novico, da sta z Bizi poskrbeli, da bodo že naslednji dan v trgovini prodajali sladoled.

4.2.1.3 Umeščenost obravnavanih detektivk v žanr otroške detektivke po teoriji Dragice Haramija

Obe knjigi sta na straneh založb in knjižnih katalogov opredeljeni kot otroški detektivki s primesmi fantastike. Po tipologiji slovenske mladinske realistične avanturistične proze

(Haramija 2000: 93) sodita v prozni žanr, ki je opredeljen kot otroška detektivka. Zanj je Dragica Haramija izpostavila določene lastnosti, ki sem jih aplicirala na obravnavani detektivki, da bi dokazala žanrsko opredelitev.

V tovrstni prozi so glavni snovni element (nenačrtovane) pustolovščine.

V obe pustolovščini je bila Izi 'potisnjena' oziroma ni imela možnosti izbire. Morje se je odločila rešiti, ker je bilo umazano (to je videla, ko je prišla na obalo), izginotje sladoleda pa je morala rešiti, ker se brez njega ne da živeti. V nobeno situacijo nista bili z Bizi prisiljeni oziroma določeni, da jo razrešita.

Glavne književne osebe so praviloma otroci, negativne pa odrasli.

V obeh detektivkah je osrednji lik Izidora, ki ima punčko Bizi. Slednja je vedno v središču detektivske akcije: Bizi je tista, ki vabi k reševanju problema. V razreševanju naloge je vloga obeh enakovredna, vendar je rešiteljica vedno Izi (nenavadno bi bilo, če bi bile vse zasluge pripisane igrači).

Glavne književne osebe premagajo vse ovire, zato je konec vedno srečen.

Premagati ovire pomeni razkrinkati nezakonito dejanje. Problem nezakonite narave rešita Izi in Bizi, ko se odločita rešiti umazano morje: odlaganje odpadkov v morje je prepovedano (to potrdi tudi prihod pomorske policije). Ko pa rešujeta 'problem sladoleda', bralec nima občutka, da je bilo narejenega kaj nezakonitega (vprašanje fikcije).

Konec je v obeh primerih srečen: morje postane čisto, krave pa ponovno dajejo mleko.

Glavne književne osebe imajo apriorno pozitivne lastnosti; negativne književne osebe imajo poudarjene slabe lastnosti.

Izi in Bizi sta pogumni, pošteni in razmišljata kot odrasli osebi. Njuno popolno nasprotje sta Modri in Zeleni, ki v nenehnem hlepenju po denarju ne razmišljata o tem, da delata kaj narobe. Njiju ne zanimajo posledice, saj ju vodi želja po denarju. Ko ju Izi in Bizi ujameta v past, se izmikata in ne prevzameta odgovornosti. Celu ko sta kaznovana – otroka kaznujeta odrasli osebi –, grozita, da se bosta maščevala.

Književni čas je vedno umeščen v čas počitnic; dogodki so najpogosteje nizani sintetično.

V *Juhuhu pa ena platenka!* je literarni čas povezan s poletnimi počitnicami v Piranskem zalivu. Težje ga je določiti v detektivki *Fuj, pivoled!*, saj ni eksplicitno izražen – vse, kar bralec izve, je, da so dekleta na dan velike detektivske akcije prosta vseh obveznosti (str. 18: »Pa ravno danes, ko je končno lepo vreme in smo končno skupaj in končno nobena nima nobenih obveznosti. Kaj pa, če ... če ... ja, mami!« ...).

Zgradba otroških detektivk je šablonska.

Dragica Haramija utemelji ta kriterij na principu razvijanja zgodbe, in sicer da se na začetku razkrije problem, ki mu sledi vmešavanje osrednjega literarnega junaka, v katerem s pomočjo pomočnikov premaga antagonist. Tak razvoj je v obeh obravnavanih detektivkah, čeprav funkcija pomočnika ni tako izrazita, saj sta Izi in Bizi enako aktivni v obeh akcijah – na trenutke je vseeno mogoče opaziti, da je bolj aktivna Bizi (je pobudnica, ponudi ideje ipd.). V obeh primerih je cilj dosežen – antagonist je premagan.

Opis književnega prostora je pogosto retardacijski element.

Tudi to tezo je mogoče potrditi na podlagi obeh detektivk. Enakomerna pospešitev z opisi dogajalnega prostora ustvarja ritem: pred najbolj napetim delom se ritem upočasni, zato da se bralec pripravi na nov dogajalni zalogaj. Ta upočasnitev je v obeh detektivkah opis prihoda na prizorišče dogajanja in opisovanje napetega vzdušja.

Prevladujejo mogoči dogodki, osebe, resnična književni prostor in čas, ki poskušajo ustvariti podobo realne, objektivne dogodivščine.

Tezo je nemogoče potrditi, saj je dogajanje v obeh detektivkah vezano na čas spanja in sanj – dogodki so nerealni. Nemogoče je, da bi krave namesto mleka dajale pivo ali da bi bilo celo morje zaradi vreč smeti onesnaženo (gre za pretiravanje, saj je problem onesnaženosti vezan samo na te vreče). S kriterijem resničnosti bi lahko povezala književne osebe in literarni prostor detektivke *Juhuhu pa ena gnila platenka!*. V obeh nastopajo osebe, za katere vemo, da obstajajo (Aksinja Kermauner ima štiri hčerke), literarni prostora pa resnična kraja: Piranski zaliv, kraj blizu Šmarne gore.

Najpomembnejši element je nerešljivo – rešljiv problem, ki se izteče v srečen konec.

Nerešljivo se zdi rešiti celo morje in nemogoče je, da bi ljudje vplivali na spremembo 'snovi', ki jo dajejo krave. Izi in Bizi uspe v obeh primerih.

4.2.1.4 Zunanja kompozicija detektivk s poudarkom na naslovih

Naslova detektivk sta nenavadna: oba sta vzklika in oba uvaja medmet. Vendar gre pri detektivki *Juhuhu pa ena gnila plastenka!* za pozitivno konotacijo medmeta, pri *Fuj pivoled!* pa za negativno. Slovar slovenskega knjižnega jezika namreč 'juhuhu' opredeljuje kot izraz za izkazovanje veselja in razigranosti, 'fuj' pa je izraz zoprnosti in gnusa. Medmetu naslova prve knjige sledi nenavadna besedna zveza (gnila plastenka), naslovu druge pa nenavadna tvorjenka (pivoled). Zelo podobno je z naslovi poglavij v obeh detektivkah, saj gre za stavčne strukture, ki imajo funkcijo napovedovanja vsebine in vzbujanja zanimanja. (Pojavi pa se napaka v tretjem naslovu poglavja detektivke *Juhuhu pa ena plastenka!*, in sicer v glagolski osebi. Zgodba je zapisana s perspektive vsevednega pripovedovalca, v omenjenem naslovu pa je uporabljena 1. oseba množine: Tretje poglavje, v katerem odkrijemo pravi vzrok za svinjarije.)

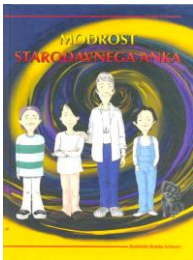
4.2.1.5 Notranja kompozicija detektivk

Opredelevitev okvirne pripovedi in uokvirjenega dela

Okvirna pripoved je dvodelna – sestavljena je iz okvirja, ki ga predstavljata uvodni in zaključni del, in vložnega oziroma uokvirjenega dela (Kmecl 1996: 229). Okvirni del obeh detektivk predstavlja opis okoliščin, v in zaradi katerih se zgodba dogaja. Vložena pripoved pa je v obeh detektivkah zgodba, katere razumevanje je odvisno od začrtanosti okvirnega dela. Okvir v *Juhuhu pa ena gnila plastenka!* predstavljata prihod na morje in soočenje z onesnaženim morjem, v *Fuj, pivoled!* pa razkritje o izginotju sladoleda in prihod mame Mamarije. Okvirju sledi vložena zgodba, ki jo v obeh detektivkah predstavljajo sanje, v katerih Izi in Bizi rešujeta določen problem. Uspešni razrešitvi zgodbe sledi okvir, ki je v *Juhuhu pa ena gnila plastenka!* 'zabrisan', saj se v četrtem poglavju hkrati zaključí zgodba Izi in Bizi in se dogajanje prestavi v 'realni' svet

(Izidora se zbudi in naznani, da sta z Bizi rešili morje). V drugi detektivki pa je prehod očiten – okvir je sedmo poglavje, v katerem Izidoro zbudijo sestrice in mama.

4.2.2 *Modrost starodavnega anka*

Knjiga *Modrost starodavnega anka* je opredeljena kot kriminalni znanstvenofantastični roman z navodili za igranje. Poleg napete zgodbe odpira več izhodišč za učenje in spoznavanje zgodovine, preteklosti. V središču je skupina otrok, izstopajoči posameznik pa odrasla oseba, kar ne sovпада z definicijo mladinske fantastične pripovedi.

4.2.1.1 Vsebina

Dvojčka Kaja in Aljaž se s kužkom Žakom in prijateljem Nejcem odpravita na Rožnik. Nenadoma nastane 'gluha' tišina in Žak prinese iz grmovja z raznobarnimi kamni posut zlat križ z zanko. Kar naenkrat pes izgine, družina pa med brskanjem po grmovju najde listek z nerazumljivim sporočilom. Po odgovore se odpravijo k stricu Vojcu, ki jim razloži, da je pisava na sporočilu egipčanski hieroglif, križ pa ank, egipčanski križ iz Atlantide. Iz občudovanja se vsi dotaknejo kamna in kar naenkrat jim v ušesih začne žvižgati, postane jim slabo in zajame jih vrtinec. Nastane tema in znajdejo se pod stropom obokane podzemne jame s sveže poslikanimi stenami. Stric Vojc ugotovi, da so v Lascauxu, prazgodovinski jami v Franciji, v času 20.000 let nazaj. Srečajo praljudi, ki jih prestrašijo, in zato zbežijo pod skalnat previs, kjer pa njihovo začudenost zmoti mamut. Premišlujejo, kaj vse to pomeni in zakaj se je to zgodilo – nato se vsi dotaknejo anka; sledi blisk in znajdejo se pred mestnimi vrati Babilona v Mezopotamiji. Prestrašenost vodi v željo po domu, zato se ponovno dotaknejo križa, a se ne zgodi nič. Pot jih vodi v mesto, kjer jim Vojc razloži nenavadno pisavo – sumersko pisavo, ki se imenuje klinopis. Ko Nejc zaradi silne žeje ukrade sočni sadež, spet zbežijo in se skrijejo v neko ulico, od koder jih ank odpelje v sarkofag, grobnico egiptovskega kralja. Vojc jim razloži postopek balzamiranja, egipčansko pisavo, pomen papirusa in postavitve kamnitih blokov piramid. Ank jih nato vodi na prednika Kitajskega zidu, družini pa se odpre vprašanje, zakaj križ ne deluje vedno, ko se ga vsi dotaknejo. Vojc

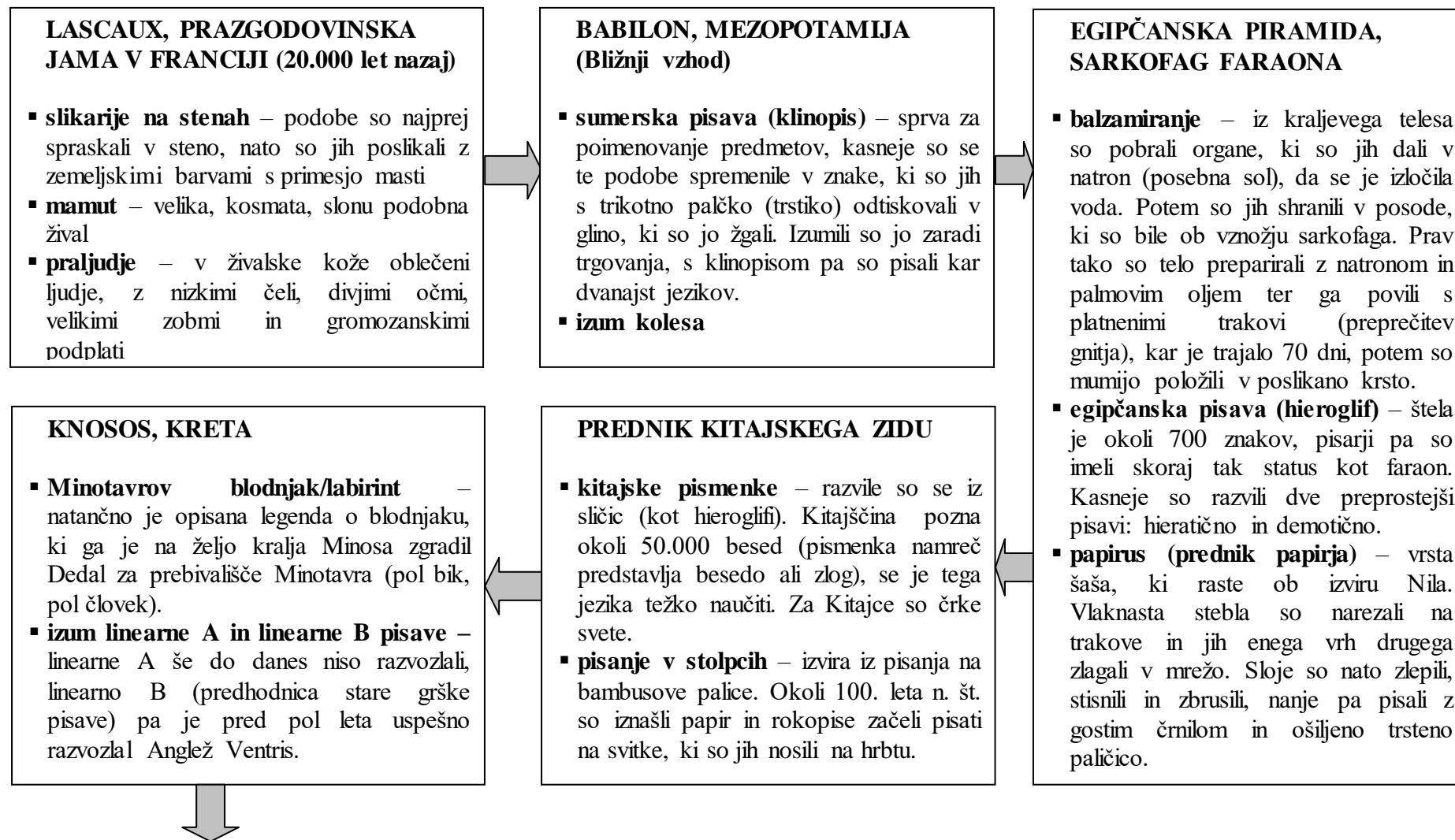
preračuna, da verjetno potrebuje dve uri za napolnitev z energijo. Žeja jih vodi do bližnje pagode, kjer zagledajo piščočega moža. Prosijo ga za vodo in hkrati razrešijo prvi del uganke z lista, ki so ga našli na Rožniku (rešitev je ANK). Pot jih vodi v Minos na Knososu, kjer se znajdejo sredi množice ljudi, katerim Nejc potoži, da je lačen. Fant jih odpelje v bogato opremljeno jedilnico, kjer jim Vojc pove legendo o kralju Minosu in Minotavrovem blodnjaku. Pove, da bo Krečane prizadel vulkan na otoku Santorini: kar vse zelo pretrese, zato se odločijo za odhod v Partenon na Akropoli v Grčiji. Ko sedijo v amfiteatru in občudujejo njegovo veličino, Vojc razloži nastanek alfabeta, grške pisave, nato se odpravijo v stari Rim. Ustavi jih vojak, ki Vojcu ukrade uro in jih spodi iz mesta. Znajdejo se sredi levjega rjojenja v amfiteatru – do preskoka manjka še pet minut, zato se ne morejo nikamor umakniti, levi pa se veseli oblizujejo. Ko prvi skoči, potegne Nejc iz žepa lasersko lučko, s katero ga onesposobi. V tistem trenutku je čas za preskok – premaknejo se v srednjeveški samostan, kjer se seznanijo z nastajanjem knjig. Spoznajo, da delo poteka ročno, da vključuje vajence, iluminatorje, minaturiste in oblikovalce, da pišejo na živalske kože, kar je težje kot na papir. Odpravijo se ven in opazijo, da so na vzpetini – obnemijo ob vsej lepoti, ki jim jo ponuja razgled. Začnejo se spraševati, kaj so ljudje naredili z zemljo, ko pa je bila nekoč tako lepa. Nejc si želi domov, zato se dotaknejo anka. Zgodi se tako huda sprememba, da vsem postane slabo. Znajdejo se na polotoku Jukatan v Srednji Ameriki med Maji in preden jim Vojc prenese svoje znanje o Inkah, Aztekih in konkvistadorjih ter jim razloži odnos belcev do temnopoltih ljudi, se Nejc in Aljaž pod pritiski nenavadnega potovanja skregata. Glasnost kreganja pritegne temne može v leopardjih kožah, ki ugrabijo Kajo in jo peljejo na vrh hriba, kjer jo nameravajo darovati bogovom. Tik preden svečenik zareže v njeno srce, ga prekine Vojev krik – iz žepa potegne mobilni telefon in ga usmeri v nebo, zaigra melodija. Svečenik otrpne in spusti Kajo, Vojc pa mu v zameno preda telefon. Ank jih nato odpelje v skladišče tiskarne 15. stoletja. Družčina se vse bolj nagiba k dejstvu, da jih križ vodi po poti od pisave do tiskanih knjig. Ko se odprejo vrata skladišča, se znajdejo v dvorani, polni ljudi. Vojc jim razloži, kako delajo stiskalnice, in kot najpomembnejšo navede Gutenbergovo. Takrat pa zagledajo Gutenberga – Vojc je hkrati presenečen in razočaran, ker mu tega v 'sedanjosti' nihče ne bo verjel. Ank jih vodi v veliko knjižnico, kjer dokončno razvozljajo uganko s sporočila: Vrnite nam ank. Sporočilo sproži pogovor o zgodovini in razvoju pisav: o brajevi pisavi, runah, Ogamu, pisavi Keltov, o hebrejščini, cirilici ipd. Na koncu jim knjižničarka podrobno razloži nastanek prve knjižnice ter razvoj in razširitev vseh nadaljnjih. Kar naenkrat zaslišijo

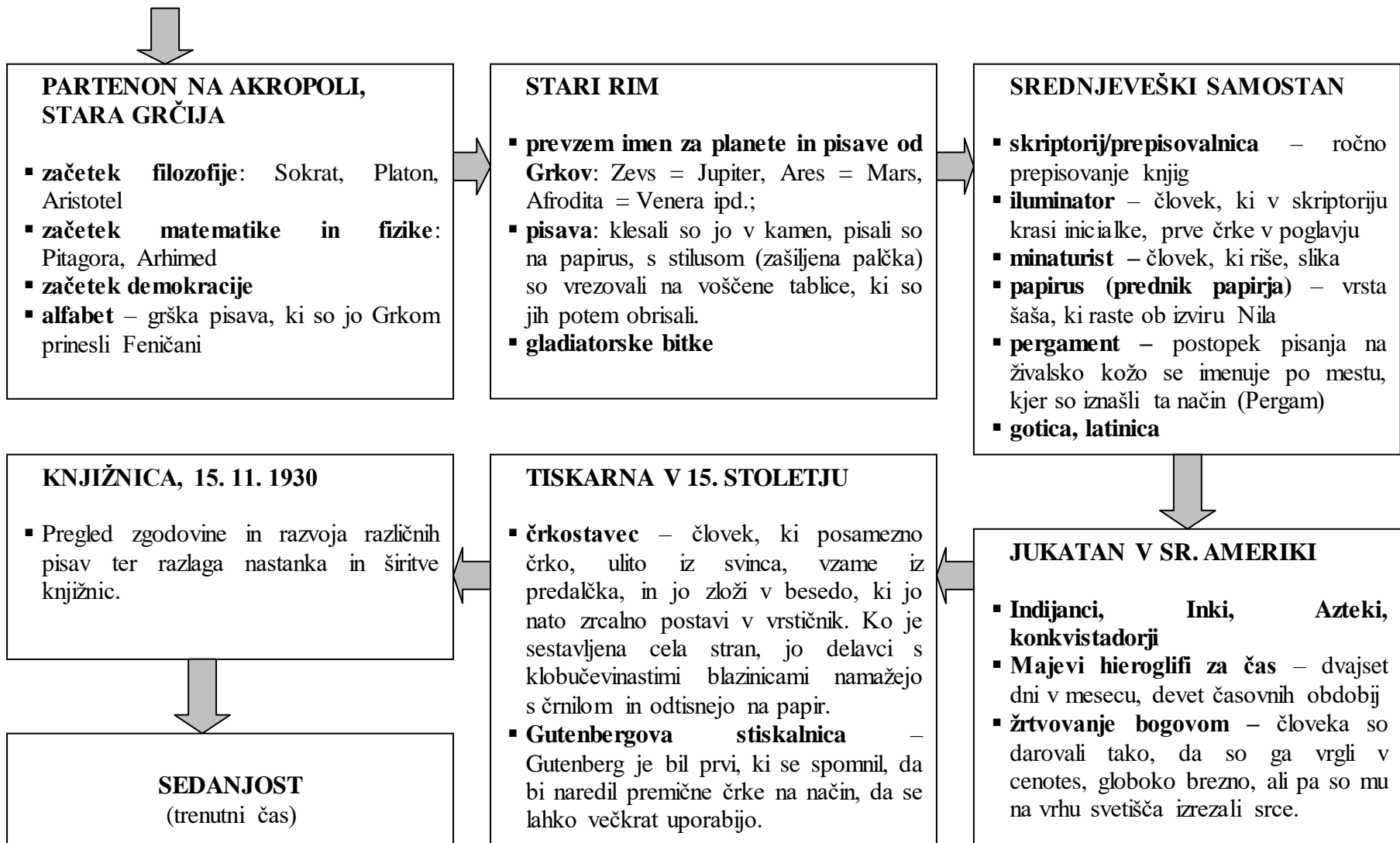
pasji lajež, ki jim nakaže, da morajo biti blizu 'sedanjosti'. Odpravijo se v park, od koder jih ank odpelje v Vojčevo sobo. Tam ugotovijo, da je dan pravi, a da je od trenutka, ko so prišli k Vojcu po pomoč, minilo le 10 minut. Nihče ne razume, kako so v tako kratkem času prepotovali desetisoče let. Sredi pogovora o tem, kako vrniti anka, se v sobi prikaže črna senca – stražar časa in varuh časovnih popotnikov. Očita jim napake in jih okara, ker so se hoteli vrniti v preteklost. Pove, da jih je ves čas varoval, a da tega ne bi smeli narediti. Kot dokaz, da ima prav, mora družčina s police vzeti tri knjige, ki se odprejo na točno določenih straneh: na eni je narisana Kitajec s kemičnim svinčnikom, na drugi je kip rimskega vojščaka z Vojčevo uro in na tretji nagrobna plošča, na katero je vklesan majevski svečenik z mobilnim telefonom. Varuh zahteva ank in jih obtoži barbarstva. Družčina mu obljubi, da bodo kot tajno društvo ANK skrbeli za zemljo. Takrat se zabliška, varuh izgine in nenavadni predmeti iz knjige izginejo. Pred vrati zaslišijo pasji lajež; pričaka jih Žak, ob katerem ležijo kemični svinčnik, ura in prenosni telefon. Naslednji dan pri uri zgodovine Kaja, Aljaž in Nejc pravilno odgovorijo na učiteljičino vprašanje o pisavi starih Egipčanov. Učiteljica je tako presenečena, da za nekaj trenutkov ostane brez sape. Za nalogo jih prosi, naj napišejo domišljjski spis, kako bi bilo, če bi bili v egipčanski piramidi. Člani tajnega društva ANK se skrivnostno nasmehnejo in si pokažejo dogovorjeni skrivni znak.

Na koncu knjige je slovarček besed, (v večini) vezanih na zgodovino, ki za razumevanje potrebujejo dodatno razlago (primeri: akvadukt, sveta dvojna sekira, abstrahirati, mumificiranje, kodeks ipd.).

V naslednjem poglavju je prikazano natančno potovanje družčine skozi čas. Zapisane so vse postaje, kjer so se ustavili, in navedena so vsa dejstva, ki so jih otroci spoznali na poti skozi zgodovino.

4.2.1.2 Učenje zgodovine skozi zgodbo starodavnega anka

4.2.2.3 Zgodovinski znanstvenofantastični roman

Roman *Modrost starodavnega anka* je izšel leta 2000. Vsebino je mogoče opisati kot potovanje s časovnim strojem, s katerim je mogoče reševati uganke preteklosti. Potovanje se začne s spoznavanjem egipčanskega križa, ki se imenuje ank – po nekaterih prepričanjih naj bi izhajal iz Atlantide –, in z ogledovanjem podob v jami Lascaux, nadaljuje pa z opisovanjem zgodovine razvozlatih in nerazvozlatih pisav in učenjem o prvobitnih kulturah.

Roman je razdeljen na trinajst poglavij in je bogato opremljen z ilustracijami Branke Schwarz. Slikovno gradivo je zelo pomembno, saj primarna funkcija ilustracij ni popestritev ali privlačnost vizualne podobe strani, pač pa informativnost: nazorno naslikani predmeti omogočajo lažje razumevanje in predstavljenost nekega zgodovinskega predmeta. Zaradi nazornega prikazovanja elementov (ilustracija okrogle

glinene ploščice, na kateri je zapisana linearna A pisava, ilustracija Gutenbergove stiskalnice ipd.) so ilustracije pomembna vez med besedilom in bralcem.

Poseben čar daje knjigi izbrana vrsta papirja, saj so listi rahlo porumeneli, kar deluje starinsko in je skladno z vsebino.

Slika iz poglavja *Čin čang*, str. 20.

Roman je kompozicijsko zahteven, saj je dvodimenzionalen v pojmovanju časa: Kaja, Nejc in Aljaž skupaj s stricem (znanstvenikom) Vojcem s pomočjo anka odpotujejo 20.000 let v preteklost. Potovanje se začne v prazgodovini in poteka s postanki v posameznih tisočletjih v smeri proti sedanjosti. Vojc jim kot razgledan znanstvenik ves čas opisuje stanja v trenutnem času (sedanjosti), s čimer da otrokom vpogled v to, kakšne spremembe bodo dežele skozi čas doživele, hkrati pa daje vzporeden vpogled v oba svetova.

Primer iz poglavja *Biki in kače* (str. 25):

»Linearna B pisava je verjetno predhodnica stare grške pisave. Uporabljali so jo v obdobju, ko je vulkanski izbruh popolnoma razdejal kretske civilizacije.«

Otroci so iz dremeža vsi hkrati skočili pokonci. Minojci so jih prestrašeno pogledali. »Kaj se je zgodilo? Vulkanski izbruh?« je vsa bleda vprašala Kaja.

»Aha,« je žalostno rekel Vojc. »Na bližnjem otoku Santorini, takratni Theri, je silovito izbruhnil vulkan. Kar ni potopil ogromen popotresni morski val, sta zasula pepel in kamenje. Rodovitni otok je postal puščava. Kasneje se je podobno zgodilo mestoma Hekulaneum in Pompeji v Italiji, ko ju je zasul izbruh ognjenika Vezuva.«

Kaji so se zasolzile oči. Vsa ta lepota naj bi izginila pod pepelom ognjenika? To je krivično! Kako je vse minljivo ...

V zgodbi se mešata realno in irealno, saj otroci resnična zgodovinska dejstva spoznavajo s pomočjo starega egipčanskega križa, ki jih vodi skozi čas. Irealni so elementi fantastike (potovanje skozi čas, hipno prikazovanje in izginjanje, čudežna moč anka), ki jih je pisateljici uspelo na zanimiv način povezati s poučno temo razvoja pisave (klinopis, hieroglifi, kitajske pismenke ipd.) in zgodovine kot take (Babilon, Egipt, Knosos, gladiatorske igre, pomen žrtvovanja bogovom).

4.2.2.4 Zgodba starodavnega anka v knjižnem kvizu

Iz zgodbe starodavnega anka je Aksinja Kermauner sestavila kviz iz 95 vprašanj (Priloga 1), v katerem so se pomerile osnovne šole ajdovske in vipavske občine. Na tekmovanje se je prijavilo devetnajst šol, zato so morali izpeljati predtekmovanje, na katerem so skupine (v vsaki so bili trije tekmovalci) pisno odgovarjale na vprašanja. Pet najboljših se je uvrstilo na veliko tekmovanje, na katerem so morali v petih krogih odgovarjati na deset vprašanj. Ekipa, ki je zmagala na velikem tekmovanju, se je udeležila medobčinskega tekmovanja, kjer so se pomerile osnovne šole ajdovske in vipavske občine.

Vprašanja so bila razdeljena v sklope glede na posamezna poglavja: vsak sklop je obsegal približno sedem vprašanj odprtega tipa. Odgovori niso bili vnaprej pripravljeni, pač pa so jih morali tekmovalci oblikovati sami. Takšen tip vprašanj ponuja svobodo odgovarjanja (možnost poglobljenih in natančnih odgovorov), hkrati pa zahteva več časa in motivacije. Večina vprašanj je bila opisnih (primer 47. vprašanja), nekaj pa je

bilo tudi takšnih, ki so zaradi jedrnatosti zahtevali poglobljeno znanje (primer 36. vprašanja).

Pomen knjižnega kviza na primeru romana *Modrost starodavnega anka* je na strokovnem posvetovanju *Knjižničarji spodbujamo branje: knjižnice in najstniki*, ki ga je organizirala Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, predstavila Marija Bajc (višja bibliotekarka iz Lavričeve knjižnice v Ajdovščini). Izpostavila je osem točk, ki utemeljujejo izbiro knjige Aksinje Kermauner za knjižni kviz.

1. Vzpodbujanje branja pri starostni skupini otrok, ko zanimanje za branje upada (danes projekt Rastem s knjigo).
2. Ponuditi otrokom zanimivo in hkrati kvalitetno knjigo.
3. Knjigo »obdelati« zanimivo in ustvarjalno.
4. Opozarjati na domače avtorje.
5. Aktualno šolsko vsebino dopolniti in nadgraditi z zanimivo vsebino iz knjige.
6. Spoznati zgodovino knjige, pisav ipd.
7. Povezati se z ostalimi osnovnimi šolami.
8. Vzpodbujati tekmovalnost (tekmovalnost spodbuja razmišljanje, vedoželjnost, radovednost, poglobljanje in logično sklepanje, uspeh pri samostojnem reševanju pa zadovolji potrebo po samopotrjevanju).

4.3 PREHODNO OBDOBJE

Obdobje od 12. oziroma 13. do 15. leta se imenuje prehodno obdobje. Milena Mileva Blažić meni, da lahko individualno traja tudi do 18. leta, ko naj bi mladostnik postal bralec literature za odrasle. Gre za obdobje, ko »se mladi bralec pripravlja na vstop v življenje odraslih, zato ga zanimajo problematika odraščanja, odnosi med generacijami (otrok – starši), ljubezen, nova romantika, problemi ožjega in širšega okolja« (Blažić 2000: 14). Obdobje mladostništva je zaznamovano z uporništvom in iskanjem vzornikov ter spogledovanjem s svetom odraslih. Zato so med priljubljenimi temami spolnost, konflikti, odraščanje, alkohol, nasilje, vojne, ljubezni, droge, družinski odnosi, smrt ipd., kar je pri nas (še vedno) večkrat označeno kot tabu. Osrednji literarni lik je (največkrat) posameznik, ki izstopa iz skupine, in je v konfliktu z družbo. Je posebnež,

ki ga družba ne razume – ne njega, ne njegovih idej, ljubezni, prijateljev (Blažič 1995/96: 52). Enako se zgodi Niku v *Berenikinih kodrih*. Zgovoren je že del članka z naslovom *B kot BERENIKINI KODRI in BIG BROTHER*, ki ga je 24. 04. 2007 na spletni strani Združenega pravnega informacijskega sistema IUS SOFTWARE objavila Vlasta Nussdorfer¹⁰.

»V zgodbi se naučimo, kako pomembni so starši, ki jim otrok pomeni več kot Španija, BMW in marmorni stebri. Otrok namreč ni žival, ki jo daš v kletko ali dvakrat na dan odpelješ na sprehod. Kermaunerjeva je znala zgodbo približati mladim, vstopiti v vse kotičke njihovega, včasih tako skritega sveta, doživeti omame, skoraj blaznosti in nam odprla pot v spoznavanje drugačnosti. Nik je namreč prav zaradi staršev moral skozi pekel in vsi smo si želeli, da bi mu Berenikini kodri, tokrat Aninini, pomagali. Pa ne le njemu, tudi drugim, našim, vašim, vsem, ki bodo v trenutkih nemoči, nesreče in žalosti potrebovali 'žrtvovanje' nekoga. Če si mlad, če si starš, učitelj, če si ČLOVEK, ki ne želiš, da bi mladi rod zavozil svoje življenje, ukrepaj pravočasno. Učimo se od zibelke do groba in naši prvi učitelji so starši.«

4.3.1 *Berenikini kodri*

Mladinski socialno-psihološki roman odstira problematiko drugačnosti. Gre za preplet dveh svetov: povprečnega, ki temelji na moralnih vrednotah, in sodobnega, ki ga prezentirajo materialne dobrine. Preplet zahrbtnosti in ljubezni vodi v začaran krog alkohola in drog, ob čemer se odprejo vprašanja o sprejemanju drugačnosti, problematičnosti odraščanja in iskanja mesta v družbi.

Knjiga je bila letos v Münchnu uvrščena med Bele vrane (The White Ravens) v Mednarodno mladinsko knjižnico¹¹ (Internationale Jugendbibliothek) in v njihovem okviru razstavljena na knjižnem sejmu v Bologni. Uvrstitev med Bele vrane pomeni

¹⁰ Višja državna tožilka na Vrhovnem državnem tožilstvu RS in generalna sekretarka Belega obroča Slovenije.

¹¹ Gre za sorazmerno pregleden kritični izbor knjig v okviru vsakoletnega prikaza tekoče svetovne knjižne produkcije za mladino.

mednarodno priznanje, saj je bilo z vsega sveta iz 40 držav zbranih 250 izjemnih knjig, med njimi tudi *Berenikini kodri*.

4.3.1.1 Vsebinska predstavitev dogajanja po poglavjih

1. poglavje: ANINA (je dom ... grem proč ... je dež ... je hladno sonce ... je raj ...)

Anina Valenčič se z idilične vasi zaradi šole preseli v mesto k dedku. Dedkova simpatija Vera ji razkaže šolo in preživi z njo prve dni v mestu. Anina ima okvarjen vid, zato hodi s palico, in bele lase, ki so posledica albinizma, ter poseben odnos z mrtvo babico, za katero pravi, da je edina, ki jo razume. Sošolka Nives jo zbada zaradi las in vida, drugi pa se ji smeji. Zelo pogreša najboljšo prijateljico Oli, ki je s starši v Španiji, in Andreja, v katerega je zaljubljena.

2. poglavje: NIK (Za dobrim konjem se vedno dviga prah ...)

Nikova in Kongova družina počitnikujeta v Španiji, kjer se Nik strašno dolgočasi. Edini užitek mu predstavljajo večeri, ko s Kongom kadita travo, osvajata turistke in upata, da bo katera podlegla njunemu šarmu. Ko Niku spodleti pri neki Nemki, se odpravi v lokal, kjer se napije in 'zadane'. Iz jeze udari natararja, s čimer povzroči množični pretep, zaradi česar mora posredovati policija.

3. poglavje: ANINA (Ne morem več v temi živet ... Sonce, kje si? Drugega ne potrebujem!)

Anino obišče Oli in ji pove za vse, kar se ji je zgodilo v Španiji. Pri tem ne pozabi omeniti bratranca Nika in njegovih izbruhov. Anina je slabe volje zaradi prvega šolskega dne, zato jo Oli razvedri s povabilom na vselitveni žur. Končno sreča tudi Andreja, a njun trenutek pokvari Nives – Andrej ne ve za Nivesino norčevanje, zato dekletu spozna in izrazi željo, da bi šli kdaj skupaj na kavo. Še isti dan Nives Anino užali (imenuje jo Silas, Casper) in jo ponižuje (»A sploh veš, kakšna si videti? Kot odvraten bel duh!«, »Onesnažuješ okolje s seboj.«). Anina se uspešno ubrani in z dvignjeno glavo odide naprej.

4. poglavje: NIK (Kje so bogovi? Že davno izumrli? ... Mi smo bogovi!)

Nik se sprašuje, kako ga je 'fotr' lahko prepričal, da je šel prvi šolski dan k pouku, in kako mu je lahko pridigal o odgovornosti, ko pa sam vara mamu s tajnico Minko. Kmalu ugotovi, da v šoli ni slabo, saj ima dovolj dela že s samo ogledovanjem punc. Ko svoji klapi razloži, da je v Španiji razbil prenosni računalnik in nek avto, zraven pa še pol Coste del Sol, postane še večji frajer. Med odmorom gre s sošolci kadit travo, ki jo je prinesel Tilen, njemu pa jo dobavlja oče – ob tem Nik razmišlja, kako bi bilo super imeti takega očeta. Zadeti se vrnejo k pouku, kjer se Nik najprej loti otipavanja deklet, nato pa se po telefonu dopisuje z Oli glede zabave. Zvečer gre s Kongom in Biletom v mesto, kjer se napijejo, okadijo in spoznajo tri Slovakinke. Odpeljejo jih na grajski hrib, kjer vsak z vsako seksa.

5. poglavje: ANINA (... vsak pogled boli ...)

Anino skoraj vsak dan pokliče mama, da preveri, če je v redu. Andrej jo povabi v kino, a ga mora zaradi Olijine zabave zavrniti. Andrej ji zameri, zato povabi Nives. Popoldan gre na tečaj španščine, nato pa k Oli, ki ji posodi obleke in postreže z džusvodko. Predstavi ji veliko ljudi in Anina zelo hitro vzpostavi stik z družbo: Tina ji pove, da jo je Nik prijel za rit, Denis ji ponudi cigareto. Ko pokadi, se odpravi na stranišče, kjer med poljubljanjem zmoti par – zaradi teme ju ne prepozna. Denis jo čaka z novo cigareto in pijāčo, dokler je ne zmoti nek fant, ki se šopiri pred njo in jo zbada. Anina se uspešno brani in pomisli, da bi bil lahko to Nik. Ta jo skoraj odvede na plesišče, kjer jo začne otipavati. Anina znori, ga brcne in pobegne z zabave. Pot domov je naporna: ker nima palico, nič ne vidi in nima orientacije. Na pločniku pade in nekdo ji pomaga vstati. Šele ko spregovori, ugotovi, da je Nik. Najprej ga nadere, nakar uvidi, da je edini, ki je pravzaprav šel za njo. Zato mu pusti, da jo vodi proti domu. Med potjo jo ogovarja in imenuje ledena kraljica. Anina se poslovilno jezna z željo, da se ne bi nikoli več videla. Ko pa leži v svoji postelji, razmišlja drugače.

6. poglavje: NIK (prepih v žilah ... valda!)

Nika muči skrivnostna Anina, ne more je pozabiti, zlasti ne njenih las. S Kongom se dobita v baru, kjer pokadita travo in se pogovarjata o zabavi. Njun pogovor zmoti vsip dijakov iz gimnazije, med katerimi zagledata tudi Anino. Kongo razdraži Nika z mislijo, da je ne more osvojiti. Nik se odzove s stavo: če jo bo osvojil, bo dal Kongu jamaho,

sicer pa Kongo njemu letalsko jakno. Anini se na semaforju pridruži Andrej, ki jo pospremi domov. Nik jima sledi, in ko ju dohiti, oba povabi na nedeljsko zabavo.

7. poglavje: ANINA (Se bom vedno zbudila v tvojem naročju?)

Anina in Andrej se peljeta domov in Andrej ji razloži, da se z Oli ne družijo več zaradi popivanja in kajenja. Doma se Anina umakne na babičino klopco, kjer premišljuje o njej in o zgodbi Berenike, ki ji jo je babica vedno pripovedovala. Popoldan preživi z Andrejem: ležita v travi in ona se spominja, kako jo je prvič poljubil in ji obljubil, da se bo poročil z njo. Strastno se poljubita in si slečeta majice, ko se Andrej hipoma ustavi in se ji opraviči za prehitavanje dogodkov – on bi se rad najprej poročil, zaposlil in šele nato spal z njo. Anina je užaljena, dotolče pa jo njegovo vprašanje, če bo sploh lahko imela otroke in če bodo tudi oni brez pigmenta in z okvaro mrežnice. Pot v mesto je mučna za oba – Anina ga zbada zaradi Nives, on pa njo zaradi Nikove zabave.

8. poglavje: NIK (Dajem ti strup v čaj ... Pa tut sladkor kdaj ...)

Nik in Kongo se v diskoteki napijeta. Nik pleše z neko lepotico, ki jo nato odpelje v stranišče. Ker ne more 'na svoje razbolelo premoženje nikakor spraviti kondoma', mu na pomoč priskoči Kongo; zaradi pijanosti, ne ve, s kom občuje. Kasneje izve, da je bila to Nives, za katero je Nik prepričan, da bo nekoč njegova. Na poti domov podrsa očetov avto. V nedeljo se odpravi po nakupih in nato po Anino in Andreja. Opazi, da sta skregana, kar ga veseli. Na zabavi sicer tičita skupaj, toda Andrej pogleduje proti Nives. Nik ju želi ločiti, zato zmeša v sok ekstazi, kar ponudi Andreju. Z pa Nives sklene dogovor, da ji podari motor, če ji uspe odpeljati Andreja v spalnico njegovih staršev.

9. poglavje: ANINA (Kdo nam bo ustavil čas?)

Anina sedi v travi in opazuje ljudi okoli sebe: Nives se pred bazenom slači, ko Nik zakriči in pokaže na njen tatu. Takrat dojamemo, da sta že spala skupaj. Mimo pride Kongo in jo povabi na džoint, mimogrede pa ji omeni, kako se ima Andrej lepo. Da bi se prepričala, jo Nik odpelje v spalnico svojih staršev, ker najdeta Andreja in Nives. Anini se podre svet. Naslednji dan je pri pouku kaotično: fantje nagajajo učiteljici, za kar je cel razred dobi ogromno domače naloge. Nives za to obtoži Anino, saj naj bi jo fantje branili. V prepiru se na Aninino stran postavi Špelca in stvar se stopnjuje, dokler Anina Nives ne udari na nos. Učitelj za geografijo jo odpelje k ravnatelju, ki ji pridiga o sprejemanju drugačnosti. Anina se nato vrne k uri kemije, kjer učiteljica znori zaradi

njenih sončnih očal in jo pošlje nazaj v ravnateljstvo pisarno. Tam ji popustijo živci, zato ji ravnatelj prepove iti na ekskurzijo. Anina zgrabi vedro vode in ga vrže vanj. Po pouku jo na motorju pred šolo počaka Nik, ki jo odpelje na džusvodko. Anina mu pove za opomin ravnatelja, prepovedano ekskurzijo in mu razloži, kako bi se rada spremenila. Vmes jo pokliče mama in Anina se ji zlaže, da je pri okoljevarstvenem krožku. Prvi korak na poti sprememb je pirsing na bradici. Nik jo odpelje k sebi domov, še prej pa Anina pokliče dedka in se mu zlaže, da je pri sošolki. Z Nikom plavata v bazenu in se ljubita. Ponudi ji črtico droge in jo prepriča, da noč preživi pri njem.

10. poglavje: NIK (She is the best!)

Nik pokliče Konga in mu pove, da je dobil stavo. Pogovor sliši Anina, vendar ne ve, za kakšno stavo gre. Nato jo odpelje domov, a jo odloži na koncu ulice, ker noče, da bi kdo videl njegov avto. Anina je zbegana in ne ve, kje je – iz torbe vzame palico in Niku se v grlu naredi cmok. Prvič jo vidi s palico in se zave, da je slepa. Misli postanejo zbegane, zagradi ga občutek krivde, o čemer cel dan pripoveduje Kongu. Zvečer se odpravita v diskoteko. Nik se spet napije in na mizi odpleše striptiz. Na poti domov, ju ustavi policija, a pobegneta. Zmagoslavje z džointom.

11. poglavje: ANINA (Vse maske so na tleh ...)

Prestrašeni dedek pove Anini, da je klical na policijsko postajo, ker je ponoči ni bilo domov. Anina se zave, da je ravnala narobe, zato mu pove za Nika. Dedek jo razume, a hkrati želi, da se obnaša bolj odgovorno. Naslednji dan jo v šoli zaradi pripetljaja z ravnateljem vsi občudujejo. Nives je jezna nanjo, zato ji pove za stavo in Anina se zateče k Oli. Šele ko dedek doživi srčni napad, obljubi, da se bo spametovala in pozabila na Nika. Redno začne hoditi v šolo, preneha piti, kaditi in misliti na Nika. Počasi jo začnejo sprejemati tudi sošolci.

12. poglavje: NIK (Okovi v moji duši ... Bi bil v zaporu bolj svoboden?)

Nikova mama doživi živčni zlom, kar fanta ne gane. Obišče ga Nives in mu pove, da je noseča. Nik prebledi, nato pa se spomni, da je takrat seksala s Kongom in da on ne more biti oče. Pokliče Konga, ki zaradi uporabe kondomov zanika možnost zanositve. Nik jo spodi domov, ob tem pa ne more nehati misliti na Anino. Vikend preživi s Kongom in Culetom na vikendu v Bohinju. Opravijo se na veliko zabavo, ki jo prireja lastnica neke

gostilne. Alkohol, trava, kokain, novi ljudje: spozna Darjo, ki pa Nika zaradi misli na Anino ne more očarati.

13. poglavje: ANINA (Rada bi videla tvojo srečno kri ... vsaj enkrat od blizu!)

Stanje v šoli je popolnoma drugačno: Anino kličejo Berenikini kodri, jo ogovarjajo, Tomi jo vpraša, če bi bila njegova punca. Dedek se počuti veliko bolje, Anina pa je vesela, da ima Vero, ki mu pomaga. Pokliče jo Nik in ji pove, kako ves čas misli nanjo, vendar se Anina odloči, da bo dala Tomiju priložnost. Dedek in Vera jo opozorita, naj bo previdna. Ko jo Tomi povabi na vikend, to pozabi povedati dedku in Veri.

14. poglavje: NIK (Plevel zmeraj ostane. Ne zmeraj. Vedno.)

Ko pride iz šole, najde Nik mammo na tleh – joka, se trese, drgeta. V histeriji krikov jo Nik klofne, kar jo zdrami. Mama mu pove, da jo oče vara z moškim. Nik prvič prižge cigareto pred njo, jo ponudi še njej in obema nalije hruškovec. Prvič v življenju se počuti povezan z njo. Njun pogovor zmoti oče in mama se skrije v svojo sobo. Če pokliče Nika v garažo, kjer ga zaslišuje zaradi opraskanega avtomobila in mu očita neodgovornost. Niku prekipi in ga ozmerja s 'pedrom', zaradi česar se oče odpelje neznano kam. Ko mama Nika vpraša, kaj bodo o vsem tem rekli sosedi, tudi njemu prekipi in se odpravi v Bohinj. Ne ve, koga bi poklical, zato gre k Darji na večerjo. Njuno poljubljanje zmoti njen brat Tomi, ki Darji predstavi svojo punco – Anino. Nik vztraja, da gredo skupaj v diskoteko. Tam jo ves čas opazuje. Ko gre vmes ven pokadit travo, sreča Darja, ki spremlja Anino do stranišča. Nato jo počaka in jo vpraša, kako je lahko s tako grdim fantom. Anina se brani in Nik osramočen s steklenico vodke zapusti zabavo. Odpravi se k jezeru, kjer pobesni in vrže letalsko jakno v jezero.

15. poglavje: ANINA (Carica ...)

Več punc iz šole si prebarva lase na svetlo in vse več se jih druži z Anino. Njene ocene so med najboljšimi, ne more pa pozabiti Nika. Na španščini pove Oli o Bohinju in Tomijevi z dolgočasnosti, Oli pa jo seznani z novico o Nivesini nosečnosti. Anina že naslednji dan razširi to novico v baru, kar ji najbolj zameri sošolka Špelca. Očita ji, da si ni več podobna, kar Anine ne gane. Naslednje jutro se po šoli razleže novica, da je Nives v bolnišnici, ker si je ponoči prerezala žile. Vsi obtožijo Anino. Po pouku jo počaka Nik; prepriča jo, da sede z njim v avto. Pove ji za stanje doma in se ji opraviči.

Poljubi jo, ona pa zahteva, da jo odpelje domov. Na hladilniku jo pričaka listek, da je dedek na urgenci.

16. poglavje: NIK (Zakaj bi kdo ... umiral na dežju?)

Niku se podre svet, zato se začne zapijati in okajati. Doma je vse narobe: očeta ni, mama je pri teti. S Kongom gre v igralnico, kjer se spet napijeta. Nika ogovori starejša dama, ki mu za seks ponudi denar. Ker jo zavrne, ju zunaj počaka skupina 'goril' in oba pretepe. Proti jutru se Nik zave in želi zbuditi še Konga, ki pa je mrtev. Na policijsko postajo ga prideta iskat oče in mama: »Oče položi varščino in že se z audijem pelje[jo] proti domu. [Nik sedi] zadaj kot okrasni pes, ki butasto kima z glavo pri vsakem trzljanju.« Pred pogrebom s Culetom pokadita džolo.

17. poglavje: ANINA (Blowing in the wind)

Tomi zahteva od Anine pojasnilo, zakaj se je v avtu poljubljala z Nikom. Anina ne zdrži več pritiskov, zato se odločita, da ne bosta več par. Odpravi se v bolnišnico k Nives, kjer se ji opraviči, slednja pa ji pove za vse pasti in stave in prizna, da so nalašč v to vpeljali tudi Andreja. Anina se od nje poslovila z nasmehom, se zaupa Veri in pokliče Andreja.

18. poglavje: ANINA (In kje si? Kje je človek po vsem tem? Po tem? Potem?)

Anina in Oli se spominjata Konga. Zvečer jo zbudi zvonjenje telefona. Kličejo jo z intenzivne nege na željo poškodovanega Nika. Vera jo odpelje k njemu, kjer jo Nik prosi, da mu še enkrat pove pesem Ko umrem. V strahu si Anina ostriže lase in prosi bogove, naj ga ohranijo pri življenju. Tisto noč ima grozne sanje – da je Nik umrl.

4.3.1.2 Tabujske teme

Zgodba, napisana v slengu, postavlja v ospredje veliko eksistencialnih vprašanj, s katerimi se ukvarja večina mladostnikov. Vendar so te težave spretno vpete v zgodbo in opisane tako, da se bralca dotaknejo. V ospredju ni zgodba o dveh najstnikih, ki sta si popolnoma različna in ki hrepenita po taki ali drugačni ljubezni, pač pa vprašanja o razumevanju drugačnosti, o smislu življenja, iskanju mesta v družbi, načinu reševanja težav, moči, vprašanje o smiselnosti zatekanja k alkoholu in k drogam. Bralec se na

koncu ukvarja s tem, kaj pomeni smrt najboljšega prijatelja in kaj izguba dostojanstva zaradi nepremišljenega dejanja; kaj in kdo je družina in kaj so pozitivne moralne vrednote. To so teme, ki so v slovenski literaturi zaradi občutljivosti diskusije obravnavane kot tabujске teme – teme, ki se jim izmikamo in neradi govorimo o njih; dejstva, ki bralca šokirajo. Med najpogostejšimi so smrt/vojna, uničevanje, nasilje nad otrokom, nasilje kot ideološki problem, spolna zloraba, posilstvo, splav, invalidnost/drugačnost/bolezen (povzeto po predavanjih Saksida na FF 2003/04).

Alkohol – Zloraba alkohola je v *Berenikinih kodrih* povezana z uživanjem drog (ob pivu pokadijo džole, v diskoteki ob džusvodkah kadijo travo ali snifajo kokain).

- Zvrnemo nekaj rumkol, v kotu sprehajališča prižgemo džolo. (Str. 47)
- Pijeva kot žolne, vmes zunaj zrolava še džolo. (Str. 163)

Droge – Nik in Kongo sta večino časa zadeta (trava, kokain). Vse zabave se odvijajo v vrtincih zadrogiranosti, fanta pa kadita travo tudi zjutraj ob kavi.

- Sežem v žep po papirčke, potem pa si kar tam zrolam krasen debel džoint. (Str. 31)
- Alkohol, trava in ekstazi počasi začenjajo svoj nori ples. (Str. 86)
- Kmalu se vrne s papirjem, na katerem je nekaj belega. Dve črti. »Zapri si eno nosnico in skozi drugo potegni,« mi daje navodila. (Str. 106)

Homoseksualnost – Pojavi se v dveh primerih: prvič, ko Niku soplesalko odpelje druga punca, in drugič, ko Nik izve, da ima njegov oče ljubimca.

- Mrha spije tri, na moj račun, seveda, nato pa se od nekod prikaže ena še grša rdečeluhinja in se kar tam pred mano zalizeta, nato pa tesno objeti odideta! (Str. 31)
- »Danes sem odkrila, da je imel tvoj oče ves čas najeto stanovanje. In tja je vozil ... svoje ljubimce.« /.../ O ti potuhnjena stara žival! Stari je imel za krinko tajnico za ljubico, v stanovanju pa mlade tipčke! Za bruhat! Nič nimam proti gejem, ampak tole ... In kar naprej govori o odgovornosti, pokončnosti ... bljek! On se pa skriva. Čista hipokrizija! In to je moj roditelj, človek, ki naj bi mi bil za vzor. Obup! (Str. 144)

Nasilje – V zgodbi je veliko tako fizičnega kot verbalnega nasilja. Fizično doseže vrhunec s Kongovo smrtjo, medtem ko je verbalno bolj osredotočeno na odnos sošolcev do Anine.

- Dosti imam teh kretenov, teh zlaganih pičk, teh lažnih prijateljev pa idiotskih staršev, tega gnilega, praznega sveta, mlatim, suvam, v meni vse razpada, besnim, obrnem mizo, dve, tri, kakšen krasen zvok, ko vse frči po tleh, ko se lomi steklo, pokajo nosne kosti, folk kriči v bolečini, se raztrešči okno ... slišim zvok policijske sirene, nato tema. (Str. 31)
- Precej močno jo zgrabim za komolec in jo pospremim ven, po potki do kovane ograje, nato pa skozi vrata. Najraje bi jo še porinil, pa se zadržim. Naj mrhi ostane vsaj kanček dostojanstva. (Str. 129)
- Potem pa le še udarci! Izogibava se jim, na začetku nama gre kar dobro, potem pa jih dobim najprej po zobeh, nato se mi pocedi kri iz arkade, padem na tla, brcajo me v trebuh in glavo, potem pa se za nekaj časa ne spomnim ničesar več. (Str. 164)

Seks – Nikovo in Kongovo življenje se vrti okoli deklet, s katerimi nimata resnih namenov. Večina situacij je povezanih s stanjem okajenosti ali zadrogiranosti.

- Z levo jo objamem, ji potisnem jezik v usta, glavo je nagnila daleč nazaj, z desno pa ji sežem pod krilo. Uh, ni oblekla hlačk! Obetavno! (Str. 29)
- Naše frače nimajo nič proti, pod vsakim od nas vedno znova strastno vzdihujejo in jamrajo. (Str. 48)
- Vso noč se ljubiva na oblakih sreče, plavava v osvežujočem bazenu, srkava vodko, snifava, se spet ljubiva. (Str. 107)

Slabovidnost – Anina ima zaradi okulotanega albinizma tip 2 (OCA) okvarjen vid in bele lase, česar sošolci sprva ne sprejmejo, prav tako so do tega kritični učitelji. Nekateri menijo, da mora biti nadpovprečno uspešna na področjih, ki ne zahtevajo vida. Kasneje jim dokaže, da znanje in sposobnosti niso odvisne od vida.

- »Nekateri učenci so ... khmmm ... ste drugačni, zato jih družba ne sprejme. Vendar – ravno zato se boste naučili potrpežljivosti. Potrpežljivost je božja mast, veš to?« (Ravnateljev pogovor z Anino, str. 98)
- In tokrat sem res to, kar sem: Anina. Bela, prozorna Anina, duh, ghost, Casper, Silas, whatever, dekle z okultanim albinizmom, skoraj slepo, z dolgimi belimi

lasmi, temnomodrimi očmi, ki vlečejo na rdečevijolično, in poltjo, ki spominja na jogurt. To sem jaz in taka sem. Take me or leave me. (Str. 108)

- Pa tale čudakinja je res slepa! Ne morem verjeti! Seksal sem z nekakšno slepuljo! Kako se je to zgodilo? Kako da tega nisem opazil že prej? (Str. 111)
- Kongo se mi reži in me kar naprej zafrkava. »In potem je vzela belo palico, si snela očala in buuu, vame so gledale prazne dupline njenih oči ...« (Str. 112)

Smrt – Tragična smrt Konga je najbolj grozna stvar v Nikovem življenju. Ob tem se postavlja vprašanje, kako preživeti in razumeti smrt najboljšega prijatelja in kaj narediti z občutkom krivde, če sploh ne veš, ali si kriv ali ne.

- Poleg mene na trebuhu leži Kongo. Najbolje bo, da se čimprej speljeva, preden se priklati murija. Tresem in tresem ga, on pa se noče premakniti. Prekleti zadetež! Potem ga obrnem, ga pogledam v obraz oziroma tisto, kar je ostalo od njega, in nenadoma mi je jasno, da se ne bo zbudil nikoli več. (Str. 164)
- Danes je Kongov pogreb. S Culetom se greva zadet, da bova ja zmogla to grozo. (Str. 166)

Poskus samomora – Anina protagonistka Nives po nesrečnem naključju zanosi. Anina se ji za vse slabe trenutke maščuje tako, da vsem pove za njeno nosečnost. Nives tega ne prenese, zato si prereže žile.

- Že prvo uro nam Maruša postreže z neverjetno vestjo. Nives si je ponoči rezala žile! Ampak so jo pravočasno našli in jo odpeljali v bolnišnico. (Str. 157)

Zanemarjanje – Sem uvrščam zanemarjanje vloge staršev – njihovo neodgovornost in zanemarjanje obveznosti do otrok. Nikova starša sta kot lutki, ki jima Španija, BMW, urejen vrt z bazenom in vikendi pomenijo več kot sin. Zaradi njiju je Nik tragični junak; večkrat izrazi potrebo po starših ali vsaj nekom, ki bi ga razumel in imel rad.

- Kaj tako hudega sem naredil v prejšnjem življenju, da so me v zdajšnjem kaznovali s tako slaboumnimi starši? Mami ne pomaga niti sto pelcmontlov, fotru pa niti najnovejši audi ne, da ne bi bila tako neskončno neumna. Idiota na kubik, oba hkrati in vsak posebej! (Str. 27)
- Da sperem plehek okus po svojih odvratnih starših. Saj ne vem, kateri od njiju je hujši. Oba zlagana, oba ponarejena. Oba pod debelimi sloji laži skrivata svoje bedne riti. (Str. 147)

- Oče položi varščino in že se z audijem peljemo proti domu. Sedim zadaj kot okrasni pes, ki butasto kima z glavo pri vsakem trzljaju. Matka se studljivo stiska k vratom avta, čim bolj stran od fotra, ne privošči mu niti besede niti pogleda, fotr pa si nekaj mrmra med zobmi. Kar sta si skuhalo, sama pojejta. Jaz imam že tako ali tako dovolj sranja. (Str. 165)
- Ves ta čas sem le pol ure doma in še takrat mi starša povlečeta živec. Mama kar naprej joka, oče pa rohni iz same nemoči, ker denar tokrat ne more ničesar popraviti, tako da se kar hitro poberem. Nobeden od njiju me pa ne vpraša, kako se počutim!!! (Str. 165)

4.3.1.3 Intertekstualnost

Marko Juvan je v *Literarnem leksikonu* (2000) intertekstualnost, poslovenjeno medbesedilnost, definiral kot permutacijo tekstov, kar pomeni, da se »v prostoru nekega besedila križajo in nevtralizirajo številne izjave, vzete iz drugih tekstov« (prav tam, 9). V nadaljevanju definicijo razširi in zapiše, da beseda intertekstualnost po svoji imanentni jezikovni logiki pomeni »razmerje med teksti, preplet tekstov, vpletenost enega teksta v drugo, vzajemno povezanost in odvisnost najmanj dveh besedil, lastnost teksta, da se vanj vpleta drug tekst oziroma vzajemnosti ali interakcijo med teksti« (prav tam, 11).

Intertekstualnost je prisotna tudi v *Berenikinih kodrih*. Že naslov knjige napoveduje povezavo z ozvezdjem, zgodba o Bereniki pa je povzeta po knjigi Stana in Marjana Proseno z naslovom *Zvezdni miti in legende*. Drugo navezovanje besedila se kaže v naslovi poglavij – vsako uvaja stavčna struktura, ki je v večini primerov vzeta iz pesmi rokofske skupine Siddharta. Intertekstualnost je tudi vpetost pesmi španskega pisatelja Federica Garcie Lorce.

Navezovanje na ozvezdje Berenikinih kodrov

Aksinja Kermauner je v roman vpela zgodbo Berenike, hčere egipčanskega faraona, ki jo je povezala oziroma projicirala na Anino. Razlaga ozvezdja Berenikini kodri je vzeta iz knjige *Zvezdni miti in legende*, pisateljica pa jo je v knjigi uporabila trikrat.

1. Zgodbo o Berenikinih kodrih je Anini zaradi njenih čudovitih las povedala babica (besedilo *Berenikinih kodrov* se od *Zvezdnih mitov in legend* razlikuje v nekaterih postavitvah stavčnih struktur).

Nekoč je živela svetlolasa lepotica Berenika. Bila je hči faraona Ptolomeja II, poročila se je s faraonom Ptolomejem III, njen mož je moral oditi na bojni pohod, ona pa se je obrnila na dvornega zvezdogleda, da bi ji svetoval, kako bi si pridobila naklonjenost bogov, ki bi zagotovili varno vrnitev njenega moža. Dejal je, naj se zaobljubi, žrtvuje naj nekaj, kar je najdragocenejše. Njen ponos so bili njeni čudovito lepi zlati lasje in Berenika je slavnostno zaprisegla. Ko se je faraon vrnil domov čil in zdrav, je izpolnila dano besedo. Odrezala je čudovite kodre in jih položila na oltar. A izginili so že prvo noč. Ustrašila se je, da ji bogovi ne bodo verjeli. Zvezdogledu sta z možem zagrozila, da ga bodo obglavili, če ne poišče kodrov. Ta pa je obema rekel naj počakata do večera in pokazal bo, kaj se je z njimi zgodilo. Astronom je vladarskemu paru pokazal majhen oblaček svetlikajočih se zvezd. Te naj bi označevale prostor na nebu, kamor je boginja Afrodita ponesla Berenikine kodre. Dokler bodo sijale, bodo ostale več en spomin na to, da je bila Berenika pripravljena žrtvovati svoj največji zaklad.

2. Anina mora zaradi neupravičene odsotnosti za kazen pri zgodovini napisati referat o katerem koli z ozvezdjem povezanim zgodovinskem dogodku (besedilo iz *Berenikinih kodrov* je dobesedni prepis iz *Zvezdnih mitov in legend*).

Rekel jima je: »Te zvezde označujejo prostor na nebu, kamor naj bi boginja Afrodita po zvezdogledovi razlagi ponesla Berenikine kodre. Dokler bodo sijale, bodo ostale več en spomin na to, da je bila Berenika pripravljena žrtvovati svoj največji zaklad, da bi zagotovila varno vrnitev ljubljenega moža.« Faraon in Berenika sta tako malo vedela o zvezdah kot večina ljudi danes. Astronom ju je z lahko pretental, da vidita na nebu nekaj povsem novega. V resnici pa se je tedaj zgodilo, da je nastalo novo ozvezdje. Naredil ga je astronom. Kako? Iz ozvezdja Lev je moral vzeti skupino majhnih zvezd, ki so sestavljale čopek na koncu dolgega skodranega repa nebesnega Leva. Zato se zdajšnji Levov nebesni rep končuje brez čopka, ki sicer krasi konce levjih repov na Zemlji. (Str. 13)

3. Vsebinsko nanašanje – Anina si kot Afrodita v znak žrtvovanja odstriže lase.

»Dajte mi škarje,« zakričim. »Tako!« Sestra je tako presenečena, da mi jih brez ugovaranja poda. Stečem nazaj k Nikovi postelji in si začnem z velikimi škarjami rezati lase tik ob glavi. Čopi kodrov letijo po rjuhi, jaz pa režem in režem. Na odeji se nabira velika gmota belih las.

»Afrodita, bogovi, to je za vas, samo ohranite Nika pri življenju,« šepetam. »Prosim, prosim!« (Str. 177)

Vpetost pesmi Federica Garcie Lorce

V roman sta vključeni dve pesmi (Priloga 2) španskega pesnika Friderica Garcie Lorce. Prvo, *Si Mis Manos Pudieran Deshajor*, je Anina obravnavala na tečaju španskega jezika. V knjigi je v izvorniku zapisana samo prva kitica, pod katero je nato Aksinja Kermauner zapisala prevod cele pesmi (*Izgovarjam tvoje ime*). Druga pa ima naslov *Balkon (El Balcón)* in je v knjigi v celoti zapisana tako v slovenskem kot v španskem jeziku. Anina jo je povedala Niku, ko je prespala pri njem; vsebinska navezava zgodbe na pesem se pokaže tudi na koncu knjige, ko hudo poškodovani Nik prosi Anino, da odpre balkon. Ko to stori, mu na njegovo željo še enkrat pove Lorcovo pesem.

Navezovanje na Siddharto

Posvetilo in nekateri deli naslovov poglavij so vzeti iz pesmi slovenske rokofske skupine Siddharta, ki ima po več kot desetih letih glasbenega ustvarjanja položaj najuspešnejše in najbolj priljubljene slovenske glasbene skupine. Od osemnajstih naslovov poglavij je devet povezanih s Siddharto. V vseh primerih je pisateljica vzela del nekega verza oziroma posamezne besedne zveze, ga nato modificirala in vpela v naslov poglavja. Spodnja tabela prikazuje povezavo naslovov v *Berenikinih kodrih* z verzi iz Siddhartinih pesmi.

	Pojavitev v naslovih poglavij	Siddharta
posvetilo	<i>Nočem neba brez vseh zvezd, nočem vrtov brez dreves</i>	<i>/.../ nočem neba brez vseh zvezd, nočem vrtov brez dreves /.../ (iz pesmi Neon, album Nord)</i>
1. poglavje	<i>je dom ... grem proč ... je dež ... je hladno sonce ... je raj ...</i>	<i>Dom je vedno bolj oddaljen stran, bela ptica nese me drugam, druge zvezde zdaj me grejejo, hladno sonce naše je zašlo /.../ (iz pesmi Japan, album Rh-)</i>
3. poglavje	<i>Ne morem več v temi živeti ... Sonce, kje si? Drugega ne potrebujem!</i>	<i>Jaz ne morem več v temi živeti, jaz bi hodil na soncu, jaz bi hotu tebe imeti. (iz pesmi Na soncu, album Nord)</i>
6. poglavje	<i>prepah v žilah ... valda!</i>	<i>/.../ prepah v žilah le stre ljudi in umaže pesti /.../ (iz pesmi Naiven ples, album Rh-)</i>
8. poglavje	<i>Dajem ti strup v čaj ... Pa tut sladkor kdaj ...</i>	<i>Dajem ti strup u čaj, zdej vem kaj je razlog, da te ni nazaj /.../ (iz pesmi Ring, album Rh-)</i>
9. poglavje	<i>Kdo nam bo ustavil čas?</i>	<i>/.../ v glavi sproži plaz in za zmeraj ustavi nam čas /.../ (iz pesmi Naiven ples, album Rh-)</i>
11. poglavje	<i>Vse maske so na tleh ...</i>	<i>Maske so popadale na tla /.../ (iz pesmi Plastika, album Petrolea)</i>
12. poglavje	<i>Okovi v moji duši ... Bi bil v zaporu bolj svoboden?</i>	<i>So mi dejali, da sam bom ostal. So mi dajali osamljeni stol. Ne mine dan, ko ne nosim okov. (iz pesmi Lunanai, album Lunanai)</i>
16. poglavje	<i>Zakaj bi kdo ... umiral na dežju?</i>	<i>Zdaj umira na dežju, nikogar ni nikjer /.../ (iz pesmi Naiven ples, album Rh-)</i>

4.4 OSTALA DELA AKSINJE KERMAUNER

Aksinja Kermauner je dobro poznana tudi odraslim bralcem. Poleg zbirke pesmi *Ples pravljic*, s katero se je leta 1977 prvič predstavila slovenskim bralcem, je napisala tri romane z naslovom *Dnevnik Hiacinte Novak: V znamenju tehtnice* (2003), *V znamenju škorpijona* (2003), *V znamenju vodnarja* (2004). Romani so napisani po zgledu *Dnevnika Bridget Jones*, s to razliko, da prikazujejo tipično slovensko življenje. Vsi trije so poželi veliko pozitivnih kritik (Manca Košir, Andrej Rozman Roza, Boris A. Novak, B. B. Kastelic, Zvezdana Majhen, Matjaž Pikalo, Majda Koren) in so se (vsi trije) leta 2004 uvrstili na Cobissov seznam stotih najbolj branih knjig. Zadnja njena knjiga je roman z naslovom *Smaragdna obzorja: Tanjin ladijski dnevnik*.

5 AKSINJA KERMAUNER – TIFLOPEDAGOGINJA

Majda Pšunder (2001) navaja, da specialna pedagogika in defektologija zajemata več specialno-pedagoških področij, med katerimi je tudi tiflopedagogika. Tiflopedagog je strokovnjak za slepe in slabovidne, ki si naziv pridobi s študijem tiflopedagogike. Je učitelj, ki je usposobljen za poučevanje slepih in slabovidnih otrok in mladostnikov. Poleg učiteljev deluje pri nas tudi tiflomobilna služba, v kateri so tiflopedagogi koordinatorji med domom, šolo, vrtcem, društvom slepih, centrom za socialno delo, očesno ambulanto in zavodom (Golob 1999: 209). Tiflopedagog sodeluje z otroki in mladostniki, ki so vključeni v vzgojno-izobraževalne programe, ter njihovimi starši, z vodstvom šole, učitelji in šolsko svetovalno službo, sodelovati mora pri pripravi in izvedbi individualiziranega programa za posameznega učenca, povezati se mora s centri za socialno delo, zdravstvenimi ustanovami in društvi slepih in slabovidnih, izvajati mora individualno svetovanje, dodatno strokovno pomoč, treninge orientacije in mobilnosti, tečaje računalniškega opismenjevanja na prilagojeni strojni in programski opremi, treninge socialnih veščin ter druge tečaje, pomagati mora pri zagotavljanju tehnične opreme ter pripomočkov, nuditi mora individualno psihosocialno ter zdravstveno svetovanje, načrtovati in izvajati pouk specialnih znanj za slepe in slabovidne mladostnike, organizirati tečaje vsakodnevnih opravil, pri katerih se slepi ali slabovidni usposobijo za samostojno življenje, poleg tega mora svetovati učencem in staršem glede zagotavljanja socialno-varstvenih pravic ter načrtovati in koordinirati izobraževalne seminarje in predavanja za strokovne delavce rednih šol (http://www.zssm-lj.si/si/praksa/podpora_inkluziji).

Aksinja Kermauner uči v Zavodu slovenski jezik in opravlja delo mobilnega tiflopedagoga. To pomeni, da obiskuje slepe in slabovidne otroke, ki so vključeni v osnovne šole, ki nimajo prilagojenega pouka za slepe in slabovidne otroke. Njeno delo je opazovanje takšnega učenca med učno uro in ugotavljanje njegovih potreb, na podlagi česar potem učitelju svetuje, kako bi lahko otroku ob predpisanem učnem načrtu čim bolj pomagal. S starši otrok se povezuje predvsem preko njihovih izdelkov, aktivna pa je tudi pri povezovanju z drugimi strokovnimi delavci in kolegi v zavodu. Prizadeva si, da bi se pouk slovenščine čim bolj prilagodil potrebam in specifičnostim slepih in slabovidnih otrok (sama je prilagodila učne načrte slovenskega jezika za višje razrede

osnovne šole). Poleg udeleževanja na seminarjih in posvetih iz slovenščine se redno udeležuje tudi vseh tiflopedagoških. Sodeluje z Zvezo društev slepih in slabovidnih in jih usmerja pri izboru knjig za snemanje na kasete oziroma prepis v brajico, poleg tega je bila pet let mentorica in avtorica večine besedil ter dramaturginja predstav glasbeno-plesno-dramske skupine Slep potnik. Prav tako je mentorica glasila Naša misel, ki izide dvakrat letno in v katerem so objavljeni pisni in likovno izdelki učencev iz Zavoda.

Leta 1998 je prejela priznanje Minke Skaberne¹² za delo in dosežke defektološke teorije in prakse. Trenutno se ukvarja s pripravo doktorata iz fenomenologije samogenerirane slepote na smeri specialna in rehabilitacijska pedagogika na Pedagoški fakulteti v Ljubljani.

5.1 SLEPOTA IN SLABOVIDNOST

5.1.1 Opredelitev pojmov slepota in slabovidnost

Obstajata dve opredelitvi slepote, medicinska in pedagoška. Medicinska je formalna in opredeljuje specifično stanje učenčevega vida, pedagoška pa je praktična in je tista, ki jo mora učitelj upoštevati v konkretni pedagoški situaciji.

5.1.2 Medicinska opredelitev slepote in slabovidnosti

Slepota je stanje, za katero je značilna delna ali popolna nezmožnost vida. Lahko je prirojena ali pridobljena zaradi poškodb, očesnih bolezni ali možganskih motenj. Marija Golob (1999) razvršča slepoto v tri kategorije glede na vzrok (prirojena, pridobljena), stopnjo izgube vida (totalna, praktična), čas izgube (od rojstva, otroštva, šolskega obdobja, zrelega obdobja, starosti) in druge spremne pojave (slepota in duševna prizadetost ali gluhoti ali govorne motnje ipd.). V prvo skupino, torej skupino popolnoma slepih, spadajo tisti, ki so popolnoma izgubili občutek za svetlobo; je ne

¹² Prepisovanje slovenskih del v brajico je organizirala profesorica Minka Skaberne, ki je tudi najbolj zaslužna za ustanovitev prve knjižnice za slepe pri nas. V zahvalo za njene zasluge so po drugi svetovni vojni knjižnico Zveze društev slepih in slabovidnih poimenovali po njej.

zaznavajo več. V drugo skupino spadajo osebe, ki imajo na boljšem očesu s korekcijo z lečo 5- oziroma 10-odstotni ostanek vida, njihovo vidno polje pa je zoženo na 20 odstotkov ali manj. Slepí pa so tisti, ki imajo na boljšem očesu s korekcijo z lečo ostanek vida manjši kot 10 odstotkov, in tisti, ki imajo s centralnim vidom na boljšem očesu s korekcijo z lečo 25-odstotno vidno polje, zoženo na 20 odstotkov ali manj.

Slabovidnost ali ambliopija pomeni slabšo vidno ostrino enega ali obeh oces brez organskega vzroka. Na slabovidnem očesu je kljub pripomočkom za korigiranje vidne ostrine, kot so očala ali kontaktne leče, vedno prisoten nekoliko meglen vid. Slabovidnost pomeni okvaro v centralnem vidu, pri čemer ostane periferni vid skoraj normalen. Navadno se pojavi v zgodnjem otroštvu, redkeje pri otrocih, starejših od osem let. Najpogostejši vzrok za nastanek slabovidnosti so škiljenje¹³ (če ni povezana s škiljenjem, pogosto ostane skrita in jo zdravnik odkrije na sistematskem pregledu), ametropija¹⁴ in anizometropija¹⁵. Slabovidnost se pojavlja pri 1,6–3,6 % ljudi. Zdravljenje je enostavno in je uspešno v približno 60–80 % primerov, vendar so rezultati odvisni od začetne vidne ostrine, vrste slabovidnosti, trajanja zdravljenja in sodelovanja bolnikov oziroma njihovih staršev (Gardašević, Kosec 2005).

5.1.3 Pedagoška opredelitev slepote in slabovidnosti

Pedagoška opredelitev slepote in slabovidnosti je pomembna, saj predvideva raven uporabnosti ostanka vida in pedagoško pomoč. Na podlagi zdravniškega izvida je težko ugotoviti, koliko in kako otrok vidi. Naloga seznanjanja s pedagoško definicijo je v šolskem okolju stvar mobilnega tiflopedagoga. On mora poskrbeti, da so vsi udeleženci v vzgojno-izobraževalnem procesu seznanjeni s tem, kako lahko učencu v učnem procesu najbolj pomagajo.

¹³ škiljenje – patološki odklon enega očesa v razmerju do drugega

¹⁴ ametropija – motnja vida zaradi nepravilnega lomljenja svetlobnih žarkov

¹⁵ anizometropija – različna dioptrija med levim in desnim očesom

Tatjana Murn (2002: 12, 13) je motnje vida razdelila v pet kategorij.

O **slabovidnosti** govorimo, ko ima učenec od 10 do 30 % preostalega vida. To pomeni, da ob zagotovljenih ustreznih pogojih sprejema informacije po vidni poti in uporablja korekcijska sredstva (očala, leče) in optične pripomočke (povečala, lupe). Pri pouku ali delu mora sedeti blizu table z ustrežno osvetlitvijo delovne površine.

Težja slabovidnost pomeni, da ima učenec od 5 do 9,9 % preostalega vida. Večji del učenja poteka po metodi za slabovidne, ki zahteva prilagojene metode dela, uporabo optičnih pripomočkov, uporabo prilagojenih didaktičnih sredstev in zapisanost besedil (učbenikov) v povečanem tisku.

Pri **slepoti z ostankom vida** ima učenec od 2 do 4,9 % preostalega vida, kar pomeni, da prepozna manjše predmete na razdalji do dveh metrov. Ker poteka učenje po kombinirani metodi delno za slepega in delno za slabovidnega, mora preostali vid z ustreznimi vajami dodatno razvijati. Pri tem si pomaga s prilagojenimi metodami dela, optičnimi pripomočki in prilagojenimi didaktičnimi sredstvi, uporablja pa besedila, ki so zapisana v povečanem tisku.

Slepota z minimalnim ostankom vida pomeni, da ima učenec do 1,9 % preostalega vida: vidi sence, obrise, zelo povečane črke. Njegovo delo poteka po kombinirani metodi – vid mu služi predvsem pri orientaciji, gibanju in praktičnih zaposlitvah, medtem ko piše in bere pretežno v brajici, uporablja prilagojene pripomočke in potrebuje posebne metode dela.

Popolna slepota ali slepota z zaznavo svetlobe pomeni učenje po metodi za slepe. Takšen učenec se uči na primerih tipnih in slušnih zaznav, uporablja brajev sistem branja in pisanja, učne pripomočke in pomagala za slepe ter pripomočke, prilagojene za igro, šport, orientacijo, gibanje in vsakdanje življenje.

5.2 BRAJEVA PISAVA

Braillova (brajeva) pisava ali brajica je reliefna pisava za slepe in je sestavljena iz pik. Imenuje se po njenem izumitelju, Francozu Louisu Braillu (1908–1952) in je prirejena za večino jezikov tega sveta. Ime brajica je uvedel prof. Mirko Vidulić iz Zagreba, znake za kratkopolis in č, ć, đ, š in ž pa Hrvat Vinko Bek.

Braille se je rodil v Coupvrayu pri Parizu. Ko je bil star tri leta, se je sredi igre z očetovim sedlarskim šilom zabodel v oko in oslepel. Kasneje se mu je infekcija razširila še na drugo oko in ostal je popolnoma slep. Pri desetih letih so ga vpisali na Nacionalni inštitut za slepe v Pariz, kjer je zaradi nadarjenosti hitro napredoval. Leta 1821 je zavod obiskal nekdanji vojak Charles Barbier (1767–1843), ki je učencem predstavil svoj izum: nočno branje. Ta sistem komunikacije je razvil na željo Napoleona, da bi si vojaki lahko ponoči neopazno (brez uporabe svetlobe) pošiljali sporočila. Vendar je bil sistem za vojake pretežak, zato so Barbiera odstavili. Kasneje sta se na inštitutu spet srečala in Braille je ugotovil vzrok za neuspeh pisave – problem je bil v človeškem prstu, saj ne more razbrati znaka brez premikanja po podlagi. Zato tudi ne more hitro brati črke za črko. Rešitev je videl v uporabi celice s šestimi luknjicami – in ta celica je pomenila revolucijo v komuniciranju slepih.

Brajica je sestavljena iz celice s šestimi reliefnimi pikami, s pomočjo katerih je mogoče sestaviti 63 znakov. Tem pa je dodan še en znak brez pik, ki predstavlja razmak. To pomeni, da je standardna brajica sestavljena iz 64 znakov (Priloga 3). Omejenost števila znakov je razlog, da ima posamezni znak več pomenov, kar je odvisno od konteksta ali predznaka (primer: znak za mali A označuje malo črko A, če pred njo ni predznaka; če je pred njo znak za veliko začetnico, pomeni mali A v kombinaciji s tem znakom veliki A, če pa pred njo stoji znak za arabska števila, pomeni A v tej kombinaciji število 1).

V vsaki celici so pike v levi in desni vertikali in v treh horizontalah. Tako tvorijo zgornje, srednje in spodnje pare. Zaradi sistematičnosti se je pisave možno zelo hitro naučiti. Vsak sistem vsebuje pet skupin znakov (Gerbec, 1999):

- prva skupina je osnovna in zajema črke A, B, C, D, E, F, G, H, I, J;

- druga skupina nastane, če znakom iz prve dodamo tretjo piko: K, L, M, N, O, P, R, S, T;
- tretja skupina nastane, če znakom iz prve dodamo tretjo in šesto piko: U, V, X, Z, ŠČ, JE, ŠT, Ž, ST;
- četrta skupina nastane, če znakom iz prve dodamo samo šesto piko: Č, LJ, Ć, DŽ, Š, U (s preglasom), O (s preglasom), W;
- peto skupino dobimo, če znake iz prve skupine spustimo za eno horizontalo nižje: , : . ? ! ()

V 80. letih prejšnjega stoletja je nastala računalniška osemtočkovna brajica, ki se uporablja na brajevi vrstici, torej pri delu z računalnikom. Da so osnovni brajevi celici dodali še sedmo in osmo piko, izhaja iz potreb po novih znakih in napredovanju v računalništvu. S pomočjo osmih pik nastane 255 različnih kombinacij z eno prazno celico za razmak. Ta brajica omogoča bistveno večje število brajevih znakov in ne pozna znaka za veliko začetnico in za število.

Brajica se je sprva zapisovala ročno (s šilom na tablico) ali s pisalnim strojem (mehanskim ali elektronskim), danes pa se skoraj povsod uporabljata računalnik ali posebna elektronska beležnica, ki omogočata tiskanje izpisa z brajevim tiskalnikom (tipka se na vidno tipkovnico, besedilo pa se natisne v brajici). Vse več računalnikov ima danes posebne programe, ki omogočajo tiskanje besedil v brajici.

5.3 MLADINSKA DELA O SLEPOTI IN SLABOVIDNOSTI

V tem poglavju sta predstavljeni dve knjigi, ki ju je Aksinja Kermauner napisala bolj za osveščanje o slepoti in slabovidnosti. V slikanici *Kakšne barve je tema?* je predstavila svet slepih in slabovidnih in natančno opisala, s kakšnimi ovirami se srečujejo in kako bi jih videči lahko razumeli in jim pomagali. V knjigi *Tema ni en črn plašč* pa v ospredje postavi zgodbo petošolco Klemena, ki zaradi neprevidnosti pri metanju petard oslepi. Ker je v obeh knjigah izpostavljen svet slepega in tudi slabovidnega, sem ugotavljala korelacije obeh del oziroma povezovala teorijo, ki jo pisateljica izpostavila v slikanici, z njeno uresničitvijo v Klemenovi zgodbi.

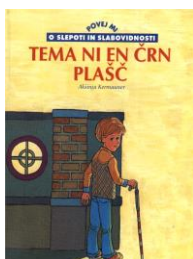
5.3.1 *Kakšne barve je tema?*

Slikanico je leta 1996 izdal Zavod za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani. Na štiridesetih straneh je v trinajstih poglavjih in slovarčku na razumljiv in poljuden način predstavljen svet slepih in slabovidnih.

Namesto uvoda, Kako vidijo slepi?, Pisava slepih, Kako je oko sestavljeno?, Napake vida, Pripomočki za slepe, Kaj pa šola?, Kako se slepi in slabovidni znajdejo na cesti?, Kako lahko pomagaš slepemu ali slabovidnemu?, Prepovedane besede?, Tabu dotika, Šport in prosti čas, Slepi in ... ter Slovarček so naslovi poglavij. V skoraj vsakem je zapis v kvadratu 'Ali veš, da ...', kamor je avtorica uvrstila zanimivosti o slepoti in slepih ljudeh. Aksinja Kermauner ne posreduje samo teorije, pač pa bralca nagovarja, da poskusi 'biti slep' (naj si zaveže oči), saj edino na tak način lahko razume slepoto. Nazorno predstavi dodatne učne predmete, ki jih poučujejo v Zavodu za slepo in slabovidno mladino, in sicer vaje vida, vonja, tipa, okusa, samourejanje, socializacijo (kako slepi opravljata stvari, ki se videčim zdijo povsem enostavne: nakupovanje v trgovini, uporaba javnega telefona, potovanje z avtobusom), strojepisje in računalništvo, orientacijo (orientacija v znanem in neznanem prostoru, uporaba bele palice in elektronskega pripomočka za gibanje), posebne športe, s katerimi se ukvarjajo slepi, in prilagojene pripomočke za prosti čas (govoreči pikado, reliefne karte, domine z izbočenimi pikami ipd.). Bralcu svetuje, kako lahko pravilno pomaga slepemu in slabovidnemu, kako naj se z njim pogovarja (uporaba besed videti, pogledati, slep, slepota) in kako naj se do njega obnaša (brez žalitev in pomilovanja). Knjigo priporoča učencem osnovne šole kot pripomoček za razumevanje in sprejemanje drugačnosti.

5.3.2 *Tema ni en črn plašč*

Knjiga iz zbirke Povej mi (Povej mi o slepoti in slabovidnosti) je izšla leta 2001. Konec avgusta 1999 so jo v štirih nadaljevanjih predvajali na Radiu Slovenija v redakciji Franeta Podobnika in režiji Elze Rituper, kot radijsko igro pa jo na kasetah hranijo v knjižnici Zveze društev slepih in slabovidnih.

5.3.2.1 Vsebina

Osrednji lik je petošolec Klemen Langus, ki slabo vidi. Med uro telovadbe mu žoga zbijje na tla očala, zaradi česar naslednjo uro ne vidi besedila kontrolne naloge pri slovenščini. Na pomoč pokliče učiteljico, ki pa mu ne pomaga, ampak od njega zahteva tišino. Njegovo slabovidnost razume samo učiteljica matematike, vendar ga pomiluje. Vse je lažje, ker ima ob sebi najboljšega prijatelja in sošolca Miha, s katerim v jedilnici skupaj malicata. In ko nekega dne zagledata tam dve lepotici iz šestega razreda, se oba zaljubita. Naslednji dan jim učiteljica slovenščine vrne kontrolne naloge – Klemen doma mami razloži, zakaj je pisal zadostno, a se mama vseeno odloči, da bo odšla na govorilne ure. To se Klemenu že naslednji dan maščuje tako, da mora pred tablo odgovarjati na zelo težka vprašanja. Med odmorom z Mihom srečata Nino in Tjašo in ju povabita na novoletno zabavo. Klemen se na zabavo odpravi brez očal, ker se zdi sam sebi brez njih bolj simpatičen. Tam se želi izkazati z metanjem petarde; ker ne vidi, ne ve, ali petarda gori ali ne. Ko jo od blizu pogleda, počí. Zbudi se v bolnišnici in spozna, da ne bo nikoli več videl. Polasti se ga brezup – ne razume slepote, poleg tega je jezen na prijatelje. Ker se tudi doma ne znajde, se z mamo odločita, da bo nadaljeval šolanje v Zavodu za slepo in slabovidno mladino. Ob prvem obisku ga pozdravi zelo prijetna učiteljica slovenščine, ki ga predstavi razredu. Šolsko klop in sobo si deli z Domnom, ki je slep od rojstva. Domen mu pomaga pri vključevanju v nov šolski sistem in mu predstavi specialne pripomočke, ki jih slepi potrebujejo za samostojno življenje. Tako se začne počasi zavedati, da ni težko in da je mogoče tudi s slepoto spodobno živeti. Ko nek vikend preživi doma, na sprehodu s palico sreča Tjašo, ki mu pove, da ga je v bolnišnici obiskala, a se je prestrašila njegovega odziva. Ne moti je, da Klemen ne vidi, saj pravo prijateljstvo ne pozna ovir.

Knjigo, v katero je vložen list, na katerem sta brajeva abeceda in odlomek v brajici, zaključi slikovni slovar s fotografijami nekaterih specialnih pripomočkov in opisi dodatnih šolskih predmetov za slepe in slabovidne učence. S takšnim osveščanjem poskuša pisateljica videčim približati svet slepih in slabovidnih in dokazati, da ti ljudje niso drugačni od videčih in da živijo povsem običajno življenje, le da za doživljanje sveta uporabljajo druge čute.

5.3.2.2 Slepota in slabovidnost v Klemenovi zgodbi

Tema ni en črn plašč je zgodba o slabovidnosti in slepoti. Klemen je na začetku slaboviden, zato nosi očala z debelim steklom, ne vidi na tablo in piše z debelim črnim flomastrom, ki pušča debelo sled (da lahko bere). Prav tako se mu zaradi kontrasta bele krede na zeleni tabli blešči in mora zato sedeti v prvi klopi, nekateri učitelji pa mu gradivo tiskajo na večji format. Zelo prijazna sta učitelj angleščine, ki mu pomaga s posebno lučko, in učiteljica narave, ki mu pomaga z modeli za tipanje. Nekateri učitelji mu dovolijo tudi snemanje predavanj na kasetofon. Upanje se pojavi, ko Klemenova mama v časopisu prebere, da je slabovidnost možno odpraviti z operacijo (oftalmolog z laserjem operira visoko kratkovidnost). Ta načrt pa kmalu uniči petarda, zaradi katere Klemen popolnoma oslepi. Slabovidnost se spremeni v slepoto in Klemen se mora preseliti v Zavod za slepe in slabovidne otroke, kjer se uči na novo živeti.

5.3.3 Vsebinska povezanost knjig *Kakšne barve je tema?* in *Tema ni en črn plašč*

Aksinja Kermauner je v slikanici *Kakšne barve je tema?* poskusila mlademu bralcu približati razumevanje slepih in slabovidnih. Predstavila je pripomočke in svetovala, kako ravnati z ljudmi, ki ne vidijo oziroma slabo vidijo. Na zelo poljuden način je podala temeljna dejstva, s katerimi želi že v kali zatreti predsodke do slepih in slabovidnih. Da pa bi mladi bralci to res razumeli, je ta vedenja prenesla v Klemenovo zgodbo. Shema v nadaljevanju prikazuje, kako se teorija iz *Kakšne barve je tema?* izpeljuje in razvija v Klemenovi zgodbi.

KAKŠNE BARVE JE TEMA?	TEMA NI EN ČRN PLAŠČ
<p>Kako vidijo slepi? je naslov prvega poglavja.</p>	<p>str. 32: Zdrnil sem se, tako da mi je kruh, ki mi ga je namazala roditeljica, padel na mizo. /.../ Iskal sem kruh po mizi in nenadoma dojel, kaj misli mami. Saj nisem sposoben sam iti kamor koli! Še kruha pred sabo ne najdem.</p>
<p>V drugem poglavju pisateljica zelo podrobno predstavi brajico, pisavo slepih.</p>	<p>stran 36: Učenci so tolkli po nečem, kar je delalo precejšen hrup. Ker je imel to stvar na mizi tudi Domen, sem se opogumil in ga vprašal, kaj je to. »Brajev stroj,« mi je odgovoril sosed. »Z njim slepi pišemo. Tudi ti ga boš dobil, ko se boš naučil brajice.« Na mizo mi je položil veliko in debelo knjigo. Zdrnil sem s prsti čeznjo. Bila je polna nekakšnih izboklin. /.../ Sošolec je nastavil prste na vrstico in začel brati.</p>
<p>Z velikimi rdečimi črkami je v poglavju Poškodbe vida ob strani zapisano sporočilo, da veliko poškodb oči nastane zaradi petard.</p>	<p>stran 24: Prasknila je še druga vžigalica. Podržal sem plamen pred petardo, vendar se ni hotel prijeti. Primaknil sem vse skupaj k očem, kajti brez očal sem slabo videl glavico pokalice. Plamenček ni in ni hotel oblziniti petarde. Pogledal sem še bliže. »Klemen, odvrzi!« sem zaslišal Mihov glas, Tjašin vrisk, nato pa mi je pred očmi eksplodiralo tisoč plamenov, ki so mi boleče prebodli zenice in z ognjenim mečem vsekali po možganih. V ustih sem začutil ogaben okus po zažganem, nato pa me je zajela črna črna tema.</p>
<p>Pripomočki za slepe in Kaj pa šola sta poglavji, v katerih so opisani in narisani pripomočki, ki slepim in slabovidnim pomagajo pri opraviilih doma in v šoli.</p>	<p>stran 36: /.../ vsi pripomočki, ki sem jih našel v kabinetu, [so me] čisto zasvojili. Ure in ure bi tipal taktilne karte, globus, makete, nekatere je učitelj izdelala posebej za slepe, najboljši pa je bil govoreči zemljevid, nomad so mu rekli. Dotaknil si se karte in povedal ti je, kam si pritisnil.</p> <p>stran 41: V zavodu sem se kar dobro udomačil. Pa tudi dobil sem cel kup pripomočkov, ki so mi pomagali živeti. Na roki sem nosil zvočno uro, ki mi je s pritiskom na gumb povedala, koliko je ura.</p> <p>stran 42: Ravno sem se učil orientacije z belo palico, pravzaprav je bil to moj prvi izlet po pločniku pred zavodom, ko me nekdo pocuka za rokav.</p>

<p>Samourejanje pomeni privajanje slepih samostojnemu življenju.</p>	<p>stran 41: Naučili so me človeško jesti, da nisem cel dan lovil kosa mesa po krožniku.</p>
<p>Zaradi prikrajšanosti za vidne vtise, je slepim svet dostopen s pomočjo drugih čutov: vonj, okus, sluh, tip.</p>	<p>stran 34: Čutil sem toploto, ki je prihajala od učiteljice; na licu sem čutil vetre, ki ga je naredil mimooidoči učenec; moji prsti so dojeli hrapavost in toploto stopniščne ograje, kot da bi se prvič srečal z lesom; s podplati pa sem dobesedno čutil konec stopnice. In skoraj hkrati se mi je odprl svet zvokov: slišal sem podrsavanje po zloščenih tleh, moji koraki so imeli drugačen zvok od učiteljičinih; s strani sem začul oddaljeno mrmranje mesta za oknom.</p> <p>stran 42: V nos mi plane vonj, davno pozabljeni vonj; vonj, o katerem sem sanjal vse samotne noči ...</p>
<p>Kako naj se pogovarjamo s slepim ali slabovidnim človekom? Res obstajajo prepovedane besede?</p>	<p>stran 34: »Besede videti, pogledati in podobne pomenijo, da si slepi stvar ogleda po svoje: jo potipa, povoha, okusi, če je užitna; o njej pridobi predstavo. Te besede nikakor niso prepovedane.«</p> <p>stran 36: Zvedel sem tudi, da slepi ne marajo, če jim rečeš slepec. »Slepec je plazilec,« je rekel Domen in se smejal na vsa usta.</p>
<p>Slepi vidijo z dotikanjem – dotik ni tabu.</p>	<p>stran 36: Bil bi izgubljen, če se ne bi Domen dotaknil moje rame. /.../ Oklenil sem se ga kot utaplajoči in skupaj sva se prebijala po hodniku in po stopnicah navzdol.</p>
<p>Slepi se ukvarjajo s športom (golbal)¹⁶, igrajo šah, se kartajo ipd.</p>	<p>stran 41: Najbolj pa mi je všeč golbal – igra z zvenečo žogo. V zabijanju golov sem bil skoraj nepremagljiv. Končno šport zame!</p>

¹⁶ Golbal je igra dveh ekip s tremi tekmovalci. Z enega na drugi konec igrišča si igralci podajajo zvenečo žogo (v notranjosti ima kraguljčke) in nosijo posebna očala, da se ne poškodujejo. Igrišče je polepljeno s trakovi, zato da s tipom zaznavajo mesto nahajanja. Slovenija je leta 1994 na svetovnem prvenstvu v golbalu osvojila bronasto kolajno, leta 1996 pa se je uvrstila na paraolimpijske igre v Atlanti. Danes imamo tudi državno reprezentanco golbalistov.

6 OPREDELITEV SLIKANICE

6.1 PREGLED DEFINICIJ SLIKANICE

Matjaž Kmecl (1996: 307) opredeljuje slikanico kot knjigo slik, ki je namenjena otrokom. Slikam je največkrat dodano besedilo, ki je lahko verzificirano ali prozno in ima funkcijo komentiranja slike, skupaj z besedilom pa predstavlja učinkovito celoto.

Širšo definicijo slikanice podaja Milena Mileva Blažić, saj jo pojmuje kot obliko knjige, ki zajema različne književne vrste in zvrsti. S tem zaobjame tako ilustrirane knjige in knjižno slikarstvo kot slikanice brez besedila. V ožjem pomenu pa jo opredeli kot sintezo besedila in ilustracij. Podobno jo definira tudi Marija Nikolajeva, saj jo opredeli kot celoto, oziroma kombinacijo dveh ravni komunikacije: verbalno in vizualno (povzeto po Ramljak, 2007).

Marjana Kobe¹⁷ (2004: 42) pravi, da je slikanica zanimivo branje tako za mlajše kot mladostnike – po njih ne posegajo samo predšolski otroci in tisti v začetnem brahmem obdobju, ampak tudi mladostniki. Slednjim so slikanice zanimive zaradi večplastnosti sporočil – namreč podtekst, ki ga zaznavamo na besedilni in likovni ravni, se vsakemu razkrije drugače, odvisno od razvitosti bralnih strategij ter eksistencialne in estetske izkušnje. Pravi, da slikanica kot posebna zvrst knjige sledi razvojnim obdobjem otroka v širokem starostnem razponu in da je zato razumljivo, da je zvrst kot taka sama v sebi oblikovala več zahtevnostnih stopenj glede zunanje oblike ter likovne in besedne vsebine. Slikanico definira kot likovno tekstovno celoto, ki ni samo »tenka ilustrirana knjiga, marveč povsem samosvoja knjižna celota s posebno logiko notranje urejenosti, ki sledi specifičnim zakonitostim lastne, se pravi slikaniške zvrsti« (Kobe 1987: 33). Iz tega izhaja, da slika in beseda v nobeni drugi zvrsti nista tako neločljivo povezani, kar omogoča svomosvoj način izžarevanja estetskega sporočila. Marjana Kobe kot poglobitno značilnost slikanice opredeli organsko spletenost likovnega in tekstovnega deleža v novo sozvočno celoto. Kako to doseči, je naloga vsakega ustvarjalca slikanice, zato v fokus raziskovanja postavlja izhodišče pri ustvarjalnem postopku. V paleti

¹⁷ Marjana Kobe izpostavi samo kvalitetne slikanice, slikaniški kič (imenuje ga tudi šund) pa pušča ob strani. Med kvalitetne uvršča tiste, ki izhajajo v strokovno urejenih slikaniških knjižnih zbirkah in niso anonimne, kar načeloma velja za slikaniško plažo, kjer sta urednik in likovni ustvarjalec anonimna.

slikanic tako tipe in podtipe ločuje glede na avtorstvo, zahtevnostne stopnje, ustvarjalni postopek, razporeditev besedila in ilustracij, izvor besedila, nove likovne ter funkcijske možnosti. Na tej podlagi se izoblikuje nekaj značilnih skupin slovenskih slikanic (vzporednice s sočasno evropsko oziroma svetovno slikaniško produkcijo) (Saksida 1999).

- Avtorska slikanica¹⁸
- Aktivizirajoča slikanica – je tip besedila, ki otroka spodbuja k domišljjski igri, k sooblikovanju (pobarvanke), k prepoznavanju črk (abecerim), ga motivira za gibalne igre in igre s knjižnim materialom (knjiga-igrača), oziroma gre za način, ko fizično odkrivanje pomeni bralno odkrivanje sveta literarnih oseb in dogodkov (sestavljanke).
- Klasična slikanica – med klasike sodijo najvidnejši ustvarjalci¹⁹ slikanic: rojeni v letih med 1920–1930 z objavami v zbirki Cicibanova knjižnica med 1955–1965.
- Naslovniško odprta slikanica – sem se uvrščajo slikanice za vse starosti: slikaniško obdelana klasična nemladinska dela, sporočilno kompleksne slikanice s simboličnimi razsežnostmi (ilustrator nadgrajuje, vključuje simbole, riše 'razpoloženja' ipd.).²⁰

¹⁸ Avtorsko slikanico natančneje opredelim v poglavju 7.4.1 z naslovom Značilnosti avtorske slikanice.

¹⁹ Jože Ciuha (Novy: *Cekin*), Ivo Šubic (Winkler: *Ukradena svetilka*), Ivo Seljak Čopič (Jurca: *Gregec Kobilica*), Melita Vovk Štih (Pavček: *Juri Muri v Afriki*), Milan Bizovičar (Kovačič: *Možiček med dimniki*), Ančka Gošnik Godec (Peroci: *Muca Copatarica*), opus Marlenke Stupica, Lidije Osterc in Jelke Reichman.

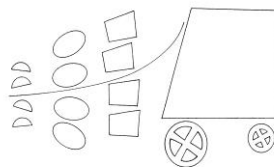
²⁰ Kamila Volčanšek J. (*Turjaška Rozamunda*), Jelka Reichman (Prešeren: *Pesem od Lepe Vide*), Marlenka Stupica (Bürger: *Lenora*).

7 TIPNA SLIKANICA

Dotik je edina vez slepih s svetom, tip pa čutilo, ki poleg sluha zamenjuje izgubljeni vid. Prve podobe²¹ za slepe so nastale iz pedagoških potreb, saj je bilo treba slepim učencem nazorno prikazati primere, pojave iz fizike, geometrije, biologije ipd., s ciljem, da si pridobijo čim bolj verodostojno sliko sveta. Pri izdelavi takšnih podob je možno izbirati med paleto tehnik (natančni opisi tehnik so v Prilogi 4): tehnika s tiflografom ali z brajevim pisalnim strojem, risanje na pozitivno folijo, izdelava s konturnimi barvami ali s termo pisalom, uporaba sitotiska ali japonske tehnike terumi, računalniška izdelava točkastih tipnih prikazov, termo-vakuumska in mikro-kapsulska tehnika). To pomeni, da je tipna slika tista, ki je dostopna tipni zaznavi. Pri tem ne gre za nadomeščanje slikovnega gradiva, pač pa za približevanje in podajanje informacij, ki slepim pomenijo edini vir spoznavanja. Tako kot videči tudi slepi pri tipanju selekcionirajo informacije, ki se jim ne zdijo pomembne. Vendar pa je treba pri tipankah toliko bolj paziti, da so tipne podobe očiščene vseh tistih informacij, ki slepemu ne prinašajo novosti. Izključiti je treba podrobnosti, ki za razumevanje niso pomembne (proces generalizacije). Cilj je torej ustvariti nazorno oziroma ločljivo sliko z umetniško vidno podobo. Čeprav slepi dojema sliko s tipom, to ne pomeni, da je zanj dobra vsaka slika: tako kot za videče, mora imeti tudi za slepe in slabovidne slika estetsko vrednost. Videčim nudi estetski užitek največkrat besedilo, slepim in slabovidnim pa tipna slika (povzeto po Kermauner, 2005).

7.1 RAZVOJ TIPNE SLIKANICE ZA SLEPE PRINAS

Prototip tipne slikanice je leta 1992 v svoji zaključni nalogi na Srednji šoli za oblikovanje in fotografijo z ilustracijami *Kočije* (slika na desnem robu) Kajetana Koviča zasnovala Nina Schmidt²². Za izdelavo ilustracij je uporabila le

pozitivno folijo in konturno pasto (črno in belo), saj takratne tehnične omejitve niso dopuščale izdelave pravega slepega tiska. Obe tehniki sicer omogočata obdelavo črte na

²¹ Uporablja se več sopomenskih poimenovanj: taktilne (tipne) podobe/risbe/prikazi, prikazi v slepem tisku, vzdignjene podobe, izbočene podobe, tipanke ipd.

²² Danes je kot knjižničarka zaposlena na Zavodu za slepo in slabovidno mladino.

več načinov, ne zagotavljata pa izdelave čiste ravne linije, saj je nanos odvisen od pritiska in stiska paste. Nina Schmidt pravi, da njene ilustracije izhajajo iz geometrije in se tudi na račun samega besedila povezujejo z matematiko (kar lahko bogati otrokovo ustvarjalno razmišljanje). Besedilo je bilo natisnjeno tudi v brajici.

Snežna roža je edina tipna slikanica pri nas, saj nimamo tiskarne, ki bi prevzela vse stroške za tiskanje tipnih slikanic. Knjigarna Zavoda za slepo in slabovidno mladino sicer tiska, vendar samo v brajici. Aksinja Kermauner pravi, da se nefinanciranje s strani institucij, ki bi morale poskrbeti za otroke s specialnimi potrebami, opravičuje s sklicevanjem na maloštevilnost (v Zavodu je približno šestdeset otrok, od katerih je pet popolnoma slepih), zato si v Zavodu pomagajo s prijavljanjem na različne razpise.

Velik premik za otroke s specialnimi potrebami predstavlja pravljica Ljubice Podboršek²³ z naslovom *Žabji kralj: pravljica v sliki, besedi in kretnji*. *Žabji kralj* je prva slovenska pravljica v znakovnem jeziku in je namenjena gluhim in naglušnim. Pomembna pa je, ker skupaj s *Snežno rožo* (2004) Aksinje Kermauner predstavlja edini dve slovenski leposlovni knjigi, ki sta izdani za otroke s specialnimi potrebami.

7.2 POMEN TIPNE SLIKANICE

Slikanica je navadno prvi stik otroka s knjigo in poteka preko ilustracij, ki so nepogrešljive za njegov razvoj. Preko njih se njegov svet širi – spoznava in odkriva domišljajske podobe, razvija ustvarjalnost, presega stereotipe in razvija likovni čut. Slikanica združuje besedilo in ilustracije, zato lahko otrok bere tako literarno kot likovno zgodbo. To pomeni, da združuje oba svetova. Šele ko pride do zlitja vizualnega/likovnega in besednega/zgodbenega, doseže slikanica svoj učinek. Ob tem, ko se njen pomen aktualizira v hkratnem bralnem in vidnem procesu, pa je treba upoštevati pomen zgodnjega branja in pripovedovanja zgodb v predšolskem obdobju. Likovno oblikovana pripoved s poudarkom na književni osebi in dogajalnem prostoru

²³ Je dobitnica nagrade za življenjsko delo na področju poučevanja otrok s posebnimi potrebami. Prav tako je prva sodno zaprisežena tolmačka slovenskega znakovnega jezika in tako tudi prva tolmačka pri Zvezi društev gluhih in naglušnih Slovenije. Za uspešno delo je že dvakrat prejela nagrado Sklada za nagrajevanje inovacij na področju usposabljanja, življenja in dela invalidov pri vladi RS (leta 1992 za inovacijo Besednjak znakovnega jezika, leta 1997 za projekt Dvojezično izobraževanje).

osmišlja otrokovo 'branje' slikovne zgodbe in skozi raznobarvne ilustracije spodbuja bogatenje njegovega intelektualnega, čustvenega in domišljjskega sveta (M. Javornik Krečič 2005). Pri slepi otrocih pa je to drugače. Tipna slikanica za slepe omogoča ne samo razvijanje njihovega tipa, pač pa tudi razvijanje precizne motorike in razumevanje določenih oblik v procesu generalizacije (Kermauner 2004: 46). To pomeni, da slepi razvija svoje tipne sposobnosti do meje selektivnosti in prepoznavanja in nato do interpretacije različnih oblik. Pri mlajših je uporaba tipnih slikanic zelo priporočljiva, saj jih pripravi na branje brajeve pisave. Vendar je treba upoštevati dostopnost oziroma tipni prag. Slednje Aksinja Kermauner (2005: 23) definira kot »sposobnost slepega, da na tipni sliki še lahko razbere informacijo, ki je prikazana v obliki znaka ali kakšne druge informacije«. Tipni prag se od posameznika do posameznika razlikuje: če je na primer otrok slep od rojstva, bo težko razumel tudi povsem običajno sliko (zanj bi bilo tako bolj primerno, da bi mu bila na voljo manjša slika iz materialov, ki jih pozna iz domačega okolja). Večkrat je na začetku potrebna pomoč videčega (podobno kot pri majhnih otrocih, ki se učijo brati), vendar pa nerazumevanje taktilnih slik ni pogoj, da otroci v njih ne bi mogli uživati.

7.3 PRAVILA ZA IZDELAVO TIPNE SLIKANICE

Največja razlika med slikanico in tipno slikanico je v slikovnem gradivu, tj. ilustraciji. Za izdelavo tipne slikanice veljajo posebna pravila, ki jih je v večji meri treba upoštevati.

- Velikost – papir ne sme biti večji od formata A4, saj mora biti slikanica narejena v obsegu otrokovih rok. To pomeni, da papir ne sme v širino in višino presežati površine dveh razprtih otroških dlani, medtem ko tipna informacija ne sme biti manjša od brajeve celice (7,5 mm x 4,5 mm). Med posameznimi elementi pa mora biti toliko prostora, da informacije ločuje širina blazine prsta (v brajevi celici je to 1,5 mm).
- Dostopnost – tipna slika mora biti generalizirana do te meje, da njena prepoznavnost ostane jasna. Iz informacij, ki jih je na tipni slikanici manj kot v slikanicah za otroke, ki vidijo, je treba odstraniti vse nepomembne podrobnosti.

- Barvni kontrasti – priporočljivo je, da se upošteva barvna paleta. Večina slepih razločuje med močnimi barvami, zato je dobro, če so v tipnih slikah uporabljene kontrastne, dobro vidne barve. Slepim hladne (modra, zelena, vijolična) in tople (rumena, oranžna, rdeča) barve ločujejo na podlagi asociacij na določene predmete ali pojave oziroma jih povežejo z barvnimi simboli (hladna voda – modra barva). Aksinja Kermauner je z raziskavo povezave med toplimi/hladnimi barvami in toplimi/hladnimi materiali dokazala, da gre pri občutku toplo/hladno bolj za strukturo materiala kot za barvo.
- Sorazmerje – zaradi pravilnega razumevanja se mora ohraniti sorazmerje med tipnimi prikazi. To pomeni, da se mora ohraniti razmerje iz narave: roža ne sme biti večja od človeka, avtomobil ne večji od hiše ipd.
- Materiali – zelo dobro je, če izbor materialov asociira na stvarno podobo tipnega prikaza ali ga vsaj v posameznih lastnostih podpira (primer: za kožuh zajčka uporabimo krzno, za leseno ograjo pa trske) (Kermauner 2004, 2005).

7.4 SNEŽNA ROŽA

*Snežna roža*²⁴ je prva slovenska tipna slikanica. Posebna je tudi zaradi priloženih navodil, ki predstavljajo povsem inovativen pristop v približevanju slepim svet barv in njihovih zakonitosti. Slikanica je bila leta 2005 razstavljena kot poseben dosežek za otroke s posebnimi potrebami pri Mednarodni zvezi za mladinsko književnost IBBY na sejmu otroške in mladinske literature v Bologni.

Aksinjo Kermauner je kot profesorico likovnega pouka na Zavodu za slepo in slabovidno mladino zanimalo, kako bi lahko slepim in slabovidnim osnovnošolcem približala svet likovne umetnosti in kako bi lahko s pomočjo tipa usvojili čim več likovnih vsebin. Slikanica temelji na raziskavi, s katero je avtorica želela izvedeti, če obstaja povezava med toplimi in hladnimi barvami ter toplimi oziroma hladnimi predmeti. Pri tem je v ospredje postavila vprašanje, če lahko slepi in slabovidni samo s

²⁴ Obravnavana je slikanica, ki je priložena diplomskemu delu Aksinje Kermauner (slikanica je kartonasta in spiralasto vezana) in ki predstavlja praktični del njenega diplomskega raziskovanja. Od tiste, ki si jo je mogoče izposoditi v knjižnici, se razlikuje v vezavi (vpetost v platnice iz folije).

tipom zaznajo temperaturo nekega materiala. Cilj naloge je bil ugotoviti, kako bi lahko slepemu in slabovidnemu v vseh razsežnostih lahko predstavili likovno umetnost, tj. kako razložiti čarobnost barv in z njimi umetnine, ki so oblikovale zavest sodobnega človeka. Z ročno izdelano tipno slikanico, kateri so dodana tudi kratka navodila za uporabo, ki pomenijo/ponazarjajo povsem inovativen pristop v predstavljanju slepim svet barv in njihovih zakonitosti, je ponudila zanimive načine razlaganja povezanosti barve predmeta z njegovo teksturo. Dokazala je, da barva predmeta ne vpliva na temperaturo materiala, kar pomeni, da slepi ali slabovidni ne more zaznati barve nekega predmeta. Prav zato predlaga, da se pri izdelavi tipne slikanice za ponazoritve toplih in hladnih kontrastov uporabljajo materiali, ki spominjajo na materiale iz okolja, torej na stvarne podobe objektov.

7.4.1 Značilnosti avtorske slikanice

Po slikaniški kategorizaciji Marjane Kobe se *Snežna roža* uvršča med avtorske slikanice. Po definiciji to pomeni, da je ilustrator hkrati tudi pisec besedila, kar omogoča nastanek slikanice v njeni najčistejši avtentičnosti. Aksinja Kermauner v tipni slikanici ni ilustratorica, je oblikovalka tipnih podob. Vendar je treba upoštevati, da je *Snežna roža* tip slikanice, ki je izdelana za specifično kategorijo naslovnikov. Zato je avtorica izbrala njim najbolj ustrezno likovno in tekstovno pisavo – ne izpostavlja likovnega izraza, ki bi najbolj ustrezal njeni zamisli, pač pa izbere tistega, ki bo naslovniku, torej slepemu ali slabovidnemu otroku, glede na njegove potrebe najbolj dostopen in razumljiv.

Marjana Kobe (1987: 34) navaja, da je za ustvarjalce avtorskih slikanic značilno, da so po strokovnem profilu ilustratorji, ki so postali pisci besedil v trenutku, ko so se posvetili ustvarjanju slikaniške zvrsti. To ne velja za Aksinjo Kermauner, pri čemer je treba izhajati iz njene strokovne usposobljenosti in raziskovanja sveta slepih in slabovidnih, v katerega želi prenesti čim več informacij, ki jih sprejemamo videči. *Snežna roža* je rezultat njenih teoretičnih in praktičnih dognanj, pridobljenih tekom večletnega poučevanja in raziskovanja. Zato je vrstni red pri njej zamenjan – v primeru *Snežne rože* je bila najprej pisateljica, nato oblikovalka slikovnega gradiva.

Snežno rožo je glede na razporeditev besedila in ilustracij mogoče opredeliti kot klasično slikanico, saj se besedilo in slika v enakovrednem prostorskem sorazmerju enakomerno menjavata. To pomeni, da je ena stran namenjena besedilu, druga pa sliki, ob čemer vsaka lahko stoji samostojno (je lahko v sebi zaključena celota in jo je mogoče obravnavati samostojno in ne v povezavi z ostalim slikovnim gradivom). V *Snežni roži* je na sodih straneh besedilo v brajici, na lihah pa so tipne podobe.

Osnovna funkcija leposlovne slikanice je po besedah Marjane Kobe estetska vzgoja otroka, saj likovno-tekstovna vsebina bogati njegov doživljajski svet in zaradi spodbujanja k estetskemu, čustvenemu in domišljjskemu doživljanju pomaga izoblikovati njegovo estetsko senzibilnost, hkrati pa ga spodbuja k lastni ustvarjalni domišljiji. *Snežna roža* se po funkciji ne razlikuje od drugih slikanic – razlika je v krogu naslovnikov, ki jim je *Snežna roža* primarno namenjena. Slepí in slabovidni otroci dojemajo sliko sicer z druge perspektive – dojemajo jo s tipom –, kar pa ne pomeni, da zaradi tega ne more imeti estetske vrednosti in da ne more vzgajati.

7.4.2 Vsebina

Osrednji lik *Snežne rože* je deklica Aja, ki živi visoko na severu. Vas, v kateri je doma, je pokrita z ledom in snegom. Ko nekega mračnega dne pomaga očetu loviti ribe, se z ribjo kostjo zbode v prst. Na led kapne kaplja krvi, iz katere naslednje jutro zraste pisana roža. Vsi Eskimi jo občudujejo. A ker čez noč zapiha oster veter in začne rahlo snežiti, se listi rože zvijejo in skoraj zmrznejo. Ko Eskimi zjutraj zagledajo rožo, postanejo zaskrbljeni, saj nočejo, da bi tako lepa roža umrla. Aja steče domov po svoj dolg topel šal, s katerim ovije rožo. Zaradi šala cvet spet oživi in v zahvalo Aji še naprej razveseljuje eskimsko pleme. Ne zamrzne niti ponoči, ampak se spogleduje s pisanim severnim sijem.

7.4.3 Uresničitev pravil pri izdelavi *Snežne rože*

Snežna roža ali Eskimska Sneguljčica, kot jo je poimenovala avtorica v svojem diplomskem delu, je dolga trinajst strani: na sodih straneh je besedilo, ki je zapisano v

povečani vidni pisavi (Arial Narrow, krepko) in v brajici, vključno z naslovnico in kolofonom, na lihih pa so tipne podobe.

Velikost

Papir *Snežne rože* je maksimalne velikosti, ki je priporočena za izdelavo tipank. Slikanica je iz osmih trdih kartonastih listov (16 strani). Osrednja tipna informacija je roža, ki po velikosti presega obseg brajeve celice (presega jo že cvet brez stebela), drugače pa je s posameznimi elementi, morajo biti med ločeni s širino blazine prsta: snežna roža zraste na podlagi (se je drži, zato ni presledka), prav tako so informacije stične v primeru iglujev (se držijo ledu) in šala, ki ga Aja zaveže okoli stebela. Je pa razmak pravilno uporabljen v primeru kapljice krvi ob luknji v ledu, med posameznimi snežinkami in rožo in severnim sijem.

Dostopnost

Tipne podobe vsebujejo samo tiste informacije, ki so nujne za razumevanje besedila. Avtorica je upodobila le tiste podobe, ki se pojavijo v zgodbi: ledena ploskev, iglji, luknja v ledu, kapljica krvi, roža, zasneženost oziroma pokritost z ledom in snegom, šal in severni sij. Na nobeni sliki ni prisotna kakšna druga informacija, ki bi dopolnjevala sliko ali ustvarjala dvom v prepoznavnost celotne tipne podobe.

Barve in barvni kontrasti

Pri izbiri barv je avtorica na podlagi raziskav upoštevala rezultate svoje raziskovalne naloge in zato uporabila materiale, ki slepim delujejo toplo ali hladno. Zaradi slabovidnih oziroma slepih z ostankom vida pa je uporabila močne barve in ostre kontraste.

HLADNE BARVE

- **bela/krem:** ledena in zasnežena pokrajina, iglji, veter, snežinke;
- **modra:** nebo, voda pod jezerom;
- **črna:** nebo, na katerem se ponoči pojavi severni sij.

TOPLE BARVE

- **rumena in oranžna v kombinaciji s pastelno vijolično:** cvet rože;
- **oranžna in rdeča v kombinaciji z roza:** šal;

- **oranžna, rdeča in roza v kombinaciji z zeleno (steblo) in modro:** severni sij;
- **rdeča:** kapljica krvi.

BARVNI KONTRASTI

- kaplja krvi : zaledenela snežna planjava = rdeča : bela;
- toplina rože : ledena pokrajina = pisana : bela;
- toplina šala : snežinke, veter, mraz = pisana : bela, modra;
- severni sij : nočno zimsko nebo = pisana : črna.

Naravno sorazmerje

O naravnem sorazmerju je v primeru *Snežne rože* težko govoriti, saj je na vsaki sliki relativno malo tipnih prikazov. Površina oziroma zaledenela pokrajina v vseh primerih zavzema pol strani: iglji so majhni, ker so oddaljeni od točke gledanja, roža pa je zaradi 'nahajanja v ospredju' velika. Razmerje ni ohranjeno v primeru kapljice krvi, ki kane na planjavo, saj je velika kot polovica luknje v ledu, kjer sta Aja in njen oče lovila ribe. Prav tako ne v primeru rože in severnega sija, saj se sij dotika cveta.

Materiali

V ročno izdelani slikanici so uporabljeni rebrasta lepenka, lepilo mekol, filc papir, vata, pozitivna folija, kolaž papir. Avtorica je za določeno informacijo izbrala tisti material, ki najbolj asociira na njeno obliko v svetu videčih. Tako je na primer za led uporabila lepilo mekol, ki je na otip gladko, na pogled pa prozorno kot led. Na ledeno površino je postavila igljuje iz vate, iz katere so tudi snežinke. Veter ponazarja prozoren polivinil, v katerega so s radelčkom odtisnjene majhne luknjice – vrtinčasta sled luknjic daje vtis gibanja; cvet rože je iz rebraste lepenke – je rebrast, lističast; ipd.

Izbrani materiali ustrezajo informacijam, ki jih predstavljajo. Vendar pa pri izboru materiala in tehnik danes ni težav, kot pravi Nina Schmidt. Slep tisk postaja prav zaradi te razširjenosti (glina, plastelin, testo, papir, konturne paste ipd.; ustvarjanje z naglo se sušečim lepilom, s kemičnim svinčnikom na pozitivni foliji, z brajevim strojem, z radelčkom ipd.) vedno bolj pogosta ustvarjalna tehnika.

8 ZAKLJUČEK

Mladinska literatura je integralni del književnosti, za katero je značilno upoštevanje specifične, ki velja za naslovniško zvrst literature, in prvin, ki so prilagojene sprejemnim zmogljivostim in sposobnostim mladega bralca. Aksinja Kermauner je po vseh kriterijih mladinska pisateljica, poleg tega je poznana tudi odraslim bralcem. Njene knjige so usmerjene k zelo širokemu krogu bralcev: piše tako za otroke, ki se šele učijo brati (primer so objave v *Cicibanu*), kot za odrasle – ne gre spregledati podatka, da jo vsi poznajo kot slovensko Bridget Jones in da so bili vsi trije romani *Dnevnik Hiacinte Novak* leta 2004 uvrščeni na Cobissov seznam stotih najbolj branih knjig.

Aksinja Kermauner piše z bralcem v zavesti – ni površinska, pač pa izpostavlja detajle in se spretno ne samo dotakne tabujev, ampak se z njimi spopade na duhovit način. Njeni junaki so otroci in mladostniki, ki niso idealizirani, zato tudi konci niso pričakovani in ne nujno srečni. Skoraj v vse knjige spretno in nevsiljivo vključi poučno noto, naj gre za razreševanje težav, učenje strpnosti, sprejemanje in razumevanje drugačnosti ali spoznavanje sveta slepih in slabovidnih.

Aksinja Kermauner želi zblížati svet slepih s svetom tistih, ki vidijo. Tako na eni strani raziskuje in ugotavlja, kako bi lahko slepim in slabovidnim približala zunanji, vidni svet, na drugi pa osvešča videče, kako premagati in spremeniti predsodke do tistih, ki ne vidijo. Pri tem je pomembno, da želi vplivati na tolerantno razmišljanje že pri mladih bralcih, kar je razvidno iz več njenih knjig (*Berenikini kodri*, *Kakšne barve je tema?*, *Tema ni en črn plašč*). Slepim in slabovidnim otrokom pa je želela približati svet likovne umetnosti, saj je kot profesorica likovnega pouka stremela k temu, da bi ti učenci lahko s pomočjo tipa usvojili čim več likovnih vsebin. Leta 2004 je tako na podlagi teoretičnih in metodičnih dognanj raziskovanja postopkov za izdelavo tipne slikanice ter povezave toplih in hladnih barv in materialov nastala tipna slikanica za slepe. *Snežna roža*, ki je hkrati prva in edina slovenska tipna slikanica, skupaj s pravljico *Žabji kralj: pravljica v sliki, besedi in kretnji* Ljubice Podboršek predstavlja edini dve slovenski leposlovnici knjigi za otroke s specialnimi potrebami.

9 VIRI IN LITERATURA

9.1 LEPOSLOVNI VIRI

- Aksinja Kermauner: Nedeljska igra. *Kekec*, 7 (marec 1995). 19.
- Metulj. *Otrok in družina*, 2 (februar 1996). 25.
 - Nedoumljiva leta. *Ciciban*, 1 (september 1995). 23.
 - Zamotane besede. *Ciciban*, 2 (oktober 1995). 25.
 - Fizikalni problem. *Ciciban*, 3 (november 1995). 23.
 - Spor. *Ciciban*, 4 (december 1995). 33.
 - To pa ne velja!. *Ciciban*, 6 (februar 1996). 27.
 - Zares marljiv hišnik. *Ciciban*, 8 (april 1996). 27.
 - Srečna hiša. *Ciciban*, 7 (marec 1996). 27.
 - Želja. *Ciciban*, 9 (maj 1996). 27.
 - Večer na počitnicah. *Ciciban*, 10 (junij 1996). 33.
 - Ime mi je Bučka. *Ciciban*, 6 (feb. 2002). 16–17.
 - *Koliko sem bila stara, ko sem se rodila?*. Ljubljana: DZS, 1997.
 - *Modrost starodavnega anka*. Radovljica: Didakta, 2000.
 - *Tema ni en črn plašč*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001.
 - *Juhuhu pa ena gnila platenka!*. Dob pri Domžalah: Miš, 2005.
 - *Fuj, pivoled!*. Dob pri Domžalah: Miš, 2006.
 - *Berenikini kodri*. Dob pri Domžalah: Miš, 2006.
 - *Polna luna in shujševalna kura: lutkovna igra s poučnim dodatkom*. Radovljica: Didakta, 1999.
 - *Kakšne barve je tema?*. Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 1996.
 - *Tipna slikanica za slepe*. Diplomsko delo. Ljubljana, 2004.
 - *Ples pravljic*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1977.
- Klara Ramljak: *Različni pristopi pri obravnavanju tipnih slikanic*. Avtorski projekt. Diplomsko delo. Ljubljana, 2007.

9.2 LITERATURA

Milena Mileva Blažič: *Skrivni bralni zakladi: dnevniki branja in književna vzgoja v devetletki: didaktični priročnik za učitelje k (Skrivnim) dnevnikom ustvarjalnega branja od 2 do 9 (od 1 do 8)*. Ljubljana: Rokus, 2000.

– – Bralni in pisni interesi v slovenskih osnovnih šolah. *Jezik in slovstvo*, 3 (december 1995/96). 149–56.

– – *Uvod v mladinsko književnost*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2004/2005. Gradivo za interno uporabo.

Ivana Gardaševič, Dragica Kosec: Slabovidnost. Ljubljana: *Zdravstveni vestnik*, 74 (2005). 669–971.

Ivo Gerbec: Braillova pisava in opismenjevanje slepih. *Defectologica slovenica*, 2 (sept. 1999). 70–78.

Marija Golob: *Pot k svetlobi*. Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 1990.

Dragica Haramija: *Slovenska realistična avanturistična mladinska proza*. Maribor: samozaložba, 2000. 12–24.

Dragica Haramija: Književnost v predbralnem obdobju otrokovega razvoja. *Pedagoška obzorja*, 5/6 (1999). 319–22.

Paul Hazard: *Knjige, otroci in odrasli ljudje*. Ljubljana: Mladinska knjiga (zbirka Otroci in knjiga), 1973.

Dolenjski list, 25 (3016), leto LVIII, četrtek, 21. junij 2007.

Tilka Jamnik: *Knjižna vzgoja od predbralnega obdobja do 9. leta starosti*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport (iz prakse za prakso), 1994.

Marija Javornik Krečič: Seminar v teoriji in praksi. *Pedagoška obzorja*, 1 (2005). 26–41.

Marko Juvan. Intertekstualnost. *Literarni leksikon. Študije; zvezek 45*. Ljubljana: DZS, 2000.

Aksinja Kermauner: *Smaragdna obzorja: Tanjin ladijski dnevnik*. Dob pri Domžalah: Miš, 2007.

-- *Dnevnik Hiacinte Novak. V znamenju tehtnice*. Dob pri Domžalah: Miš, 2003.

-- *Dnevnik Hiacinte Novak. V znamenju vodnarja*. Dob pri Domžalah: Miš, 2004.

-- *Dnevnik Hiacinte Novak. V znamenju škorpijona*. Dob pri Domžalah: Miš, 2003.

-- Tipna slikanica za slepe. *Defektologica slovenica*, 13 (april 2005). 19–32.

-- Ustvarjalnost pri slepih in slabovidnih. *Didakta*, 80/81 (nov./dec. 2004). 6–9.

Matjaž Kmecl: *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Založba M & N, 1996.

Marjana Kobe. *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987.

-- Uvodna beseda o slikanici. *Otrok in knjiga*, 59 (2004). 41–42.

Metka Kordigel: *Znanstvena fantastika*. Ljubljana: DZS, 1994.

-- Bralni razvoj, vrste branja in tipologija brancev: poskus nove, a ne čisto nove tipologije bralnega razvoja. *Otrok in knjiga*, 29 (1990). 5–21.

-- *Mladinska literatura, otroci in učitelji*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, 1995.

Metka Kordigel, Tilka Jamnik: *Književna vzgoja v vrtcu*. Ljubljana: DZS, 1999.

Nadja Korelc: *Znanstvenofantastična mladinska književnost*. Diplomsko delo. Ljubljana, 2004.

Janko Kos: *Literarna teorija*. Ljubljana: DZS, 2001.

Dragica Kraljič, Jasna Vodeb: *Pomagajmo otrokom, ki imajo večje težave na področju zaznavanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, 1994.

Tatjana Murn: *Kaj piše na tabli? Ne vidim prebrati: priročnik za načrtovanje in izvajanje pouka s slepim ali slabovidnim učencem*. Škofja Loka: Center slepih in slabovidnih, 2002. 12–13.

Tatjana Pregl Kobe: *Upodobljene besede (razvoj ilustrirane knjige)*. Grosuplje: Mondena, 1998.

Ljubica Podboršek: *Žabji kralj: pravljica v sliki, besedi in kretnji*. Ljubljana: Dan, 1995.

Marijan in Stana Prosen: *Zvezdni miti in legende*. Ljubljana: Založništvo Jutro, 2002.

Majda Pšunder. Zapiski s predavanj pri predmetu pedagogika na Pedagoški fakulteti Univerze Maribor. Študijsko leto 2000/01.

Igor Saksida: *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Obzorja, 1994.

Igor Saksida: Bogastvo poetik in podob. *Otrok in knjiga*, 47 (1999). 12–24.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, 2000.

Alojzija Zupan Sosič: *Zavetje zgodbe: sodobni slovenski roman ob koncu stoletja*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura (zbirka Novi pristopi), 2003.

Cirila Štuber: Sanjal sem, da vidim: s tiflopedagoginjo Aksinjo Kermauner o svetu slepih in slabovidnih. *Naša žena*, 11 (november 1996). 24–25.

Jože Toporišič: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja, 2000.

9.3 SPLETNI VIRI SLIK IN PODATKOV

Braillova pisava: http://sl.wikipedia.org/wiki/Braillova_pisava

Branje za slepe in slabovidne: knjižnica v temi:

http://home.izum.si/COBISS/OZ/2002_1-2/html/clanek_04.html

Cobissov seznam najbolj branih knjig: http://home.izum.si/cobiss/top_gradivo/

Glasbeno-plesno-dramska skupina Slepi potnik: <http://slepiotnik.tripod.com/brail.html>

IBBY: http://www.koz.si/Media/Osebna_izkaznica_datototeke/IBBY.pdf

Ministrstvo za šolstvo in šport: www.mss.gov.si

IUS SOFTWARE: <http://www.ius-software.si/>

Prevod pesmi F. Lorce (Izgovarjam tvoje ime):

http://www.ednevnik.si/entry.php?w=callithea&e_id=10224

Spletna stran Internationale Jugendbibliothek München: <http://www.ijb.de>

Spletna stran Nine Schmidt: <http://www2.arnes.si/~nschmi1/index.htm>

Spletna stran Siddharta: <http://www.siddharta.net/>

Španski zapis pesmi F. Lorce (Si mis manos pudieran deshojar):

http://users.fulladsl.be/spb1667/cultural/lorca/libro_de_poemas/si_mis_manos_pudieran_deshojar.html

Španski zapis pesmi F. Lorce (Balcon):

<http://homepages.wmich.edu/~cooneys/poems/sp/garcialorca.balcon.html>

Tehnike izdelave tipnih slik: <http://www2.arnes.si/~ljzssmls/praksa/ucitelji/romanbrvar>

Zavod za slepo in slabovidno mladino: <http://www.zssm-lj.si/si/>

Znaki brajeve pisave: http://sl.wikipedia.org/wiki/Braillova_pisava

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije: <http://www.zbdszveza.si/>

Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije: <http://www.zveza-slepih.si/>

Zveza za šport invalidov Slovenije: <http://sport.si21.com/sport-invalidov/index.htm>

Vsi spletni viri so bili uporabljeni v januarju, februarju in marcu 2008.

10 PRILOGE

PRILOGA 1: Navodila za igranje anka – knjižni kviz

Navodila tekmovalcem

Za kviz smo pripravili 95 vprašanj. Prav na vsa najdete odgovor v knjigi, ki ste jo prebrali. Da se boste laže znašli, sva ob vprašanjih napisali tudi naslove poglavij. Ker se je na tekmovanje prijavilo 19 ekip, moramo pred ponedeljkom, 2. aprilom 2001, izvesti predtekmovanje. To bo v četrtek, 29. marca 5. šolsko uro na stavbi 2 po razporedu, ki bo objavljen na oglasni deski pri dežurnem učencu. Vsi trije tekmovalci bodo pisno odgovarjali na vprašanja. Med ekipami bomo zbrali 5 najboljših, ki se bodo uvrstili na ponedeljkovo tekmovanje. V ponedeljek, 2. aprila 2001, bo vsaka ekipa odgovarjala na 10 vprašanj v petih krogih. Tekmovalci bodo iz kupa potegnili kuverto, v kateri bo vprašanje. Vprašanje s spremnim besedilom bomo glasno prebrali, tekmovalci pa ga bodo imeli tudi na listku v rokah. Tekmovalci odgovarjajo takoj, ko je vprašanje prebrano. Za pravičen odgovor dobi ekipa 3 točke. Upoštevamo samo v celoti pravilne odgovore, polovičnih točk ni. Če tekmovalci prosijo za pomoč (štiri odgovore, med katerimi je samo eden pravičen), dobi ekipa za pravičen odgovor le še eno točko. Ali bodo tekmovalci potrebovali pomoč, se morajo odločiti, preden odgovarjajo. Za napačne odgovore točk ne odštevamo. Ekipa, ki bo dosegla največ točk, bo šola zastopala na medobčinskem tekmovanju v Lavričevi knjižnici.

Žak!

1. Povejte, kako je ime glavnim osebam – junakom v knjigi Modrost starodavnega anka?
2. Kaja, Aljaž, Nejc in Žak so bili na Rožniku. Žak se je začel čudno obnašati, lajal je in se zaganjal v grm. Povejte, kaj je Žak v gobcu prinesel iz grma na Rožniku?
3. Kaj so osebe iz knjige poleg anka še našle v grmu na Rožniku?
4. Čemu so se, potem ko je Žak na Rožniku izginil, odpravili k stricu Vojcu?
5. Povejte, od kod ank izhaja?
6. Kaj pomeni ank, predmet, ki ga je držal v gobcu Žak?
7. Pri stricu Vojcu so se vsi trije prijatelji naenkrat dotaknili anka. Kaj se je takrat zgodilo?

Slon ali mamut?

8. Ko so se dotaknili anka, so se znašli v podzemni jami. Prestrašeni so se pomikali proti izhodu. Ko so bili dovolj na svetlobi, so na steni opazili slikarije. Kaj je bilo upodobljeno?
9. Ko so se otroci v Vojčevi sobi dotaknili anka, jih je odneslo v drugi prostor in čas. Bili so v skalni votlini, nekje zunaj pa je rjovel nekaj neznanega. Povejte, v kateri jami so se znašli?
10. Kaj je strica Vojca v jami Lascaux, ko je opazoval slikarije na steni, najbolj vznemirilo?
11. Otroci in stric Vojc so v podzemni jami občudovali slikarije. S čim so verjetno risali ljudje v prazgodovini?
12. Kaja, Aljaž, Neje in stric Vojc so se v prazgodovinski jami skrili pod skalnat previs. Približevala se jim je namreč velikanska žival. Povejte, katero žival iz prazgodovine so si lahko ogledali v živo.

Dolgi prsti

13. Znašli so se pred mestnimi vrati, okrašenimi z biki in zmaji. Vodila so v veličastno mesto, ki je stalo na plodni ravnici. Nad stavbami so se dvigali prekrasni viseči vrtovi, polni zelenja, krona vsega pa je bil piramidi podoben tempelj.

Tako se začne poglavje Dolgi prsti. Kje so se znašli prijatelji?

14. Znašli so se v Babilonu. To je mesto v "deželi med rekama". Poimenujte državo, katere središče je bil Babilon.
15. V Babilonu so na obhodu dobili glinaste ploščice. Kaji se je zdelo, da so po njih tacale kakšne ptice. Stric Vojc pa je povedal, da je to sumerska pisava. Povejte, kako se pisava imenuje.
16. Stric Vojc je v Babilonu otrokom povedal, da so Sumerci iznašli dve veliki stvari, pomembni za človeštvo. Povejte, kateri stvari sta to.
17. Aljaža je zanimalo, zakaj so začeli ljudje pisati. Stric Vojc je razložil. Povejte tudi vi, kaj je verjetno botrovalo nastanku pisave.
18. Stric Vojc je prijateljem v Babilonu povedal, da so ljudje postopoma lahko zapisovali vse. Številke, račune, zakone, pesnitve ... Dodal je tudi podatek, koliko jezikov so lahko pisali s klinopisom. Povejte, koliko jezikov so lahko pisali s klinopisom.

19. Iz Babilona so morali bežati. Velik možak s skodranimi lasmi se jim je grozeče približeval, iz njega se je usul plaz besed, nato je pomignil še sosedoma ... Povejte, kaj je napravil Nejc, da se je možakar tako razjezil.

So mumije zares mrtve?

20. V Egiptu so se znašli v piramidi. Kajine oči so se navadile na pičlo svetlobo in zagledala je neverjetno lepe podobe, ki so bile vklesane v steno. Predstavljale so najrazličnejše ptiče, očesa, valove, sonca, hroščke, žabe in podobno. Stric Vojc je povedal: "To je egipčanska pisava." Povejte, kako imenujemo to egipčansko pisavo.
21. Prijatelji so se verjetno znašli v eni od piramid, ki so jih postavili pri Gizi, mrtvec, ki je bil tam pokopan, pa je moral biti ugleden faraon. Povejte, kako imenujemo posodo, krsto, v kateri leži mumija.
22. Faraonu so, ko so ga pokopali, poleg hrane, pijače in zakladov dali tudi Knjigo mrtvih. Povejte, na čem je bila napisana Knjiga mrtvih.
23. Egipčani so pisali na papirus. Izdelali so ga iz rastline, ki ima enako ime. Povejte za katero vrsto rastline gre in kje ta rastlina raste.
24. Egipčanska pisava, hieroglifi, je štela okrog 700 znakov. Težko jo je bilo znati, zato so Egipčani razvili še dve preprostejši pisavi. Povejte, kateri pisavi sta to.
25. Egipčani še niso poznali znamenj za posamezne glasove. Navadno egipčanske podobe pomenijo zloge ali celo ... Dopolnite razlago strica Vojca. Povejte, kaj tudi lahko pomenijo posamezne egipčanske podobe.
26. Ko so si ogledovali sarkofag, so se otroci prestrašili, saj so mislili, da jih preganja mumija. Kdo jim je v resnici sledil?
27. Stric Vojc je otrokom v piramidi razložil, da bi, če bi lahko pogledali v nebo, rov, v katerem so bili, kazal naravnost proti zvezdi Severnici ali pa mogoče Siriusu, po njihovo Sotusu, Pasji zvezdi, ki so jo Egipčani zelo spoštovali. Kaj se je zgodilo v Egiptu, ko se je ta zvezda pokazala na obzorju?

Čin čang

28. V nekaj urah so otroci in stric Vojc kar trikrat prestopili iz enega kraja in časa v drugi svet. Kaj je ugotovil stric Vojc o delovanju anka?

29. Na Kitajskem so previdno vstopili v hiško. V njej je na tleh sedel mož, ki je s čopičem po papirju risal čudovite vijuge in zavoje. Stric Vojc je povedal, da mož piše, pisava pa so ...
30. Pismenka navadno predstavlja besedo ali zlog. Te pisave se je zelo težko naučiti, saj kitajščina pozna ... Dopolnite poved, povejte, koliko znakov pozna kitajska pisava.
31. V začetku so Kitajci pisali na bambusove palice. Čeprav so kasneje iznašli papir, so začetki pisanja vplivali na način pisanja. Povejte, v kateri smeri pišejo Kitajci.
32. Tudi material, na katerega so pisali, se je v zgodovini spreminjal. Kaj so iznašli Kitajci okrog leta 100 našega štetja?
33. Nejc je bil žejen. Starcu, ki je na Kitajskem pisal, se je priklonil, nato pa naredil gib, kot da pije. Starec je pokimal in poklical služabnika. Ta se je kmalu pojavil s pladnjem. Kaj je prinesel?
34. Na Kitajskem so z Nejčevim "znanjem" kitajščine pili čaj. V zameno so tam nekaj pustili. Kaj je bilo to?

Biki in kače

35. Ogromna palača je stala na rdeče pobarvanih stebrih. Številne galerije so se vile okrog notranjega dvorišča. Prijatelji so odprtih ust vstopali v palačo s svojimi gostitelji. Hodili so skozi živobarvne okrašene prostore in občudovali bogate slikarije, na katerih so bile narisane živali, rastlinski motivi in divji biki, ki so jih jezdili in preskakovali, moški in ženske. Kje so se znašli?
36. Ogromna palača, v kateri so se znašli, je bila na Kreti v mestu Knosos. Po čem slovi to mesto?
37. Aljaž se je spomnil, da je bil na Kreti blodnjak, v katerem je živela pošast, pol bik pol človek. Kako se je imenovalo to bitje?
38. Poznate bajko o Minotavru? Kdo je zgradil blodnjak, v katerega so Krečani zaprli zver, ki je bila pol bik pol človek?
39. Stare pisave je zelo težko razvozlati, to je ugotoviti, kaj posamezni znaki pomenijo. Egipčanske hieroglifne so razvozlati s pomočjo naključja. Na kamnu, ki so ga našli pri mestu Rosette, je bilo napisano enako besedilo v treh različnih pisavah. Povejte, katere so bile te tri pisave.
40. Krečani so iznašli tri pisave; staro, ki je bila podobna risbam stvari in živali, iz te sta izšli linearna A in linearna B pisava. Katera od teh še ni razvozlana?

41. Veliko stvari iz zgodovine ostaja še danes skrivnost. Med njimi je tudi disk iz Faistosa. Povejte, kaj je ta predmet.
42. Kreta, rodovitni otok, je postal puščava prav v obdobju, ko so prebivalci uporabljali linearno B pisavo, verjetno predhodnico stare grške pisave. Podobno se je zgodilo še mestoma Herkulaneumu in Pompejem v Italiji. Povejte, kaj bil vzrok za propad kretske civilizacije.

Črepinjska sodba

43. V Grčiji so se vsi motovilasti znašli v okroglem amfiteatru na prostem, ki se je terasasto dvigoval kot lijak in bil klesan v hrib. Spodaj so ljudje v haljah in s pisanimi maskami na obrazih hodili sem in tja in mahali z rokami. Povejte, kje so bili Kaja, Nejc, Aljaž in stric Vojc.
44. Ko so bili v Grčiji, so visoko nad mestom opazovali bel tempelj iz marmorja, podprt z mogočnimi stebri. Na njih je počivala trikotna streha. Stric Vojc je stavbo takoj prepoznal. Povejte, katero stavbo so opazovali.
45. Grki so na Akropoli zgradili Partenon. Povejte, kateri boginji je bilo svetišče posvečeno.
46. V antični Grčiji so se prijatelji znašli v gledališču. Stric Vojc ni mogel natančno povedati, kaj igrajo, ugibal pa je, da verjetno tragedijo. Povejte domačo besedo za tragedijo.
47. Grki so imeli zelo razvito kulturo. Pisali so dramska besedila, ljubezenske pesmi in epe. Še danes v šoli berete o Odiseju, ki si je zamislil trojanskega konja, kamor so se skrili grški vojaki. Domov se je vračal kar deset let, na tej poti je doživel marsikaj. O njegovem potovanju pripoveduje znameniti ep, ki naj bi ga napisal slepi grški pesnik. Povejte, kako je bilo ime temu pesniku.
48. V Grčiji so se znašli v gledališču. Po koncu predstave se je občinstvo začelo razhajati. Kajo so vsi čudno gledali. Stric Vojc je razložil, da zato, ker ...
49. Od koga so Grki prevzeli abecedo in ji dodali znake za samoglasnike?
50. Grki so bili prvi, ki so poznali tudi znake za samoglasnike, ki jih v prejšnjih jezikih ni bilo. Kdo je od Grkov preko Etruščanov prevzel to pisavo?
51. Črke, ki jih je neki mož napraskal na lončeno črepinjo, so bile podobne današnjim. Prijatelji so imeli torej možnost videti črke iz grške abecede. Tudi vi še danes srečujete te črke pri matematiki. Prav gotovo poznate črke alfa, beta, gama, pi ...

Kako se je imenovala grška abeceda?

52. Zgodnja grška in etruščanska pisava sta se brali zrcalno. Natančno povejte, v kateri smeri sta se pisavi brali.

V amfiteatru

53. Uredite po vrsti, kako so potovali skozi čas. V pomoč so vam naslovi nekaterih poglavij.

	Črepinjska sodba		Kakšen mir
	Biki in kače		Dolgi prsti
	Pustite moje srce		Črke, črke

54. V Rimu so Kajo, Aljaža, Nejca in Vojca zaprli v mračen prostor. Povejte pod katero velikansko stavbo v starem Rimu je bil ta prostor.

55. Ko so bili v starem Rimu zaprti, je stric Vojc vedel, da to ne pomeni nič dobrega. Spomnil se je namreč na gladiatorske borbe. Povejte, kdo so bili gladiatorji.

56. V ječi v Rimu so Kajo, Aljaža, Nejca in strica Vojca stražili vojaki. Eden od njih, bil je zelo velik, je zgrabil strica Vojca za roko in nekaj zahteval od njega. Stric ga je ubogal. Povejte, kaj je stric Vojc moral dati rimskemu vojaku.

57. V areni so nad Vojca, Kajo, Nejca in Aljaža spustili leve. Z ankom niso mogli pobegniti, ker je manjkalo še pet minut do dveh ur, časa, ko se ank napolni. Kako so se rešili?

Kakšen mir!

58. Kaja, Aljaž, Nejc in Vojc so se pomešali med ljudi. Nihče se ni zmenil zanje, kajti vsi so bili skrajno zaposleni. V prostoru, kjer so se znašli so bile tudi privzdignjene pisalne mizice. Prijatelji so hodili od enega do drugega in se samo čudili. Kaj takega! Povejte, v katerem prostoru so se znašli?

59. Moški v dolgih haljah so sedeli za privzdignjenimi pisalnimi mizicami. V kotu je mlada nuna narekovala kolegu iz debele knjige. Bili so v skriptoriju. Kako ta prostor imenujemo z domačo besedo?

60. Možak v samostanu, ki je imel okrog pleše venec las, je s čopičem nanašal tanke zlate lističe na umetelno izrisano začetno črko D. Povejte, kako še imenujemo prvo črko v poglavju.

61. Dopolnite besedilo z ustreznimi besedami.

Vajenci so zarisovali črtovje, na katerega so prepisovalci - _____ - s prišiljenimi gosjimi peresi, ki so jih vsake toliko pomakali v črnlnik, risali čudovito lepe črke. _____ so krasili inicialke, _____ so slikali, drugi so nato liste speli, obrezali, jih oblekli v ovitek – usnjene platnice, k čemur je sodilo še umetelno izdelano zapiralo.

62. Vsaka knjiga, bolje rečeno prednica naših knjig, ki so jo prepisali v srednjeveškem samostanu je bila res biser. Povejte, kako so jih imenovali.
63. Na kaj so pisali v srednjeveških samostanih?
64. Legenda pravi, da so postopek, kako pisati na živalsko kožo, izumili v mestu Pergam, od koder se je potem razširil v Evropo. Povejte, zakaj je bil pergamski kralj prisiljen poiskati drug material za pisanje namesto papirusa.
65. Nejc je v samostanu v besedilu prepoznal nekaj črk, čeprav so bile nekatere zelo koničaste. V kateri pisavi in v katerem jeziku so pisali v srednjem veku?

Pustite moje srce!

66. Pri Majih so prijatelji občudovali risbe, vklesane v stene. Povejte, kaj so večinoma predstavljali ti čudni hieroglifi.
67. Indijance navadno imenujemo črnolase ljudi v Severni Ameriki. Ti niso poznali pisave, stvari so si sporočali ustno ali v slikicami. Povejte, kako imenujemo te slikice.
68. Stališče Indijancev do zemlje je bilo povsem drugačno kot stališče belcev. Ko so jih na primer Evropejci vprašali, koliko stane območje, ki so ga hoteli kupiti od njih, so Indijanci začudeno odgovorili: “Saj zemlja ni naša, zemlja je sama svoja. Mi smo na njej le gosti. To je tako, kot bi hoteli kupiti od nas ...”

Dopolnite misel z ustrežno besedno zvezo.

69. Maji so izdelovali tudi knjige, ki so se zložile kot harmonika. Povejte iz česa so bile narejene knjige, ki so jih naredili Maji.
70. Maji so poznali pisavo, Inki pa ne, poznali pa so sistem vozlov, kipu, s katerimi so si beležili pomembne datume. Vsaka vrvica in vozal je pomenil določen predmet ter številko.

Povejte, kdo je te vrvice nosil po imperiju.

71. Ker so prijatelji med čudenjem pozabili na previdnost, so pri Majih trčili v sprevod, ki se je vil proti veliki stopničasti piramidi. Temni možje, oblečeni v leopardje kože, so enega od njih povlekli s seboj. Povejte, kdo je bil to.
72. Kajo so morali rešiti. Grozilo ji je, da jo bodo Maji žrtvovali bogovom. Ank še ni deloval, zato niso mogli pobegniti. Kaj je napravil stric Vojc?

Črke, črke

73. Vsi štirje potovalci skozi čas so se znašli v tiskarni 15. stoletja. Ank se je očitno odločil, da jih bo peljal po sledi pisave prav do tiskanih knjig. Stopili so k veliki napravi, tiskarski stiskalnici. Povejte ime in priimek človeka, ki je iznašel tisk s premičnimi črkami, ki jih lahko vedno znova uporabijo.
74. V srednjeveški tiskarni jih je mojster kar pognal delat. Med delom so lahko opazovali dva bradata človeka, ki sta sedela za mizo. Pred seboj sta imela vsak svojo škatlo z mnogimi predalčki. Iz njih sta jemala črke in jih zlagala v besede. Povejte, kako imenujemo delavca, ki je v tiskarni sestavljal črke v besede.
75. Tiskanje z Gutenbergovo stiskalnico je bil zapleten postopek, a ne tako dolgotrajen kot prepisovanje na roko. Povejte, v čem je bil največji napredek tiskanja v primerjavi s prepisovanjem knjig na roko.
76. Tisk so že davno izumili Kitajci, Gutenberg pa je bil v nečem vendarle prvi. Povejte, kaj je napravil, da je bilo tiskanje enostavnejše in hitrejše.
77. V srednjem veku so že tiskali na papir. Povejte, kdo so bili tisti, ki so že na začetku našega štetja iznašli papir.

Katerega smo?

78. Povejte, kam jih je ank popeljal iz srednjeveške tiskarne?
79. Stric Vojc je v knjižnici privlekel debelo knjigo in jo odprl. "Saj je prazna," je vzkliknil Aljaž. "Nikakor ne," se je namuznil stric Vojc. "Položi roko sem!" Deček je stegnil roko in začutil pod prsti vse polno vzboklin. "Pa res!" Nato je hotela potipati še Kaja. Stric je razložil, kakšna pisava je v knjigi. Povejte ime te pisave.
80. Povejte, komu je Braillova pisava ali brajica, ki jo je mogoče otipati, namenjena.

81. Braillova pisava je namenjena slepim. Bralec drsi s kazalcem po vrsticah in prepozna posamezne črke z blazinicami prstov. Povejte, na koliko poljih so lahko pike za posamezne črke.
82. Brajico je iznašel Francoz Louis Braille, ki je oslepel pri treh letih. Pozneje je postal profesor na šoli za slepe v Parizu. Povejte, kje je dobil zamisel za tako pisavo.
83. Stric Vojc je povedal, da gluhi nimajo svoje posebne pisave, ampak pišejo v latinici. Imajo pa svoj govor, govorico znakov. Z različno lego prstov na roki si lahko sporočajo različne črke abecede. Povejte, kako imenujemo to abecedo.
84. V knjižnici so napis na listu že razvozlati v VRIITE NAM ANK. Zakaj je drugi I narobe obrnjen?
85. Stric Vojc je otrokom povedal, da je na svetu cel kup zanimivih in čudovitih pisav. Eno od njih so uporabljala severna plemena. Skrivnostne znake so vrezovala na okrogle kamenčke. Povejte, kako te znake imenujemo.
86. V knjigi Modrost starodavnega anka je zapisano, da so eno najstarejših, še nerazvozlanih pisav, našli v dolini reke Ind. Ustvarilo naj bi jo neznano ljudstvo, ki je prišlo od neznano kje in izginilo neznano kam. Raziskovalci domnevajo, da je celotna pisava obsegala okoli štiristo znamenj. Povejte, na čem so ti znaki.
87. Stric Vojc je povedal, da je indijska pisava istega izvora kot naša, da so jo Indijci prav tako kot mi, verjetno prevzeli od Feničanov. Slovenski in indijski jezik z mnogimi drugimi jeziki spadata v isto jezikovno skupino. Povejte ime te jezikovne skupine.
88. Stric Vojc je otrokom pripovedoval tudi o razvoju tiskanja. Zanimiva je pripoved o Nemcu Senefelderju, ki je odkril nov postopek tiskanja v pralnici. Na vlažen kamen je z masnim svinčnikom načel seznam strank. Oljnato tiskarsko črnilo se je prijelo na pisanje, na vlažne dele pa ne. Postopek se imenuje ...

Končno doma!

89. Stric Vojc je s telefonom preveril, koliko je ura. Dobil je odgovor sedemnajst deset. Aljaža je presenetilo, da so v preteklosti potovali ... Povejte, koliko časa je preteklo, odkar jih je ank prvič posrkal v preteklost.
90. Ko so v Vojčevi sobi ponovno prijeli ank, se je ostro zablistalo in pomislili so, da se bo vse začelo znova. A na srečo so še vedno stali sredi stričeve prijazne sobe. Z njimi je bila le temna postava, skozi katero se je videlo. Povejte, kdo jih je obiskal.

91. Naštejte, kaj so Nejc, Kaja, Vojc in Aljaž pustili v preteklosti.
92. Stric Vojc, Kaja, Aljaž in Nejc so bili v Vojčevi sobi. Črna postava z ankom v roki je izginila. V istem hipu se je nekaj oglasilo pred vrati. Povejte, kdo in kako se je oglasil pred vrati.
93. V ponedeljek je učiteljica v šoli ukazala: "Učenci, zdaj pa napnite domišljijo in si predstavljajte, da ste..." Povejte, kam je učiteljica v domišljiji poslala otroke.
94. Kdo je avtor knjige?
95. Kdo je knjigo ilustriral?

PRILOGA 2: Pesmi Federica Garcie Lorce (1898–1936)

SI MIS MANOS PUDIERAN DESHOJAR

Yo pronuncio tu nombre
en las noches oscuras,
cuando vienen los astros
a beber en la luna
y duermen los ramajes
de las frondas ocultas.
Y yo me siento hueco
de pasión y de música.
Loco reloj que canta
muertas horas antiguas.

Yo pronuncio tu nombre,
en esta noche oscura,
y tu nombre me suena
más lejano que nunca.
Más lejano que todas las estrellas
y más doliente que la mansa lluvia.

¿Te querré como entonces
alguna vez? ¿Qué culpa
tiene mi corazón?
Si la niebla se esfuma,
¿qué otra pasión me espera?
¿Será tranquila y pura?
¡¡Si mis dedos pudieran
deshojar a la luna!!

EL BALCÓN

Si muero
Dejad el balcón abierto

El niño come naranjas
(Desde mi balcón lo veo)

El segador siega el trigo
(Desde mi balcón lo siento)

Si muero
Dejad el balcón abierto

IZGOVARJAM TVOJE IME

Izgovarjam tvoje ime
v teh nočeh pretemnih,
ko prihajajo zvezde
pit v luno
in ko spijo listi
skritih vej.
Čutim, kako so žile
nabrekle od godbe in ljubezni.
Blazna ura, ki poje
o nekdanjih mrtvih urah.

Izgovarjam tvoje ime
v tej noči pretemni
in slišim, kako mi zveni
bolj daleč ko prej.
Bolj daleč kot vse zvezde
in bolj tožeče kot rahel dež.

Te bom ljubil kot prejšnje dni
še kdaj? Kakšna krivda
je v mojem srcu?
Če se porazgubi megla,
kakšna nova strast me čaka?
Ali bo mirna in čista?
Ko bi ti moji prsti mogli
potrgati liste, o luna!

BALKON

Če umrem,
pustite balkon odprt.

Deček pomaranče je.
(Z balkona ga vidim.)

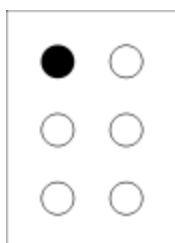
Kosec žito kosi.
(Z balkona ga slišim.)

Če umrem,
pustite balkon odprt.

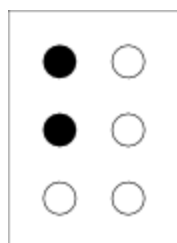
PRILOGA 3: Znaki brajeve pisave

Črke in številke

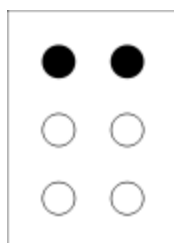
Prvih deset črk ima ob uporabi posebnega znaka za število hkrati tudi funkcijo številke.

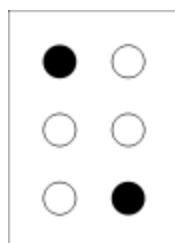
A, 1

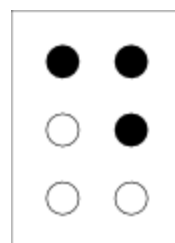
B, 2

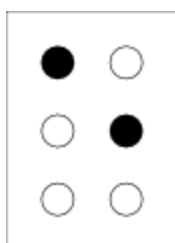
C, 3

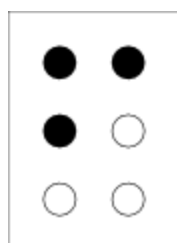
Č

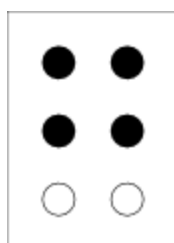
D, 4

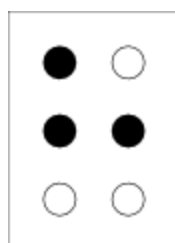
E, 5

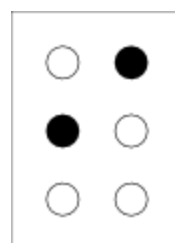
F, 6

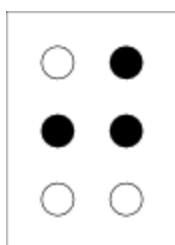
G, 7

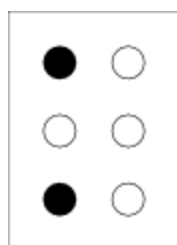
H, 8

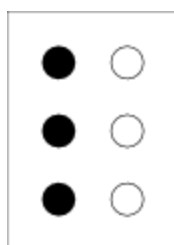
I, 9

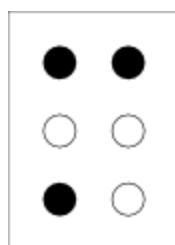
J, 0

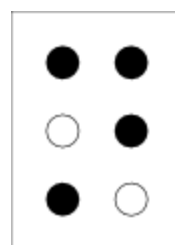
K

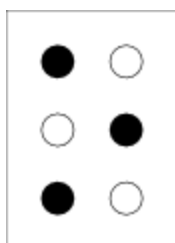
L

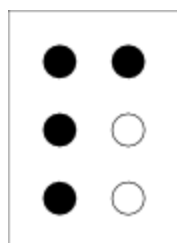
M

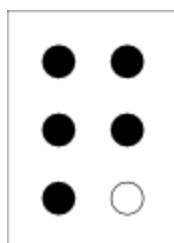
N

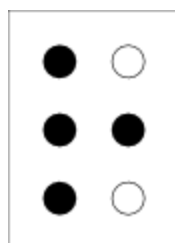
O

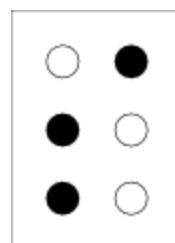
P

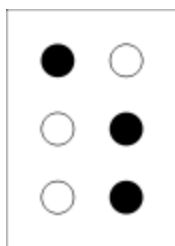
Q

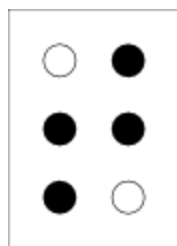
R

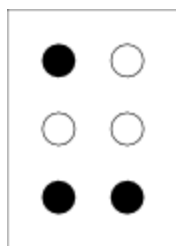
S

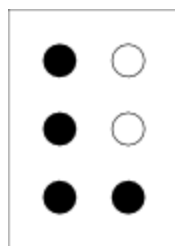
Š

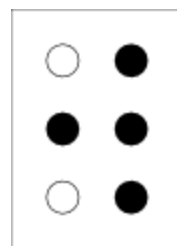
T

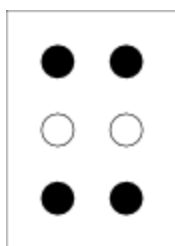
U

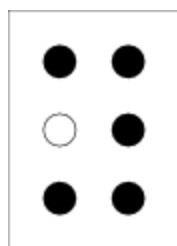
V

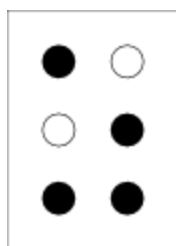
W

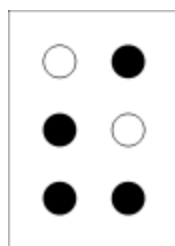
X

Y

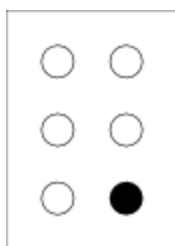

Z

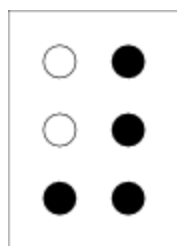

Ž

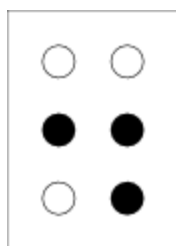
Drugi simboli

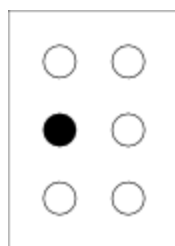
Velika
začetnica

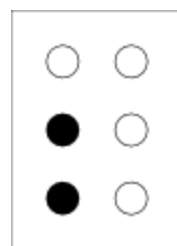
Število

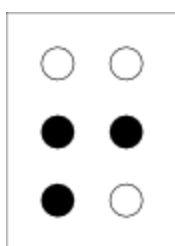
Pika

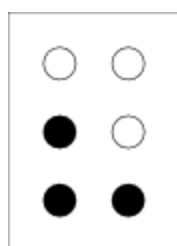
Vežica

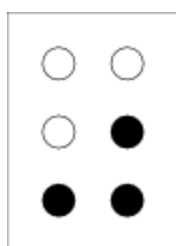
Podpičje

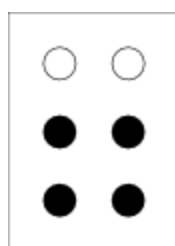
Klicaj

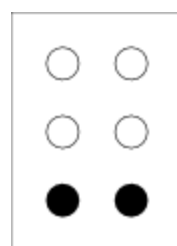
Narekovaj
(začetni)

Narekovaj
(končni)

Oklepaj
(oklepaj in
zaklepaj)

Pomišljaj

PRILOGA 4: Tehnike izdelave tipnih slik

Termo-vakuumska tehnika: je nenadomestljiva: tipne slike, zemljevidi, načrti in drugi prikazi so kakovostni, precizni in dobro tipljivi. Žal je ta način izdelave zamuden in zahteven, saj moramo vsako matrico ali tipno predlogo izdelati ročno (obrtniško) z upoštevanjem vseh zakonitosti in dognanj na področju tipne zaznave.

Mikro-kapsulska tehnika: naprava za segrevanje mikro-kapsulskega papirja omogoča, da se s pisalom narisana ali fotokopirana slika dvigne in postane tipna. Nastane tako, da se ob segrevanju mikro-kapsulskega papirja v kapsulah sproži kemična reakcija. Kapsule nabreknejo in otrdijo tam, kjer smo zarisali skico. Žal ta tehnika ni najboljša, saj je potrebno upoštevati tipni prag pri posameznih učencih in kakovost linij, ki ne omogočajo zahtevnejših prikazov.

Pozitivna folija: omogoča risanje skic na posebno folijo, pod katero položimo gumijasto osnovo. Zaradi pritiska pisala pod določenim kotom, se narisani obrisi izboči. Pozitivna folija v veliki meri zamenjuje slepemu šolsko tablo. Črta se na nasprotni strani izboči in slepi jo lahko otipa – pri tem je treba upoštevati, da je narisano za slepega berljivo le z nasprotne strani (kar je videčemu na levi, je slepemu na desni).

Tiflograf: omogoča risanje in izdelavo točkastih tipnih predlog na brajlovnem papirju. Pri tem je potrebna spretnost, uporaba te tehnike pa je lahko zelo široka, saj omogoča samostojno risanje pri bolj spretnih učencih.

Izdelava tipnih predlog s konturnimi barvami: omogoča izdelavo kakovostnih barvnih in kontrastnih tipnih predlog. Čeprav je način izdelave zamuden, je pogosto uporabljen. Predloge so dobro tipljive in obstojne, zato so primerne tako za slepe kot za učence z minimalnim ostankom vida.

Nomad (zvočna-taktilna računalniško vodena naprava): omogoča izdelavo kakovostnih tipnih prikazov, ki jih še ozvočimo.

Termo pisalo: uporablja se na termo papirju: plastificirana stran papirja nabrekne pod vplivom toplote, ki jo dovaja ogreta konica pisala. Pri tem nastanejo izbokline

(konture), ki se otipajo neposredno po nastanku. Slepemu se že med risanjem omogoči predstava o risbi. Žal tudi ta tehnika ne omogoča višje ali večnivojske izdelave tipnih prikazov.

Sitotisk in japonska tehnika terumi: omogoča izdelavo natančnih in kakovostnih tipnih prikazov. Izdelki, narejeni s to tehniko, omogočajo zelo široko uporabo. Primerna je za dopolnjevanje braillovih učbenikov s tipnimi grafičnimi predlogami. Izdelava pa zahteva specializirano tiskarno in usposobljeno osebje.

Računalniška izdelava točkastih tipnih prikazov: omogoča preproste točkaste tipne prikaze, ki jih oblikujemo (narišemo) v računalniku in natiskamo na brajlov tiskalnik.

Risanje z braillovim pisalnim strojem: pomeni točkasto pozitivno risanje, pri čemer je osnova šest braillevih pik.

Druge tehnike: negativno risanje z »radelčkom« (ena najstarejših tehnik, rišemo v negativu, narisana skica pa je tipna v pozitivu), **samolepljive povoščene vrvice** (so raznobarvne in prevlečene z voskom), **lepljenke** (uporabljamo vrvice, karton, pluto, smirkov papir, gumo ipd.), **slepi tisk** (reliefni tisk brez barve), **uporaba peskovnika, modeliranje, delo s plastelinom, glino** izd.

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKE NALOGE

Podpisana Mateja Kržišnik, prvič vpisana na Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani – slovenski jezik s književnostjo (pedagoška smer) – v študijskem letu 2002/03 kot redna študentka, izjavljam, da sem pričujoče diplomsko delo z naslovom *Mladinska književnost Aksinje Kermauner s poudarkom na tipni slikanici za slepe* napisala samostojno, s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja, izr. prof. dr. Igorja Saksida.

Datum: 28. 4. 2008

Podpis: Mateja Kržišnik l. r.